T. C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OTORİTER İLETİŞİM ve KÜRESELLEŞME

OZAN GÜNEL

2501090918

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. CEYDA ILGAZ BÜYÜKBAYKAL

İSTANBUL 2013

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Ozan GÜNEL** **Numarası** : **2501090918**

Anabilim/Bilim Dalı : **Prof.Dr.Suat GEZGİN** **Tez Savunma Tarihi : 06.06.2013**

Danışman : **Yrd.Doç.Dr.Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL Tez Savunma Saati: 10.00'da**

Tez Başlığı :**"Otoriter İletişim ve Küreselleşme."**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **35. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / ~~RED / DÜZELTME~~)
1-PROF.DR.SUAT GEZGİN		Kabul
2-PROF.DR.ASLI YAPAR GÖNENÇ		kabul
3-PROF.DR.NİLÜFER SEZER		Kabul
4-YRD.DOÇ.DR.CEYDA ILGAZ BÜYÜKBAYKAL		Kabul
5-YRD.DOÇ.DR.UĞUR GÜNDÜZ		Kabul

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.ALİ MURAT VURAL		
2-DOÇ.DR.SEDA MENGÜ		

ÖZ

OTORİTER İLETİŞİM VE KÜRESELLEŞME

Ozan Günel

"Otoriter İletişim ve Küreselleşme" adlı bu teztemel olarak günümüzün küresel iletişimi ile otoriter/totaliter iletişim şekilleri arasındaki paralellikleri çözümlemeye çalışmaktadır. Bu tezde öncelikle otorite kavramı açıklanmaya çalışılacak ve otorite araçların sadece otoriter/totaliter sistemlerde değil özgür sayılan tüm sistemlerde de sıklıkla kullanıldığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bölümün devamında otoriter/totaliter iletişimin nasıl olduğu örnekler ile anlatılmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde küreselleşen, liberal dünyadaki iletişim yöntemleri incelenerek otoriter/totaliter iletişim ile paralellikleri saptanmaya ve küreselleşen dünyada bir gizli otoriter iletişim şekli olduğu kanıtlanmaya çalışılacaktır. Bu iletişimin özellikle medya ve kültür ayakları irdelenecektir. Son bölüm ise değişen teknolojiler ile dönüşüm yaşayan iletişim kanalları sayesinde yeni bir iletişim düzeninin mümkün olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otoriter İletişim, Küreselleşme, Gizli Otoriterlik, Medya ve Kültür

ABSTRACT

AUTHORITARIAN COMMUNICATION AND GLOBALIZATION

Ozan Günel

This thesis named "Authoritarian Communication and Globalization" tries to resolve similarities between nowadays global communication and authoritarian/totalitarian communication principles. In the first part of this thesis concept of authority is tried to be explained and tried to be shown that tools of authority are not just used in authoritarian/totalitarian systems but usually used in so called free capitalist systems. Also in this first part of this thesis authoritarian/totalitarian communication is tried to be explained with examples. In the second part of this thesis the parallelities between liberal communication principles and authoritarian/totalitarian communication principles is tried to be shown and prove that there is a hidden authoritarian communication in global world. Especially media and cultural parts of this communication are going to be examined. The last part of this thesis is tried to debate that with changing technologies and evolving communication channels is it possible to create a new communication order.

Key Words: Authoritarian Communication, Globalization, Hidden Authority, Media and Culture

ÖNSÖZ

Yakın dönemde yaşadığımız %99 hareketi ve Arap devrimleri de göstermektedir ki var olan küresel sistem zengini daha zengin fakiri daha fakir yapma üzerine kurulan bir sistemdir. Bu gerçek hem kişiler için hem de ülkeler için geçerlidir. "Otoriter İletişim ve Küreselleşme" adlı bu tezimde bu olguyu sağlamlaştıran iletişim kanallarını ve yarattıkları etkileri incelemeye çalıştım. Bunu yaparken akademik okumalar dışında popüler kültür ve sosyal iletişim kanallarını da kullanmaya çalıştım. Kanımca eğer statükoya dönmüş küresel iletişimin değişmesi için gereken temel araç geniş katılımlı, gerçek anlamda demokratik, şeffaf bir iletişim kanalının varlığıdır. Bu iletişim kanallarının varlığı toplumları harekete geçirebilir ve var olan bu gizli otoriter sistemin yıkılmasını sağlayabilir. Bunun için öncelikle küresel dönemde kullanılan iletişim kanallarının incelenmesi gerekmektedir ki bu tez bu konuya açıklık getirmeye çalışmaktadır.

Bu tezin yazımında desteklerini, yardımlarını esirgemeyen danışmanhocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ceyda Ilgaz BÜYÜKBAYKALve Sayın Doç. Dr. Güven BÜYÜKBAYKALile ailemeteşekkürü bir borç bilirim.

Ozan Günel,

İstanbul, Aralık 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....i

ABSTRACT.....ii

ÖNSÖZ.....iii

İÇİNDEKİLER.....iv

GİRİŞ.....1

1. **OTORİTE KAVRAMI**.....6

1.1.İletişim.....6

1.2.Otorite 8

1.3.Max Weber ve Otorite 12

1.4.Otoriter/Totaliter Düzenler ve İletişim Şekilleri.....20

1.4.1. Otoriter/Totaliter Düzenlerin Yapısı ve Gelişimi 21

1.4.2. Otoriter/Totaliter Düzenler İçerisinde İletişim Yöntemleri.....35

1.4.3. Sansür.....42

1.4.4. Propaganda.....45

1.4.5. Nazi Almanya'sı ve Otoriter/Totaliter İletişim 49

1.4.6. 1984 ve Otoriter/Totaliter İletişim 59

2. **KÜRESELLEŞEN DÜNYA VE GİZLİ OTORİTER İLETİŞİM**.....69

2.1.Küreselleşme Olgusu 72

2.2.Gizli Otoriter Söylem 79

2.3.Küresel Medya Olgusu 82

2.4.Küreselleşen Medyanın Otoriter Yapısı 84

2.5.Küresel Kültür ve Kültürel Emperyalizm.....94

2.6.Küreselleşen Kültürün Otoriter Yapısı.....96

3. **OTORİTER İLETİŞİMİN DÖNÜŞÜMÜ**.....104

3.1.Muhalif Medya 112

3.2.Muhalif Kültür.....119

SONUÇ.....124

KAYNAKÇA.....129

EKLER.....144

GİRİŞ

Yaşadığımız döneme, bu zaman diliminden bakıp onun hakkında çözümlemelerde bulunmak oldukça zordur. Bu dönem içerisinde yaşananların bir milat olup olmadığını, yaşanacak olan değişimin başlangıcı olup olmadığını bilemeyiz ya da daha doğrusu somut olgular ile sunamayız. Fakat yaşadığımız çağın insanlarının nasıl hissettiklerinin ve bu çağda yaşananların farkına varabiliriz. Günümüzde çoğu insan parayı kontrol edenlerin, otoritenin ve sistemin güç verdiği diğer odakların var olan düzenin tüm kanallarını kontrol ettiğini bilmekte veya bunu açıklayamasa bile hissetmektedir. Bu kontrol etme dürtüsü o kadar güçlenmiştir ki dünya nüfusunun çok önemli bir kısmının elinde bulundurduğu çok küçük orandaki kaynaklar (bu kaynakları paradan, iletişim mecralarına kadar genişletebiliriz) bile ele geçirilmeye çalışılmaktadır. Genç nüfusun önemli bir kısmı bu durumun farkındadır. Bu farkındalığın sonuçlarını, sebepleri ne kadar farklı olursa olsun, çıkarları ne kadar farklı kesimleri ilgilendirirse ilgilendirsin, %99 hareketinden, Orta Doğu'da yaşanan 'Arap Baharına' kadar ilişkilendirebiliriz.

Her ne kadar insanoğlu var olan düzende bazı sorunlar olduğunu düşünse de çoğu insan buna karşı harekete geçmek istememekte, bu durumu değiştirmek için herhangi bir tepki vermeye gerek duymamaktadır. Bunu insan psikolojisine dayandırmak mümkündür. Fakat bu tezin ilgilendiği alandan bakacak olursak; var olan düzenin otoriterliğini gizlediğini, diğer bir deyişle demokratik görünümlü sistemlerin aslında otoriter sistemlerden birçok unsur taşıdığını, fakat bu unsurları gizlediği için gizli otoriter bir yapıya büründüğünü söylemeliyiz. Bu sebeple kamuoyunun sadece belirli kesimleri (son yıllarda nicelik ve nitelik açısından belli kıpırdanmaların olduğu görülse de) bu düzene karşı bir hareket oluşturduklarını söyleyebiliriz.

Bu hareketlerin en önemli itiraz noktalarının başında günümüzün iletişim sistemi yatmaktadır. Var olan hemen hemen tüm iletişim kanalları sermayeyi de elinde bulunduran odakların hâkimiyetindedir. Bu durum çoğu zaman halkın çıkarları ile sermayenin çıkarları arasında oluşan zıtlıklarda medyanın, sermayeden yana bir tavır almasına hatta dezenformasyon ve diğer yanıltma yolları ile sermaye lehine bir kamuoyu yaratmasını neden olmaktadır. Bu tezin temel argümanı

yukarıda da belirtildiği gibi liberal ekonomili, demokratik görünümlü sistemlerin totaliter/otoriter sistemlerin iletişim kanalları üzerinde yaptığı baskının bir farklısını yapmakta olduğunu kanıtlamaktır.

En ufaktan en karmaşık yapıya doğru yönelen, büyüyen iletişim kanalları otoriter sistemlerde (aslında tüm diğer sistemlerde olduğu gibi) birer araç olarak kullanılmaktadır. İletişim endüstriyel çağdan başlayarak medya aracılığıyla yöneten ile yönetilen arasında bir köprü olur. İster otoriter sistemlerde isterse demokratik sistemlerde medyanın kontrolü farklı şekillerde de olsa yönetilen sınıfın elindedir. Birkaç istisna sayılmazsa tam bağımsız medyadan bahsetmek imkânsızdır. Kapitalist dönemde artık medya holdinglerin elindedir. Kapitalist demokrasilerde yönetilenlerin medya desteği olmadan iktidara gelmelerinin imkânsız olduğunu bilinmektedir. Otoriter sistemlerde ise yöntem farklı olsa da temel nokta aynıdır: Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü erk olarak görülen medyanın kontrolü. Bu kontrolü sağlayabilmek için otoriter sistemler medyanın tüm kontrolünü devlet kontrolü altına alırlar. Burada kapitalist sistemlerin aksine yöneten sınıf medya kontrolünü, medyanı tamamıyla ele geçirerek ve tüm medyayı bir devlet iştiraki haline getirerek yapar.

Fakat 2000'lerden sonra değiştiğini, dinamikleştiğini, demokratikleştiğini gördüğümüz (tabii ki doğru kullanıldığı takdirde) iletişim kanalları iletişim devrimlerinde olduğu gibi yine sıkışan iletişim düzenini daha geniş katılımlı bir hale getirebilir. Bu tez iletişim, otorite, otoriter sistem, gizli otoriter sistem gibi kavramları açıklamaya çalıştıktan sonra günümüzde iletişimin gizlenmiş formunu açıklamaya çalışacak son olarak da yeni iletişim kanallarının demokratik bir toplum yaratıp yaratamayacağını tartışacaktır.

Bu tezin birinci bölümünde otorite kavramı üzerine bir analiz yapılacaktır. Otorite bir sözcük ve bu sözcüğün anlamının ötesinde bir değer taşır. Bu değer yıllardan beri birçok filozof, sosyolog tarafından irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bilim insanlarından belki de en önemlilerinin başında Max Weber gelmektedir. Birinci bölümde otorite kavramı, bu kavramın anlamı, tarihi ve gelişimi üzerinde durulduktan sonra Max Weber'in otoriteye dair yaklaşımları irdelenmeye

çalışılacaktır. Bu irdeleme daha sonra karşımıza otoriter/totaliter sistemler olarak çıkacak düzenleri anlamada fayda sağlayacaktır.

Tezin ikinci bölümünde otoriter/totaliter sistemler ve bu sistemlerdeki iletişim şekilleri üzerine bir analiz yapılmaya çalışılacaktır. Otorite kavramının birinci bölümde açıklanan algısı, tarihi ve gelişimi göz önüne alınarak, özellikle 20. yüzyılda, ulus devletin var olmasıyla ortaya çıkan, aynı zamanda iki dünya savaşının ortaya koyduğu açmazlardan da güç alıp, ilk dünya savaşından sonra güçlenmeye başlamış ve günümüze kadar çeşitli bölgelerde devamlılığını sürdüren bu sistemler üzerine bir analiz yapılmaya çalışılacaktır. Otoriter/totaliter sistemler çok geniş bir kavram olup bunların farklı şekilleri gösterilecek ama aynı zamanda bu tip sistemlerin tümünde var olan benzerlikler açıklanacaktır. Bu tip sistemleri anlamadan yine bu tip sistemlerde yürütülen iletişim şekillerini açıklamak eksik olacağından bu tip bir analizi yapmak gereklidir. Bu analiz yapıldıktan sonra bu tip sistemlerdeki iletişim şekilleri üzerine bir analiz yapılacaktır.

Otoriter/totaliter tipteki sistemlerde iletişim alanında yapılan uygulamalara, yasaklara ve araçlara bakıldıktan sonra hem bu tip sistemlerde hem de gizli otoriter sistemlerde sürekli kullanılan propaganda ve sansür üzerine daha detaylı bir analiz yapılmaya çalışılacaktır. Bu iki aracın sadece basit birer otoriter/totaliter sistem yöntemi olmadığı bunun yanında toplum mühendisliğini sağlayan, detaylı ve güçlü birer silah olduğu vurgulanmaya çalışılacaktır. Bu iki aracın yanı sıra yine ikinci bölümde otoriter/totaliter sistemlerdeki iletişime dair iki örnek verilecektir. Bunlardan ilki belki de totaliter düzenler denildiğinde akla ilk gelen ülke ve dönem olan Nazi Partisi döneminin Almanya'sı örnek verilecektir. Bunun sebebi sadece Nazilerin akla ilk gelen otoriter/totaliter devlet olması değildir. Çoğu otoriter/totaliter devlet sistem olarak baskıcı gücü yakalasa da güçlü iletişim kanallarına sahip olmadığı doğru birer analiz sağlamayacaklardır. Fakat Naziler aynı zamanda bu tip sistemler içerisinde iletişimin gücünü anlayan ve bunu son safhaya kadar kullanan, belki de en doğru örnektir. Diğer örnek ise ideolojinin ötesinde tüm otoriter/totaliter sistemlere ve bunların iletişim yöntemlerine ışık tutabilecek kadar detaylı ve gerçekçi analizler sağlayan George Orwell'in eseri 1984'dür. Bu eser aynı zamanda kamuoyunun bu tip bir iletişim bombardımanından nasıl etkilendiğini göstermek amacıyla da oldukça önemli bir eserdir.

Tezin üçüncü bölümünde günümüz dünyasına bakıp kapitalist sistemlerdeki gizli otoriter iletişimi irdelemek amaçlanmaktadır. Günümüz kapitalist dünyasında iletişim kanalları özellikle enformasyon devrimi sayesinde birçok değişik mecraya yayılmıştır. Üçüncü bölümde bu mecraların denetimini sağlayan mali güç ve bu gücün kontrol yöntemleri ile otoriter/totaliter düzenlerin kontrol yöntemleri karşılaştırılacaktır. Özellikle Sovyetlerin çöküşü ile tek kutuplu düzene dönüşen dünya ve 11 Eylül sonrası oluşan medya kültürü örnekleri ile genel bir kapitalist medya analizi yapılmaya çalışılacak ve buradan gizli otoriter düzenlerin yapısı ve özellikleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bunun yanı sıra üçüncü bölümde sadece medyanın değil tüm iletişim kanallarının özellikle de kültürün günümüz dünyasında yaratmaya çalıştığı tek tip insan üzerine bir betimleme yapılmaya çalışılacaktır. Kamuoyunun gizli otoriter söylemleri sadece medya üzerinden almadığı bunun yanı sıra kültürün de bu gizli otoriter yapıya ve bunun sonucunda doğan tüketim toplumuna nasıl katkıda bulunduğu örneklerle gösterilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde örnekler genel olarak Amerika Birleşik Devletleri üzerinden verilmektedir. Bunun sebebi nasıl otoriter/totaliter düzenlerdeki iletişim için en doğru örnek Nazi Almanya'sı ise gizli otoriter kapitalist sistemlerdeki iletişim için de en doğru örnek Amerika Birleşik Devletleri olacaktır.

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise gelişen, değişen teknolojiler üzerinden bir tartışma yaratmayı planlamaktadır. Özellikle sosyal paylaşımın üst düzeye çıktığı günümüzde tekelleşen iletişim kanallarının değişip değişemeyeceği örneklerle tartışılmaya çalışılacaktır. "Turuncu Devrim", "Arap Baharı" gibi hareketlerin öncelikle sosyal paylaşım siteleri üzerinden organize edilmiş olması sonuçlarından bağımsız olarak yeni iletişim kanallarının gücünü göstermektedir. Bu gücün nasıl kullanılabileceği, tekelleşen medyanın değiştirilip değiştirilemeyeceği bu bölümün içinde irdelenecektir.

Bu tez içerisinde birçok yerde akademik yazıların yanı sıra kültürel eserlere de yer verilmiştir. Bu tip eserler özellikle edebiyat eserleri toplumsal yapıyı anlatmakta en az bilimsel makaleler kadar etkilidirler. Aynı zamanda kamuoyunu etkilemede belki de en etkili olgudurlar. İletişim kanallarının da bir parçası olan kültür ve sanat

hem örneklerle bu teze destek sağlamış hem de irdelenerek otoriter iletişimin anlaşılmasına destek olmuştur.

1. OTORİTE KAVRAMI

Her konuda olduğu gibi otoriter iletişim konusunda da önce kavramların anlaşılması gerekmektedir. Konunun ilerleyen aşamalarında da görüleceği üzere otorite halk dilinde kullanılan kelimenin çok ötesinde üzerine felsefi yaklaşımlar getirilmiş, tartışmalar yapılmış bir kavramdır. Fakat otorite kavramını açıklamadan önce kısaca iletişim kavramına da bakmakta yarar var.

1.1. İletişim

İletişim kelime anlamı olarak "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon" ve "Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, komünikasyon" [1] anlamlarına gelmektedir. İletişim kelimesinin kökenlerinin 14. yüzyıla uzandığı görülmektedir.[2] Farklı kaynaklarda farklı şekilde açıklanmış olsa da en sade biçimiyle iletişim için: "Bir bilginin çeşitli yollarla başkalarına aktarılması, haberleşme, komünikasyon"[3] şeklinde tanımlayabiliriz.

İletişime sadece etimolojik kökeni veya kelime anlamı üzerinden bakmak eksik olacaktır. İletişim çok daha geniş bir kavram hatta felsefi bir olgu olarak değerlendirilmelidir. Tezin ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere iletişim, kamuoyunun tercihlerini yönlendirmede kritik öneme sahiptir. Aynı koşullarda gerçekleşen, bir olay topluma farklı şekillerde yansıtılabilir. Bu iletişim kanalını kontrol edenin o olayı nasıl yansıtmak istediğiyle alakalıdır. Ünsal Oskay'a göre iletişim sadece insan ile insan arasındaki sözel bir süreç şeklinde işleyen konuşma, basit bir olgu değildir. "Bir erkek, konuşmakta olduğu bir kadına, 'Ama, sen bir kadınsın' dediğinde, bu basit tümce bugüne dek yaşadığımız bütün bir insan

---

[1] TDK Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi): http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f3904cee450c5.47590238, 13.02.2012

[2] Merriam-Webster Dictionary, (Çevrimiçi): http://www.merriam-webster.com/dictionary/communication, 13.02.2012

[3] İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Lugatı, 2011, s.552

tarihindeki eşitsizliği doğal bir olgu saydıran toplumun başat kültürünün ne olduğunu da ortaya koyar."[4]

Görüldüğü üzere iletişim bir bildirimin ötesindedir. Çünkü bildirim, toplumsal hafızadan, tarih ve kültürden bağımsız bir şekilde yapılamaz. En objektif görülen bildirimin içerisinde bile sübjektiflik, geçmişten gelen kanıksamalar bulunmaktadır.

İletişim bireysel işlevin yanı sıra genelde toplumsal bir olgu olarak kabul edilmelidir. Toplumun en küçük birimi olan aile içinde başlayan, daha sonra küçük gruplar arasında etkinliğini gösteren ve daha da genişleyerek tüm toplumu saran iletişim ağı, kişilerin toplum içindeki davranışlarını düzenleyip, insanların yaşamını kolaylaştıran toplumsal gelişmelere ve doğru davranma olgusunun yaygınlaşmasına da yol açmaktadır.[5]

İletişimi genel hatlarıyla üç bölümde incelemek mümkündür:

a) Kişilerarası İletişim
b) Toplumlararası İletişim
c) Kitle İletişim[6]

İletişim kim ile kimim arasında yapıldığına bakılmaksızın, aynı zamanda bir ihtiyaçtır da. "toplumsal yaşamda kendini kabul ettirebilmek, gereksinimleri karşılayabilmek için her bir birey, iletişim fonksiyonunu yerine getirmek zorundadır."[7] Bu ihtiyacının toplumsal olarak 'normal' görülen normlar içerisinde giderilmesi ise toplumsal olan bu olgunun en önemli özelliklerinden biridir. Burada iki önemli nokta vardır. Biri mesajı alan kişi yani alıcı diğeri ise mesajın kendisidir. Mesaj iletişim ihtiyacının çıkış noktasıdır. Mesaj olmadan bir iletişim faaliyetinin sağlanması olanaksızdır. Bu mesaj toplumlarda çoğunlukla belirli bir bakış açısında çıkar. İletişim olgusunun sonunda yer alan alıcı da bu mesajı olduğu gibi alır. Bu 'normal' normların dışına çıkan toplumsal iletişimden farklı iletişim ihtiyaçlarını dışa vuran insanlar tarihin hemen hemen tüm dönemlerinde toplumun dışına atılmışlardır.

---

[4] Ünsal Oskay, **İletişimin A B C'si,** İstanbul, Der Yayınları, 2007, s.1,2
[5] E. Özgür Gönenç **Medya Dünyası,** İstanbul, İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, 2004, s. 21
[6] Güven Büyükbaykal, "İletişim ve İletişim Sürecinin Yaşamımızdaki Yeri", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,** İstanbul, Sayı:16, 2003, s.188
[7] **A.e.,** s.186

Çünkü dönemi ne olursa olsun mesajı zaman, yer farklı olmaksızın büyük çoğunlukla otorite sağlamıştır. Otoritenin sağladığı bu iletişime uymayan alıcılar toplumsal sınıfların dışına atılmıştır.

Erasmus'un 'Deliliğe Övgü', Michel Foucault'un 'Deliliğin Tarihi' kitapları bu iletişime uymayan 'normal' sayılmayan insanları anlatan kitaplardır. Günümüzde bu mesajı almayan, toplumsal normlara uymayan insanlar deli ya da cadı sıfatı görmese de marjinal olarak görülür iletişim kanalları dışına sürülmüşlerdir. Bunu sağlayan da mesajın çıkışına hakim olan otoritedir.

1.2.Otorite

Aynı iletişim gibi otorite kavramı, kelimesi de sadece kelime anlamının çok daha ötesinde değerlendirilmekte ve algılanmaktadır. Otorite kelime anlamı olarak "Yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü, yetke, sulta, velayet" ile "Siyasi veya idari güç" anlamlarına gelmektedir. Bunun dışında günlük hayatta sıklıkla kullanılan mecaz anlamı olarak "Çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş, başarılı kimse" olarak algılanabilir. Yine Türkçede deyim olarak kullanılan *"Otorite sağlamak"* söz öbeği de yetki sahibi olmak anlamına gelmektedir. [8] Otorite kelimesinin İngiliz, Fransız ve Latin dillerine dayanan farklı kökenleri olsa da Türkçeye Fransızca *'autorite'* kelimesinden girmiştir. İlk günümüz anlamına göre kullanımı ise 13. yüzyıla dayanmaktadır. [9] Sadece sözlük anlamına bakıldığında otorite kelimesi kabaca doğru veya yanlışın ötesinde, kişinin ya da grubun elinde bulundurduğu ve onu özel kılan, farklılaştıran özellikleri sayesinde gücü elinde bulundurması anlamına gelmektedir. Fakat kelimeler sadece sözlüklerde var oldukları anlamlardan oluşmazlar. Kelimeler birer yaşayan organizmadır. Yer, zaman ve toplumlara göre farklı anlamlar ve düşünceler barındırırlar.

Günümüzde otorite kelimesi kamuoyunda farklı olsa da mutlaka sübjektif anlamlarla algılanmaktadır. Bazı kesimler (özellikle feodal, arkaik yapıdan

[8] TDK Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi): http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f4b8751cb64b3.45522313, 27.02.2012

[9] Merriam-Webster Dictionary, (Çevrimiçi): http://www.merriam-webster.com/dictionary/authority, 27.02.2012

çıkamayan topluluklar) otoriteye hayranlık beslemeye, otoritenin mutlaka olması gerektiğine inanırken, bazı kesimler ise otoriteyi gelişimin önünde bir engel, onu kendi çıkarlarını toplumlara manipüle eden bir güç olarak görürler. Albert Einstein 18 Eylül 1930 tarihinde otorite ile ilgili olarak *"Kader otoriteye karşı nefretimden dolayı beni otorite yaparak cezalandırdı"*[10] yorumunu yapmıştır. Einstein sözlerinde açıkça görüldüğü üzere otorite kavramına pek de olumlu bir şekilde yaklaşmamıştır. Einstein gibi 20. yüzyılın başında ve ortasındaki iki savaşa tanıklık etmiş, otoriter hatta totaliter sistemlerin doğuşuna ve daha da önemlisi yarattıkları yıkıma tanık olmuş bir aydın, bilim insanının farklı düşünmesi elbette kolay değildir.

Fakat belirtmek gerekir ki; otorite ya da bu kavramla bağdaştırılan egemen rejimlerin özellikleri daha önce de belirtildiği gibi 20. Yüzyılda bir anda ortaya çıkmış değildir. Bu kavramların çok daha eskilere dayandığı, tarihsel bir süreçte gelişim gösterip belirtilen yüzyılda tam anlamıyla özelliklerine kavuştuğu eklenmelidir. Otoritenin hem kuramsal hem de pratikteki gelişiminin başlangıcını Roma dönemine dayandırabiliriz. Otorite kelimesinin Latincedeki karşılığı '*auctoritas*'dır. Kelimenin Latince anlamları arasında destek, yetki, yükümlülük, yasallık ve etki gelmektedir.[11] Fakat Roma döneminde egemenlik günümüzde bilinen şekliyle aksine sadece *auctoritas*'ın elinde olan bir güç değildi. Egemenlik, devlete içkin bir gücü, iktidarın kaynağı, aidiyeti(*auctoritas*) ile iktidarın kullanımı (*potestas*) birleşmesini ifade eden modern bir kavramdır.[12] Özellikle Roma'nın kurulduğu yıllardaki kralın altındaki iki meclisli şekil bu ayrımı daha doğru şekilde yansıtabilmektedir. Kralın danışma meclisi konumunda olan senatonun, *comitia curiata*'nın (kralı seçen, aynı zamanda yasama yetkisine sahibi diğer meclis) kararlarını tartışıp onaylamasından kaynaklanan bir çeşit saygınlığa (*auctoritas*) sahipti.[13] İknanın öne çıktığı bu hakimiyetin yanında Roma döneminde zor kullanmaya kadar varan *potestas* yetkisi de vardı.[14]

---

[10] Memorable Quotes, (Çevrimiçi): http://www.memorable-quotes.com/albert+einstein,a488.html 27.02.2012

[11] Wiktionary, (Çevrimiçi): http://en.wiktionary.org/wiki/auctoritas 28.02.2012

[12] Fatih Türe, "Egemenlik, "Temsili Demokrasi ve Ulus-Devlet", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, İstanbul, Sayı :518, 2009, s. 11-13.

[13] Mehmet Ali Ağaoğulları, Levent Köker, **İmparatorluktan Tanrı Devletine,** Ankara, İmge Kitapevi, 2004, s.18

[14] **A.e.**, s.21

Görüldüğü gibi iktidara erişim, egemenlik Roma devletinde iki farklı yaklaşıma sahiptir. İkna ile güç bu iki farklı yaklaşımın temel silahlarıdır. Tabii ki sınıfsal toplumlarda bu tip ikili ayrımların olması son derece doğaldır. Fakat buradaki önemli nokta ileride değineceğimiz otoriter sistemler ile gizli otoriter sistemlerin temel araçlarının da güç ve ikna olmasıdır. Buradaki en önemli fark Roma devleti gibi eski sınıfsal toplumlarda güç ve ikna aynı anda, eşit seviyelere yakın olarak görülürken günümüz egemen devletlerinde bir araç diğerine göre çok daha ağır basmaktadır. Tarihsel süreç ilerledikçe egemenlik ve otorite kuramları da gelişmeye, oluşmaya başlamıştır. Unutulmaması gereken şey taraflar, bakış açıları, gücü elinde bulunduran ve gücü üzerine yönelttiği taraflar değişse de güç ve ikna yöntemleri hemen hemen hepsinde geçerlidir.

Alexandre Kojeve'ye göre tarihsel süreçte 4 ayrı otorite kuramının varlığından söz edilebilir: "*Tanrıbilimsel (teolojik) ya da dinerkil (teokratik) kuramda* ilk ve mutlak otorite Tanrı'ya aittir, tüm ve diğer bağıntılı otoriteler bunun türevleridir. *Platon'un kuramında* otorite 'adalet' ya da 'hakkaniyet' üstüne dayanır ve bu ilkelerden doğar. Başa bir niteliğe sahip her Otorite ancak yalancı-otorite olup, aslında (az ya da çok 'kaba') güçten başka bir şey değildir. *Aristotales'in kuramı* Otorite'yi, şimdinin dolaysızlığını aşmakta öngörü olanağı veren Bilgeliğe bağlar. Son olarak Otorite ilişkisini, ilki 'tanınma' uğruna yaşamını tehlikeye atmaya hazır olan, ikincisi boyun eğmeyi ölüme tercih eden olmak üzere, Efendi ve Köle (Galip ve Mağlup ilişkisine) indirgeyen *Hegel'in kuramı.*"[15]

Bu kuramlar üzerinden Kojeve dört tip (basit, arı ya da ilksel) Otorite ayırt edilebileceğini söyler: "Birincisi babanın (ya da genel olarak ebeveynlerin) çocuk üzerindeki otoritesi diğer bir deyişle büyük bir yaş farkından doğan otorite. İkincisi efendinin köle üzerindeki diğer bir deyişle soylunun soylu sınıfından olmayan kimse üzerindeki otoritesi. Üçüncüsü reisin, güruh üzerindeki otoritesi diğer bir deyişle yönetici, subay, vs. ile alt, işçi, asker vs. üzerindeki otoritesi. Dördüncü ve son olarak yargıcın, hakemin, denetçinin otoritesi".[16]

---

[15] Alexandre Kojeve, **Otorite Kavramı**, Çev: Murat Erşen, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2007, s.7
[16] **A.e.**, s.21

Görüldüğü üzere otoritenin var olduğu hangi dönem, sistem ya da kültürde yaşıyor olursak olalım otorite kuramlarında değişmeyen temel bir nokta vardır: Otorite iki eşit olmayan grup arasındaki ilişkidir. Tarihsel süreçte farklı kültürel bölgelerde bu iki tarafın güç dengesi değişse de bir taraf her daim diğer tarafa üstün olmuştur. Bu üstünlük yine otorite tanımları içinde görüldüğü gibi ikna ile ya da güç ile yapılabilmektedir. Bu iki tarafının iyi analiz edilmesi (özellikle yönetici sınıfın yönettiği sınıfı analizi) ve iletişim kanallarının buna göre şekillendirilmesi otoritenin yaşamını sorunsuz devam ettirebilmesi için özellikle önemlidir.

Bu çalışma sırasında otoritenin ahlaki ve psikolojik sonuçlarından öte siyasal sonuçlarına değinilecektir. Günümüzde otoritenin özellikle siyasal otoritenin toplum nezdinde yaşadığı ikilem ve bunun iletişim kanallarına, faaliyetlerine nasıl yansıdığı asıl olarak burada ele alınacak konulardır. Toplumların yaşadığı ikilem altı çizilmesi gereken bir unsurdur. "Çünkü toplumlar için otorite temel bir gereksinimdir. En basitten örnek verecek olursak çocuklar, kendilerine yol gösterecek ve güven verecek bir otoriteye gerek duyar. Yetişkinler açısından, otorite olmak kendilerini bütünleyen temel bir öğedir; onlar için otorite, diğerlerine gösterdikleri ilginin bir ifadesidir. Hep bu deneyimden yoksun kalacağımızdan korkarız. Fakat günümüzde otoriteye ilişkin buna tamamen zıt bir başka korku daha vardır: Var olan otoritenin kendisinden duyulan korku. Aile içinde olsun, genel olarak toplumda olsun otoritenin özgürlüklerimize yönelik bir tehdit olmasından korkmaya başladık."[17]

Otorite üzerine duyulan bu ihtiyacın da, korkunun da temeli otoritenin siyasal varlığına yöneliktir. 'Siyasi İktidar', bunu, onu temsil eden ya da cisimleştiren kişi veya kişiler aracılığıyla icra eden Devletin iktidarıdır. (Kelimenin geniş anlamında) Devlet olmaksızın, (terimin asıl anlamıyla) siyasi iktidar yoktur. "İktidarın 'kitle'ye aitmiş gibi göründüğü 'demokratik' denen devletlerde bile, iktidarı elinde tutup icra eden aslında devlettir: yalnızca, bu durumda, Devlet 'yurttaşlar'ın bütününde cisimleştirilmiştir ya da bütün tarafından temsil edilmektedir; ama burada bile, bireyler siyasi iktidarı 'şahıslar' olarak değil, ancak yurttaşlar oldukları; yani kolektif olarak Devleti temsil ettikleri ya da cisimleştirdikleri ölçüde elde tutarlar. Bu nokta üzerinde, 'demokratik' bir devletin yurttaşlarının iktidarı, bir oligarşinin ya da hatta

[17] Richard Sennett, **Otorite**, Çev: Kamil Durand İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005, s.23

mutlak bir monarkın ya da bir tiranın, diktatörün vs. iktidarından özsel olarak farklılık göstermez."[18]

Demokratik sistemlerde yurttaşların otoriteyi ne kadar elinde bulundurup bulundurmadıkları ilerleyen bölümlerde tekrar ele alınacaktır. Fakat burada otorite olgusunun değişik siyasal sistemlerdeki varlığını incelemek için Max Weber'e bakmakta fayda olacaktır.

1.3. Max Weber ve Otorite

Max Weber de dahil her düşünürün yaşadığı dönemden ve ailesinden (olumlu veya olumsuz) etkilenmemesi imkansızdır. Weber, ailesi keten sanayisinden zenginleşmiş liberal bir politikacının büyük oğluydu. Bismark yanlısı "Ulusal-Liberaller"e katılarak Berlin'e taşınan babası, devlet içinde önemli görevlerde bulundu. Weber ailesi ayrıca dindar bir Kalvenci aileydi.[19] Kendisi dini değişimin bir parçası olan mezhepten gelen ve siyasal otoritenin çok çeşitlendiği ve dramatik değişiklikler yaşadığı bir dönemde yaşaması (1864-1920) ona bu konularda çalışma isteği getirmiş olması yüksek ihtimallidir. Nitekim siyasal otorite alanında ve bürokrasi alanındaki çalışmaları ile tanınır.

Max Weber otorite kavramına hakimiyet düşüncesi üzerinden bakmaktadır. Yani Weber'in incelediği otorite siyasal hükmü sürdüren kişi, sınıf ya da oluşum üzerinedir. Zaten Alman yazımındaki '*Herrschaft*' kelimesinin sözlük karşılığı hakimiyettir[20]. Otorite kavram olarak içinde yer almaktadır. Hakimiyet ya da diğer bir değişle tahakküm Weber'in temel yaklaşımının başlığıdır. "Max Weber karizmatik tahakkümü tarif etmeye kalkışmıştır. Weberci karizma gerçekten de bizim otorite dediğimiz şeye denk düşer. Ama Weber karizma ile otoriteyi asla özdeşleştirmez; otoriteyi başlı başına bir kavram yapmaz. Eserinde otorite yalnızca tahakkümün semantik dengidir."[21] Bu yüzdendir ki otorite genellikle devlet ile ilişkilendirilir. Çünkü yine Weber'in dediği üzere "bir siyasal kurum olarak devletin

---

[18] Kojeve, **a.g.e.**, s.70

[19] **Ana Britannica**, Sayı:20, İstanbul, Ana Yayıncılık A.Ş, 1990, s.116

[20] Arif Cemil Denker, Bülent Davran, **Almanca-Türkçe Büyük Lügat,** İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1973, s.307

[21] Gerard Mendel, **Bir Otorite Tarihi,** Çev: Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.39

başlıca özelliği şiddeti bir araç olarak kullanma yetisine sahip bir örgütlenme olmasıdır."[22] Fakat şiddetin kullanılma yetkisine hukuksal olarak sahip olmak ile şiddeti kullanabilme yetisine sahip olabilme tamamen farklı olgulardır. Örneğin 19. yüzyıl ortasında Sicilya'da doğan ama bilinirliğini ve asıl gücünü 20. yüzyılın başında Amerika Birleşik Devletleri'nde elde eden İtalyan suç örgütleri diğer bir adıyla 'Mafya' tam anlamıyla otorite sahibi bir devlet benzeri örgütlenmedir. Bu örgütlenme kendi içinde hiyerarşisi ve hukuku olan kendi hiyerarşik alanı olan, para toplayan ama aynı zamanda para dağıtan bir örgüttür. Devletten tek farkı şiddet kullanma yetkisinin hukuksal alanda kendisine verilmemiş olmasıdır.

Otoritenin kullanılabilme imkanı için asıl önemli olan yetki değil meşrutiyettir.

> "Fransız Devrimi'nin modern düşünce üzerinde bıraktığı en derin izlerden biri, iktidarlarını yıkmak istediğimiz yöneticilerin meşruluklarını yok etmemiz gerektiğine bizi ikna etmiş olmasıdır. Yöneticilere olan inancı ortadan kaldırırsanız, onların rejimlerini de ortadan kaldırabilirseniz. Bu inancı kanıtlayan tek olay varsa, o da 1793 XVI. Louis'in öldürülmesidir."[23]

Görüldüğü gibi otoritenin kim tarafından, nasıl ve ne şekilde elde bulundurulduğu önemlidir. Bu çıkarımı Weber de yapmaktadır. Weber'e göre meşru otoritenin üç saf türü vardır. Bu meşruluk tezinin geçerliliği asıl olarak karşılıklı bağımlılık içindeki şu düşünceler üzerine kurulu olabilir:

1. Rasyonel Temeller: Normatif kuralların meşruluğu ve bu yasalara göre egemenlik konumuna getirilenlerin, emir verme hakkı olduğu inancına dayalıdır (yasal otorite).
2. Geleneksel Temeller: Çok eski zamanlardan beri süregelen geleneklerin kutsallığına ve bu geleneklere göre gücü kullananların meşruluğuna olan yerleşik inanca dayalıdır (geleneksel otorite).
3. Karizmatik Temeller: Bir bireyin istisna kutsallığına, kahramanlığına, örnek özelliklerine ya da onun tarafından açıklanan veya emredilen

[22] Nur Vergin, **Siyasetin Sosyolojisi,** İstanbul, Doğan Kitap, 2011, s.32
[23] Sennett **a.g.e.**, s.50

normatif kalıpların ya da emirlerin kutsallığına olan bağlılığa dayalıdır (karizmatik otorite).[24]

Kısaca bu otorite ya da diğer bir değişle hâkimiyet (*Herrschaft*) kavramlarını açacak olursak:

Geleneksel Otorite: Max Weber'e göre geleneksel otorite; Geçmişten gelen – daima var olan- kural ve güçlerin kutsallığını öne sürerek meşruluk tezinde bulunan ve kendisini inanılan egemenlik türü geleneksel otorite olarak adlandırılır. Burada otoriteyi icra eden kişi ya da kişiler geleneksel kurallar tarafından belirlenir. Yönetenin kişisel otoritesine uyulması gereği de kendisinin geleneksel konumundan kaynaklanır. En basit halinde, bu tür örgütlü otorite, esasında genel bir ortak eğitimden kaynaklanan şahsi bağlılık duygusudur. Gücü elinde bulunduran kişi bir 'üst, amir' değil kişisel anlamda bir efendidir.[25]

Geleneksel otoritenin özünde aile ilişkileri, özellikle de aile reisi ile çocuklar ve bunların hiyerarşik yapıları gelmektedir. Tarihsel sürecin kısa bir döneminde 'aile reisi' kadın iken ataerkil düzenin başlaması ile aile reisi erkek yani baba olmuştur. Babanın çocuklarını sorgusuz sualsiz, nedensiz veya kendine uygun nedenlerle sevebilmesi ya da cezalandırabilmesi geleneksel otoritenin de temel noktalarından biridir. Aynı ailenin sorumluluğuna 'eve ekmek getiren' sıfatıyla baba hakimse, geleneksel otoritenin başında bulunan hükümdar için de devlet, millet aynı şekilde görülmektedir. Genellikle babadan oğula geçen monarşilerin hakim olduğu bu geleneksel otorite şekli ile devlet meseleleri birer şahsi mesele olarak görülmektedirler. Millet ve bu milletin üyeleri birer bireylikten çok uzaktırlar. Hakları aile içindeki çocukların hakları ile karşılaştırılabilir. "Meseleye Tönnies'in sosyolojiye kazandırdığı *gemeinschaft/gesselschaft (cemaat/toplum)* tipolojisi çerçevesinde bakacak olursak, burada cemaat tipi bir toplumsal örgütlenmeden söz edilmelidir."[26]

Fakat geleneksel otoriteye hakim kişi asla karizmatik otoriteye hakim kişi gibi devrimsel nitelikli kararlar alamaz. Her ne kadar aynı bir aile reisi gibi 'keyfi'

[24] Max Webber, **Bürokrasi ve Otorite**, Çev: H. Bahadır Akın, Ankara, Adres Yayınları, 2008, s. 39
[25] Weber, **a.g.e.**, s.55
[26] Vergin, **a.g.e.**, s.68

kararlar alabilmesi mümkün gözükse de geleneksel otoritenin meşrutiyetini kaybetmemesi, milletin itaat etmeye devam etmesi için geleneklere, örf ve adetlere uygun kararlar alması, ona göre davranması gerekmektedir. Diğer bir deyişle geleneksel otoritede karizmatik otoriteye göre karar alma mekanizmasında belirli kısıtlamalar vardır.

Geleneksel Otorite, insanoğlunun tarihsel süreçlerdeki tercihleri de ele alındığında en yakın olduğu otorite şekli olarak görülebilir. Platon her ne kadar klasik bir monarşiden bahsetmese de filozof kralların egemenliğinin ideal devlet olduğunu söyler.[27] Machiavelli, siyasal iktidar alanında 'taş üstünde taş bırakmayan bir tersyüz edici yöntemi seçer. Onun kaleminde siyasetin ölçüsü başarıdır.'[28] Bu başarıyı getirebilecek kişi ise prens yani monarktır. Günümüzde, demokratik düzenlerin hakim olduğu dönemde bile 'adil kral' bir özlem olarak görülmektedir. Geleneksel Otoritenin iki önemli iktidar sembolü olan kişinin haklı hakimiyeti ve seçilmiş kişi olması (bir anlamda Mesih vasfı) günümüzde edebiyat eserlerinden, sinema uyarlamalarına kadar hemen hemen her yerde eserin temel kahramanları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Neredeyse hiçbir 'kahraman' demokratik yollarla seçilmiş değildir. Onların hepsi doğuştan gelen bir seçilmişliğe sahiplerdir.

Özetleyecek olursak geleneksel otorite şu özelliklerden oluşur;

- Temeli geleneklerde yatan bir miras sürdürme işidir.
- Esas olan değişme değil sürdürmedir.
- Bir kutsallık taşır.
- Özellikle otoritenin, bir kuşaktan diğerine geçtiği toplumlarda (mutlak ya da meşruti monarşilerde) rastlanır.
- Osmanoğlulları ya da İngiltere'deki Tudor iktidarı bu otoriteye uygun birer örnektir.

Karizmatik Otorite: "Karizma" kavramı bireysel olarak bir şahsı sıradan insanlardan ayıran ve onun doğaüstü, insanüstü ya da en azından bazı özel istisnai güçlere ya da niteliklere sahip sayılmasına yol açan belli bir nitelik anlamında

[27] Platon, **Devlet,** Çev: Selahaddin Eyüboğlu, M. Ali Cimcöz, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1975, s.188
[28] Cemil Oktay, **Siyaset Bilimi İncelemeleri,** İstanbul, Alfa Yayınları, 2003, s.66

kullanılacaktır. Bunlar sıradan insanların ulaşamadığı ancak kutsal, ilahi kökenleri olan ya da örnek oluşturan özelliklerdir ve bir kişi, bu özellikler temelinde lider sayılır. İlkel şartlarda bu özel saygı biçimi peygamberlerde, tedavi edici ya da hukuki bilgelik sahibi olmakla meşhur kişilerde, avda liderlik edenlere ve savaş kahramanlarına gösterilir. Çoğunlukla karizmatik kişinin sihirli bir güce sahip olduğu düşünülür. Söz konusu niteliğin etik, estetik ya da buna benzer daha başka açılardan uygun sayılıp sayılamayacağı, kuşkusuz bu kavram açısından önem taşımaz. Önemli olan tek şey, söz konusu bireyin karizmatik güce konu olanlar ve "izleyiciler" ya da "taraftarlarca" gerçekte nasıl göründüğüdür.[29]

Karizmatik otoritenin bir diğer önemli özelliği de yönetilenlerin yapısıdır. Yönetilen kitlenin belki de tüm diğer otoriteler arasında en yüksek şevkle itaat ettiği ve yaptığı her harekette hikmet gördüğü, sorgusuz harekete geçtiği tek otorite biçimidir.[30] Bunun ne kadar sürdüğü, liderin tüm yönetim dönemi içinde bunu sağlayıp sağlayamadığı ise o yönetimin ve en önemlisi liderin özelliklerine göre değişmektedir. Bunun yanı sıra mirasının gelecek kuşaklar tarafından kabul edilip edilmemesi bıraktığı toplumla ve aynı zamanda yaşadığı dönemde topluma karşı duruşuyla alakalıdır. Franco'nun rejiminin öldüğü anda çökmesi, bu karizmatik otoritenin ana unsurunun korku olduğunu ve tüm halkın değil yalnızca belirli bir kesimin kendisini üst-insan olarak algılamasının sonucudur. Başka bir unsur da bu tip kişilerin belli bir noktadan sonra karizmatik otoritelerini kaybetmesidir. Ya da Weber'in deyişiyle 'Karizmanın Sıradanlaşması'dır.

Karizmatik otorite, mevcut olandan tam anlamıyla kopuşu temsil etmesi bakımından, geleneksel otorite ile taban tabana zıttır.[31] Fakat devrimci niteliğinden de kaynaklı olarak karizmatik otoritenin devamlılığını sürdürmesi, istikrar içinde sürmesi imkansızdır. Bu tip otorite ya gelenekselleşmeye ya rasyonelleşmeye ya da ikisinin bir karması olmaya mahkumdur.[32]

Karizmatik Otoritenin birçok yönden geleneksel otoritenin özelliklerini bünyesinde taşımaktadır. Aradaki en belirgin fark geleneksel otoritede baştaki kişi

[29] Weber, **a.g.e.**, s.75
[30] Vergin, **a.g.e.**, s.64
[31] **A.e.**, s.67
[32] Weber, **a.g.e.**, s.81

ya da zümre geleneği sürdürme üzerine devrimsel özelliklerden kaçınırken karizmatik otorite hakimiyet alanında genellikle önemli değişiklikler yaşanır. İyiye ya da kötüye doğru devrimsel hareketler oluşur.

Karizmatik Otorite şu özelliklerden oluşur;

- Karizmatik meşruiyet istisnaidir. Yani sıra dışı, alışılmamış ve kural dışıdır.
- Yönetilen kitle karizmatik öndere kör ve bağnaz bir üslupla bağlanır, kendilerini önderin eline bırakırlar.
- Karizmatik önder canlı efsane, cisimleşmiş mittir. Karizmatik otorite genellikte Tanrı ya da farklı bir 'yüksek güçten' gelen bir hediye olarak görülür
- Bu tip otoritenin tarafından yönetilen toplum gerçeklikten, mantıktan hızlı bir şekilde uzaklaşabilir. Bunun sebebi liderin gerekçeleri ve motivasyonu diğer otoritelerde olduğu gibi sorgulanmaz.
- Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasındaki önderler (Hitler, Mussolini, Stalin, Hirohito) bu tip otoriteye örnek gösterilebilir.[33]

Yasal Otorite: Yasal otoritenin en saf uygulaması, bürokratik yürütme memurlarının çalıştırıldığı durumdur. Buradaki fark örgütün nihai yöneticisi konumunu ele geçirmenin, seçilme ya da atanma yoluyla elde edilmesidir. Ama onun otoritesi de doğal olarak yasal yetki alanlarını kapsar. En saf halinde üst otoriteye bağlı yürütme memurlarının tümü açıkça tanımlanmış hiyerarşik düzen içerisinde bulunan, yetki alanı belirli, otoriteye karşı özgür olup sadece şahsi yükümlülükleri olan kişilerdir.[34]

Weber'in memurluk üzerine gösterdiği önem özellikle yasal otoritenin diğer tip otoritelerden farkını göstermektedir. Yasal otorite içerisinde seçilmişler ve atanmışlar vardır. Seçilmek ya da atanmak belirli özelliklere sahip olmayı gerektirse de asla yüksek güçten gelen bir yetenek veya geleneklere göre devam ettirilecek bir soy bu tip otoritede aranmaz. Otoritenin gücü yasalar tarafından belirlenmiş ve belli bir zaman limiti içerisindedir.

[33] Oktay, **a.g.e.**, s.50-54
[34] Weber, **a.g.e.**, s.45-46

Weber'in tarif ettiği bu modern bürokratik kuralların her demokratik hukuk devletinde tam anlamıyla uygulandığını söylemek yanlış olur. Kriterlere uymadan, kurallar ve yönetmelikler dışında 'torpil', iltimas veya ülkemizde sıkça yaşandığı üzere ideolojik yaklaşım neticesinde yasal otoriteye sahip olmak bir yandan meşrutiyet barındırmadığından gerçek bir otorite olmayacak, diğer bir yandan gelen kişinin geliş şekliyle başlayan keyfiliğin idare döneminde de devam edeceğinden dolayı yasal olmayacaktır.

Weber'in belirttiği modern bürokratik sistemlerdeki Yasal Otoritenin temel özellikleri şunlardan oluşur;

- Sürdürme değil değişim esastır.
- Yasalara, kurallara ve bunun yanında toplumsal teamüllere uymak zorunludur.
- İtaat ettiren değil itaat eden bir güçtür. Daha doğrusu görevdir.
- Sıradan bir güçtür. Doğaüstülük asla bulunmaz.
- Yasal otoritenin en somut uygulaması çağdaş bürokrasilerdir.[35]

Weber 'Egemenlik' kavramını, belli bir kaynaktan çıkan belli özel (ya da bütün) emirlere, belli bir grup bireyin uyma ihtimali olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, söz konusu olan şey, her şekilde başkaları üzerinde 'güç' kullanmak ya da 'etkide' bulunmak değildir. Bu anlamda otorite, duygusuz bir alışkanlıktan amaç açısından rasyonel olmakta farklılaşan – en saf değerlendirmelere kadar, bir emre çok değişik güdülerle uyulması üzerine kurulmuş olabilir. Yine de, her gerçek egemenlik ilişkisinin ayırt edici kriteri, en düşük düzeyde bile olsa, belli bir ölçüde gönüllü kabulüdür: Yani itaatte (ister gizli müşevviklere, ister hakiki kabule dayansın) bir çıkarın bulunmasıdır.[36]

Weber otorite ya da hakimiyetin tarihsel süreçlerini iyi takip etmiştir. Onun yaklaşımının en önemli özelliği otoriteyi meşrulukla özdeşleştirmektir. Weber'e göre insanlar, yetkisinin meşru olmadıklarını düşündükleri kişiye itaat etmezler. Bunun sonucunda, Weber'e göre, bir toplumda otorite duygusunun ne zaman var

[35] Okay, **a.g.e.**, s.42-45
[36] Weber, **a.g.e.**, s.35

olduğunu söyleyebiliriz: İnsanlar yöneticilerine *gönüllü* olarak itaat ettikleri zaman.[37] Bu yaklaşım, çözümleme önemlidir. Bunun sebebi ilerleyen bölümlerde demokratik sistemlerde iktidarın yaptığı anti-demokratik hareketleri uygulamaya alırken, bunun meşrutiyetini farklı mecralar aracılığıyla halka inandırmaya çalışmasındaki en önemli noktanın gene bu *gönüllülük* durumu ya da *oydaşma(consensüs)* olgusu olmasıdır. "sosyolojiye oydaşma kavramını kazandıran Comte ve Durkheim gibi pozitivistlerin görüşüne göre, oydaşma belirli bir toplumda var olan duyguların, çıkarların ve inançların birliğini ifade etmektedir"[38]

Weber, aynı zamanda görüldüğü üzere de otorite kavramını siyasal iktidar üzerinden geliştirmeye, yorumlamaya çalışmıştır. Weber'in de çalışmasında dayandırdığı üzere ister yasal – askeri hakimiyet olsun ister politik – sınıfsal hakimiyet olsun siyasal egemenliği ele geçirebilmek için tek başına güç yeterli değildir. Halk tarafından kabul edilmemiş hakimiyetin gerçek bir egemenlik olamayacağı söylenmiştir. İşte demokratik düzenlerde medyanın gücü buradan gelmektedir ve medyanın, iletişim kanallarının gizli otoriter uygulamalara desteği ya da karşı çıkması işte bu yüzden çok önemlidir. Dördüncü kuvvet olan medya başta bulunan otoritenin halk tarafından kabuk edilen bir hakimiyete çevirebilir ya da bir hakimiyetin hızla halk tarafından nefret edilmesine yol açar.

Demokratik düzenlerdeki gizli otoriter yaklaşımlara geçmeden önce klasik bir otoriter/totaliter düzenin nasıl oluştuğuna bu tip sistemlerde iletişimin nasıl işlediğine bakmak gerekmektedir. Özellikle propagandanın gücü klasik otoriter/totaliter sistemlerde çok önemlidir. Çünkü iletişim kanallarının etkili kullanımı olmaksızın, Weber'in de meşruiyetin kaynağı olarak gösterdiği halkın onayı asla sağlanamaz.

Geleneksel otoritenin çözümü ve bu otorite sistemindeki iletişim yapısı bu çalışmanın içinde yer almayacaktır. Geleneksel otoriteler daha çok Sanayi Devrimi öncesi siyasal yapılanma içerisinde kendine yer edinmişlerdir. Bu dönemde ne etkili bir iletişim ağından ne de etkili bir devlet örgütlenmesinden söz etmek mümkündür. Fakat özellikle Fransız Devrimi ile Sanayi Devrimi sonrası çağda ortaya çıkan yeni ideolojiler ve diğer bir yandan teknolojiler, hem siyasal yapılanmanın geniş alanlarda organizasyonunu kolaylaştırmış merkezden gönderilen bilginin (iletişim kaynağının)

[37] Sennett, **a.g.e.**, s.30
[38] Vergin, **a.g.e.**, s.46

daha geniş kitlelere yayılabilmesini sağlamıştır. Bu iki gelişimin birbirleri ile organik bağı olduğu söylenebilir.

1.4. Otoriter/Totaliter Düzenler ve İletişim Şekilleri

Bu bölümde özellikle 20. yüzyılın başlarındaki, Hobsbawn'ın deyimiyle 'Aşırılıklar Çağı'na denk gelen dönemin sistemlerine yani karizmatik otorite figürlerinin iktidarı ele geçirdiği dönemlere ve bunların iletişim kanallarını nasıl kullandığına bakılacaktır.

"Otoriterlik, otoritenin boyun eğdirici karakteristikteki bir sosyal organizasyon formudur. Kişisel özgürlüklere ve demokrasiye karşıdır. Politikada otoriter hükümetler gücün bir kişi, parti, ya da zümrede yoğunlaştığı politik güçlerdir. Genellikle bu kişiler halk tarafından seçimle başa gelmezler, yasalardan muaflardır, kararları tek ya da kendi grupları içinde verirler."[39]

Juan J. Linz'e göre otoriter rejimler; sınırlı, fakat sorumlu olmayan bir siyasal plüralizme yer veren, işlenmiş ve yol gösterici bir ideolojiye değil, kendine özgü zihniyetlere sahip olan, gelişimlerinin bazı aşamaların dışında, yaygın ve yoğun bir siyasal mobilizasyon yaratmayan, bir liderin veya bazen küçük bir grubun, biçimsel yönden iyi belirlenmemiş fakat fiiliyatta oldukça tahmin edilebilir sınırlar içinde iktidarı kullandıkları siyasal sistemler olarak tanımlanabilirler.[40]

Yukarıdaki tanım otoriter sistemlerin özetle nelerden oluştuğunu açıklamaktadır. Görüldüğü üzere otorite her devlet sisteminde var olsa da otoriterlik, otoritenin sistemin öznesi olduğu sistemlere denmektedir. Buradaki önemli noktalardan biri, daha önce de belirtildiği gibi halkın rızasının, hakimiyetin meşrutiyeti için zorunlu olduğu gerçeğinden hareketle insanların, halkı ikinci plana atıp otoriteyi yani devleti ön plana çıkaran bir sistemi nasıl desteklediklerini açıklamaktır. Bunun için otoritenin yönettiği iletişim kanallarına dikkat etmek ve incelemek gerekmektedir. Fakat öncelikle otoriter/totaliter sistemlerin tanımı, gelişimi ve yapısını incelemek gerekmektedir.

---

[39] Brittanica, (Çevrimiçi): http://www.britannica.com/EBchecked/topic/44640/authoritarianism 27.03.2012

[40] Juan J. Linz, **An Authoritarian Regime: Spain**, New York, Free Press, 1964, s.255

1.4.1. Otoriter/Totaliter Düzenlerin Yapısı ve Gelişimi

Otorite kavramı kökenlerini Roma dönemine kadar götürebildiğimiz bir kavramdır. Roma'nın Cumhuriyet dönemlerinde de diktatörlük (*dictator*) dönemleri bulunmaktaydı. Fakat bu diktatörlük günümüzdeki anlamından oldukça farklı bir yerdedir. Roma Cumhuriyet dönemindeki diktatör dışarıdan ya da içeriden kaynaklanan olağanüstü tehlike durumlarında, eski yüksek askeri yargıca (komutana) 6 ay süreyle verilen bir yetkiydi.[41] Bu yetki olağanüstü koşulların ortadan kalktığı durumlarda sürenin bitmesi beklenmeden iptal edilirdi. Kısacası Roma Cumhuriyet Dönemi'ndeki diktatörlük yetkisi hukuki bir statüden farklı değildi.

20.yy'a geldiğimizde ise bu durumda çok büyük değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir. Otorite kavramı değişen ideolojik yaklaşımlar çerçevesinde daha farklı algılanmaya başlanmıştır. Bir yandan devletin varlığına karşı ortaya çıkan anarşist, sol fraksiyonlara ait akımlar Avrupa'da güç kazanırken diğer bir yandan belli kesimler ise devletin varlığını daha çok kutsamaya, özellikle Fransız Devrimi sonrası başlayan milliyetçilik akımları ile de onu ulusal (milli) özelliklere sahip devletin temel parçası olarak görmeye başlamışlardır. Bu koşullara ek olarak Sanayi Devrimi ve bitmeyen savaşlar sonrası gelişen teknolojilerin hepsi otoriter/totaliter rejimlerin altyapısını oluşturmuştur. Ayrıca eklemek gerekir ki özellikle 19. yy sonu 20. yy başından sürekli süren ve artık savaş meydanlarından kentlere, köylere taşınan savaşlar aşırı uç ideolojilerin devletler içinde oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

Theodore M. Vestal otoriterliğin şu tanımını yapmaktadır: Politik güç ile potansiyel rakiplerini dışarda tutan baskıcı rejimin tarafından yaratılan ve korunan üst seviyede konsantre edilmiş ve merkezileştirilmiş güç yapısı. Sistem; siyasal partileri ve başta medya olmak üzere kamuoyu organizasyonlarını kullanarak halkı hükümetin hedeflerine uygun bir şekilde mobilize etmeyi amaçlamaktadır.

Vestal, otoriterizmde 5 temel prensip olduğunu söylemektedir.

1. Yasanın değil insanın hakimiyeti

[41] V. Diakov – S. Kovalev, **İlkçağ Tarihi Cilt:2 Roma,** Çev: Özdemir İnce, İstanbul, Yordam Kitap, 2011, s.56

2. Hileli seçimler
3. Tüm önemli kararların perde arkasındaki seçilmemiş kişiler tarafından verilmesi
4. Yasalardan bağımsız hareket eden bir bürokrasi
5. Yasa dışı ve kontrol edilmeyen güç kullanımı[42]

Otoriter/totaliter sistemlerin Avrupa'da çıkmış olmaları birer tesadüf değildir. Yukarıda saydığımız tüm etkenler Avrupa tarihinin bir parçasıdır. Her ne kadar bu tarihsel gelişmeler tüm dünyayı etkilemiş olsalar da en çok Avrupa'yı sarsmışlardır. I. Dünya Savaşı'nda siper çatışmalarında büyük bir can ve mal kaybı yaşandı. Bu süreçte ortaya çıkan silahlar sivil toplumların temellerini sarsan, daha önceden hiç görülmemiş derecede bir yıkım meydana getirdi. Avrupa'da İttifak devletlerinin yenilgisi bu ülkelerin bölünmeleri ile sonuçlanırken ardından yapılan barış anlaşmalarının insafsız koşulları zaten büyük yıkımlara uğramış devletlerde aşırılaşmayı güçlendirmiş oldu. Savaş sırasında, 1917'de daha sonraları Stalin döneminde totalitarizme gidecek olan Bolşevik Devrimi patlak verdi ve Rusya sosyalist ideolojiye sahip Sovyetler Birliğine dönüştü. 1922'de kazanan devletler safında yer almasına rağmen savaş sırasında istediklerini elde edemeyen İtalya'da Faşist hareket ve liderleri Mussolini, dini yönü kuvvetli, lider kültüne sahip, nasyonalist-sağ kanat muhafazakar hareketiyle etkili olmaya başladı. Aralarından Macaristan, Portekiz ve İspanya olmak üzere birçok ülkede iç savaşlar meydana gelmeye başladı ve sonuçlarında aşırı uçlardaki otoriter, Faşist yönetimler başa geçti. Kazanan devletlerde dahi (özellikle Fransa'da) yabancı düşmanlığı ve Faşist hareketler güç kazanıyordu. Bu süreçte II. Dünya Savaşına giden fitili ateşleyen temel faktör 1933'de Almanya'da Hitler'in başında bulunduğu Nazi Partisi'nin başa geçmesiyle oluştu. [43]

Nazi Almanya'sı hem totaliter rejimlere hem de bu tip rejimlerdeki iletişim sistemlerine çok güzel ve oldukça bariz bir örnek oluşturmaktadır. Bu sebeple ilerleyen bölümlerde Nazi Almanya'sındaki iletişim yöntemleri incelenerek otoriter/totaliter rejimlerdeki iletişim şekillerine somut bir örnek verilecektir.

---

[42] Theodore M. Vestal, **Ethiopia: A Post Cold War African State**, New York, Praeger, 1999, s.14
[43] Markus Hattstein, **Dünya Tarihi**, Çev: Aysun Yavuz, İstanbul, NTV Yayınları, 2010, s.338-339

Otoriter/Totaliter düzenler bu süreçte birbirlerine çok yakın dönemlerde ortaya çıkmış olsalar da ikisinin aynı sistem olduklarını söylemek yanlış olur. Birbirlerine benzer yönleri farklı yönlerinden fazla olsa da belli başlı farklılıkları da yok değildir. Bölümün başında otoriter sistemlerin bir tanımı yapılmıştır. Totaliter rejimleri ise şu şekilde tanımlayabiliriz: Totaliterlik, hiçbir kişisel özgürlük hakkı tanımayan ve kişinin (yurttaşın) hayatının tüm yönlerinin hakim olanın otoritesine bağlayan devlet sistemleridir.[44]

Carl J. Friedrich'e göre totaliter rejimleri diğer otoriter rejimlerden ayıran 6 tane temel özellik vardır. Bu yargıyı totaliter rejimleri farklılaştıran ve güçlendiren reçete olarak da gösterebiliriz. Friedrich'in tanımladığı bu altı parçalı özellik günümüzde de genel olarak kabul görmektedir. Bunlar;

- Toptancı (totalist) bir ideoloji
- Bu ideolojiye bağlı ve genellikle tek bir kişinin, yani diktatörün liderliğindeki bir tek parti
- Çok gelişmiş bir gizli polis
- Üç çeşit tekel; daha doğrusu, üç unsurun tekelci kontrolü
    1. Kitle haberleşmenin
    2. Kullanmaya elverişli silahların
    3. Ekonomik örgütler dahil tüm sivil toplum örgütlerinin

Böylece, merkezden planlanan bir ekonomi de işin içine girmektedir. Şu eklenmelidir ki, eğer daha fazla basitlik isteniyorsa, bu altı özelliği üç tanede gruplandırmak mümkündür; Toptancı bir ideoloji, gizli polisten güç alan bir parti ve endüstriyel kitle toplumunda kişiler arası ilişkilerin üç belli başlı şekli üzerinde bir tekel. Bu tekelin mutlaka parti tarafından yürütülmesi şart değildir. Önemli nokta şudur ki, bu tekelci kontrol, belli bir toplumu yönetmekte olan ve böylece onun rejimini meydana getiren elitin elindedir.[45]

İki sistemin en büyük ortak özellikleri ikisinin de temelden demokrasiye karşı olmalarıdır. Otoriter/Totaliter rejimlerin, demokrasinin liderler arasında serbest yarışmayı gerçekleştirmek üzere, dernek kurma, haber alma ve haberleşme temel

---

[44] Brittanica, (Çevrimiçi): http://www.britannica.com/EBchecked/topic/600435/totalitarianism 27.03.2012

[45] Carl J. Friedrich, **Totalitarianism in Perspective: Three Views**, New York, Praeger, 1969, s. 126

hürriyetlerinde dayanarak, siyasal tercihlerin serbestçe ifadesine imkan veren, kişisel hak ve hürriyetlerin devletin haklarının önüne geçtiği özelliklerine tamamen karşı bir noktada durmaktadırlar.[46]

Bu temel otoriterlik tanımından yola çıkarak otoriter devletler ve bunların had safhadaki versiyonu olan totaliter devletler arasındaki farkları daha detaylı olarak incelemek gerekmektedir. Bu iki incelenmekte olan rejimi yedi ana başlıkta incelemek uygun olacaktır.

Bunlar; karizma, rol anlayışı, gücün sonu, yozlaşma, resmi ideoloji, sınırlı çoğulculuk ve yasallık olarak değerlendirebiliriz.[47]

- *Karizma* Weber'de de değinildiği üzere kişilerin halk üzerindeki etkisini arttıran bir özelliktir. Bu sayede halk kabulü artar. Totaliter düzenlerde liderlerin karizmatik lider olduklarını görmekteyiz. Bu sayede kişilerin hemen hemen bütün hakları devlet tarafından istenildiğinde, keyfi olarak ellerinden alınabilmektedir. Bu tip bir uygulamanın kısa vadenin ötesinde bir başarı sağlayabilmesi ve halk tarafından kabul görmesi için liderin yüksek karizmada biri olması gerekmektedir. Otoriter düzenlerde ise liderin karizması daha düşük bir seviyededir.
- *Rol Anlayışı,* aslında lidere biçilen rolle alakalıdır. Otoriter düzenlerde lider bir kişidir, bu tip sistemler zaten genellikle o liderin güç kaybetmesi ya da ölümüyle bitmektedir. Fakat aksine totaliter sistemlerde lider bir kişinin ötesinde bir genel fonksiyon görevi görmektedir. Hitler kendisine 3. Reich derken sadece kendi egosunu tatmin etmiyor, Nazi Almanya'sının kendinden sonraki gelişimine de yön veriyordu. Aynı şekilde Sovyet Komünist Partisi ve Stalin'de bu total hüküm anlayışını halk üzerinden kendine ve partisine yönlendirmiştir.
- *Gücün sonu* ifadesi bir önceki madde ile organik bir bağa sahiptir. Liderin sistem için önemini ifade etmektedir. Otoriter sistemlerde gücün sonu liderin yok olmasıyla ilintilidir. İspanya'da Franco'nun ölümünü buna örnek verebiliriz. Sistem bu noktadan sonra ayakta kalamaz. Totaliter sistemlerde

---

[46] Juan J. Linz, **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, Çev: Ergun Özbudun, Ankara, Liberte Yayınları, 2008, s.23

[47] Paul C. Sondrol, **"Totalitarian and Authoritarian Dictators: A Comparison of Fidel Castro and Alfredo Stroessner"**, Journal of Latin America Studies, Sayı:23/3, 1991, s.599-620

ise gücün sonunu kamu hareketleri belirlemektedir. Toplum her hangi bir harekette bulunana kadar sistem baki kalır.

- *Yozlaşma(rüşvet anlamında),* aslında en çok demokratik sistemlerde var olan bir sorundur. Bir sistem ne kadar anti-demokratikse o kadar rüşvet de, yozlaşma da azalır. Bunun sebebi sistem içerisindeki tüm kişilerin yöneten ile bağı olması ve sıkı denetimdir. Bu noktadan bakıldığında totaliter düzenlerde rüşvet yok denecek kadar azdır. Otoriter düzenler ise böyle bir denetim mekanizması kuramadığından rüşvet, yozlaşma daha fazladır.
- *Resmi ideoloji* devlet yönetiminin ne kadar kurumsallaştıklarını göstermesi açısından önemlidir. Resmi ideolojiler genellikle liderlerin ya da partilerin düşüncelerini yansıtır. Kurumsallaşan, liderlerinin rolünün baki olduğu totaliter rejimlerde resmi ideoloji bulunmaktadır. Nazizm, faşizm, tam doğru bir örnek olmamakla birlikte komünizm bu sınıflandırma içerisine alınabilir. Otoriter rejimlerin temel objesi kişi olduğu için resmi bir ideoloji oluşturmaya gerek duyulmamaktadır.
- *Sınırlı Çoğulculuk* açısından bakıldığında kısaca söylemek gerekirse totaliter rejimlerde kesinlikle bulunmamaktadır. Zaten isminin karşılığı da tüm kurumların hatta muhalefetin bile toptan otoriteye ilhakı benimsenmiştir. Bun sebeple zaten totaliter rejimlerde çoğulculuk aranmamaktadır. Otoriter rejimlerde ise kendisine zarar vermeyeceğini düşündüğü bazı muhalefet hareketleri gerek iç gerekse dış politikada gösteriş olarak bırakılır.
- *Yasallık,* rejimin kendini dayandırma noktasını oluşturur. Totaliter rejimlerin hemen hemen tamamı kendini yasal bir zemine oturtmuştur. Hatta çoğu zaman halk tarafından ya da ülkenin siyasi mekanizması tarafından başa geçirilmişler ve sistemi baştayken değiştirmişlerdir. Otoriter rejimlerde böyle bir yasallık hakim değildir. Genellikle depresyonlar, ekonomik krizler, iç savaşlar sonrası başa geçen liderler veya partilerden oluşurlar.

Temel amacı demokratik olmayan sistemlerdeki iletişim kanallarını incelemek olan bu bölümde demokratik olmayan sistemleri sadece otoriter/totaliter tanımlamalarına kısıtlamak yanlış olacaktır. Otoriterlik sadece demokratik olmayan sistemleri tanımlamada kullanılabilecek, genel bir tabir olmaktan öte bir şey değildir. Demokratik olmayan sistemleri sadece modern dünyada araştırsak bile karşımıza çok çeşitli sistem, çok çeşitli yapısal düzenlemeler çıkacaktır. Farklı coğrafi ve sosyo-

kültürel bölgelerdeki demokratik olmayan rejimlerde büyük farklılıklar olabilir. Fakat buradaki temel çalışma zamanı modern çağ, temel çalışma bölgesi ise çoğunlukla sistematik bir iletişim gücüne sahip ülkelerin bulunduğu Avrupa ve Kuzey Amerika örnekleri olacaktır. Yine de Juan J. Linz'e göre demokratik olmayan sistemler Avrupa içinde dahi birçok farklı gelişimden doğmuştur veya bazı bölgelerde doğmaları belli sebeplerden gerçekleşmemiştir. Linz bunları beş temel duruma ayırır. Bu beş durumu ayırırken faşizmi bir sembol olarak kullanır. Buradaki faşizmi sadece İtalya'da, Mussolini önderliğinde ortaya çıkmış hareketin ötesinde bir anlamda kullanır yani onu sembolleştirerek devletteki veya toplumdaki yaklaşım olarak gösterir, diğer bir deyişle faşizmi modern bir siyasal ideoloji olarak konumlandırır. Linz bu beş temel durumu Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı dönemdeki otoriter/totaliter rejimlerin tavan yaptığı döneme göre şekillendirir.

Birincisi Linz'in Türkiye'yi de içinde saydığı toplumda faşist hareketin olmadığı, kurumsallaşan devletin hiç veya çok az faşist etki içinde olduğu otoriter düzenler.

İkincisi faşist hareketin toplum içinde yükseldiği, anti-demokratik topluma geçişin istenildiği otoriter rejimleridir. Bu tip harekette faşist düzeni isteyen toplumun genişliği ve gücü, faşist rejimin başa gelme veya elemine edilme durumunda önemli rol oynar. Linz iki savaş arasında dönemde Avrupa'daki hemen hmen bütün toplumlarda bu tip hareketlerin yaşandığını belirtmektedir.

Üçüncü durum ise sadece Almanya ve İtalya örneğinde görebileceğimiz üzere toplumdan beslenen faşist hareketin tüm gücüyle başa gelmesi durumudur. Belli dönemlerde bu iki ülkedeki faşist rejimler hegemonik birer rol oynamış tam anlamıyla totaliter düzenlere geçiş sağlanmış, (özellikle Almanya'da) etkileri kendi ülkeleriyle sınırlı kalmayıp tüm Dünya'ya yayılmıştır.

Dördüncü durum aslında ikinci ile benzerlikler taşır fakat buradaki temel fark ikinci durumda bulunan ülkelerin stabil bir demokrasisi yokken dördüncü duruma dahil ettiği ülkelerde bu stabil demokrasi mevcuttur. Bu stabil demokrasileri de iki alanda inceler Linz: Finlandiya, Fransa ve Belçika gibi faşist tehlike altında olan stabil demokrasiler ile Birleşik Krallık, İrlanda, İsveç, İsviçre, Danimarka gibi bu tehdidin çok marjinal gruplar arasında kaldığı ülkeler.

Son örnek SSCB olup ne demokratik ne de faşist özellikler taşımayan ama otoriter/totaliter özellikler taşıyan bir Bolşevik komünizm modelidir.[48]

Linz'in bu dağılımı siyasal ideoloji ile de bağlantılı olarak otoriter/totaliter rejimlerin yükselme veya yükselmeme şartlarını oluşturan toplumsal taban ile bağlantılıdır. Linz'in burada en çok dikkat çektiği siyasal ideoloji bu çalışmadaki örneklerde de sık sık kullanılacağı üzere faşist ideolojilerdir. Özellikle iki dünya savaşı arası dönemde gelişmiş ve sanayileşmiş Batı devletlerinde ortaya çıkan bu akım, bu dönemde farklı isimlerde olsa da yapısal olarak İtalya, Portekiz, Almanya, ve İspanya'da açıkça görülmektedir.[49]

Faşist ideolojiler hem otoriter/totaliter devlete hem de bu tip devletlerdeki iletişim şekillerini çözümlemede en keskin, en bariz örnekleri vermektedirler. Çalışmanın ilerleyen kesimlerinde bu tip rejimlerin iletişim şekilleri çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu noktada belirtilmesi gereken şey ise faşist ideolojilerin düşünsel ve tarihsel arka planının doğal olarak iletişim kanallarını da belirlemiş olmasıdır. Açıklamak gerekirse faşizm Aydınlanma Düşüncesinin tam karşısında Aydınlanma Karşıtı olarak ortaya çıkmıştır. Aydınlanma düşüncesinin ürünleri olan 'ilerlemecilik', 'rasyonalizm', 'hümanizm', 'evrenselcilik' ve 'dünyevilik' anlayışlarının tam karşısında 'milliyetçilik', 'elitizm', 'ırkçılık', 'irrasyonalizm', 'romantizm' gibi düşünceleri kutsamışlardır.[50] Doğal olarak da iletişim kanallarında yaymak istedikleri mesajları bu düşüncelere uygun şekillendirmek istemişlerdir. Faşizm dönem içinde ortaya çıkan insanın doğal hakları ve bu doğal hakların kaynağı olarak gösterilen yasaları yadsıyan bir yaklaşımdadır. En önemli özelliklerinden biri de, tüm insanların özünde eşit oldukları düşüncesi başta olmak üzere, hümanist ideallere, düşüncelere ve söylemlere şiddetle karşı çıkmasıydı. Faşist ideoloji, hiyerarşi, disiplin ve boyun eğmenin kaçınılmazlığını vurguladı ama daha da önemlisi bunları başlı başına birer değer olarak öne sürdü.[51] Bu derecede radikal bir düşüncenin enformasyon ve iletişim kanallarının sahip tam anlamıyla kontrolü

---

[48] Juan J. Linz, **Fascism, Breakdown of Democracy, Authoritarian and Totalitarian Regimes: Coincidences and Distinctions,** Madrid, Working Paper, 2002, s.12

[49] H. Birsen Örs, **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s.479

[50] **A.e.**, s.487

[51] Barrington Moore Jr. **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, Çev: Şirin Tekeli, Alaeddin Şenel, Ankara, İmge Kitapevi, 2003, s.518

olmaksızın topluma ulaşması, benimsetilmesi imkansızdır. Sadece kaba kuvvet ya da şiddet bu konuda yeterli olmayacaktır.

Var olan tüm sistemin değiştirilmesi ve istenilen düzeyde bir toplum ve kişi yaratmak. Bu yaklaşımının gösterdiği faşizm 'reaksiyoner' bir ideoloji olduğudur. Özellikle yıkılmış, karmaşa içindeki toplumlarda çıkması bu sebepledir. Aydınlanmanın getirdiği hızlı değişimlerden ve modernleşmeden korkmaktadır. Fakat bu durum bu tip ideolojilerin gerici veya muhafazakar bir ideoloji olmasını sağlamaz, tersine faşiszm gibi ideolojiler 'modern' ve 'devrimci' birer nitelik taşırlar. Çünkü geçmişe duyulan özlemi dile getirseler de yaratmak istedikleri ütopik toplum geçmişin toplumu değil geleceğin toplumudur.[52] Bu sebeptendir ki bu devrimci (devrimlerin sadece ilerlemeye dönük olmadığını görmek için İran Molla Devrimi'ne bakabiliriz) niteliğin yaratacağı büyük toplumsal dönüşümün en önemli araçlarından biri iletişimdir. Medya ve propaganda özellikle bu tip rejimlerde baskın bir şekilde öne çıkmıştır.

Lawrence Britt'e göre faşist rejimlerin 14 tipik özelliği vardır. Bu özelliklerin tamamı yukarıdaki amaçlar doğrultusunda kitle iletişimi ve eğitim aracılığıyla topluma enjekte edilir. Bu özellikler;

1. **Güçlü ve sürekli milliyetçilik:** Faşist rejimler, sürekli olarak vatansever unsurlar, sloganlar, semboller, marşlar ve diğer araçları kullanırlar. Bayrak ve semboller her tarafta görülebilir durumdadır. Giysiler dahil her tarafta semboller kullanılır.
2. **İnsan haklarının aşağılanması ve hor görülmesi:** Düşmandan korku duyulması ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle, faşist rejim altındaki insanlar, 'ihtiyaç' gereği belirli durumlarda insan haklarının göz ardı edilebileceğine ikna edilirler. İnsanlar işkence, yargısız infaz, siyasal suikast, uzun süreli gözaltı gibi uygulamalara karşı başını başka tarafa çevirme, hatta bunları onaylama eğilimindedir.
3. **Düşmanların/günah keçilerinin birleştirici bir neden olarak tanımlanması:** Ülkenin güvenliğini ve bütünlüğünü tehdit eden düşmanın ortadan kaldırılması için insanlar histerik kalabalıklara katılıp

[52] Örs, a.g.e., s.495

sokaklara dökülür; Bu düşman tanımının içinde ırksal, etnik ya da dinsel azınlıklar, liberaller, komünistler, sosyalistler, teröristler olabilir.

4. **Militarizmin yüceltilmesi:** Olağan yerel sorunlar olduğunda bile, orduya hükümet bütçesinden aşırı miktarda pay verilir ve diğer iç meseleler göz ardı edilir. Askerler ve ordu hizmetleri alabildiğini yüceltilir.
5. **Cinsel ayrımcılığın şahlanışı:** Faşist ulusların hükümetleri, neredeyse tamamen erkek-egemen olma eğilimindedir. Faşist rejimlerde, geleneksel cinsiyet rolleri daha katı hale getirilmiştir. Kürtaj karşıtlığı had safhadadır. Homofobik yasalar hükümet politikası halini almıştır.
6. **Kitle iletişim araçlarının kontrol altına alınması:** Kimi zaman medya hükümet tarafından doğrudan kontrol edilirken, diğer durumlarda dolaylı olarak diğer genelgeler, mevzuatlar, sempatik medya temsilcileri ya da yöneticileri tarafından kontrol edilir. Sansür, özellikle savaş dönemlerinde oldukça yaygındır.
7. **Ulusal güvenlik takıntısı:** "Korku" hükümet tarafından, kitleler üzerinde harekete geçirici bir araç olarak kullanılır.
8. **Din ve yönetimin iç içe geçmesi:** Faşist ulus hükümetleri, ulus içindeki en yaygın dini, kamuoyunu manipüle etmek için bir araç olarak kullanır. Dini retorik ve terminoloji ile dinin ana doktrinlerinin hükümet politikalarına veya eylemlerine tamamen karşıt olduğu durumlarda dahi, hükümet liderleri tarafından yaygın olarak kullanılır.
9. **Özel sermayenin gücünün korunması:** Faşist uluslardaki sanayi ve iş aristokrasisi, sıklıkla hükümet liderlerini iktidara getirenlerdir. Bunu hükümetle iş dünyası arasında karşılıklı çıkara dayalı bir ilişki tesis ederek ve belli bir iktidar eliti yaratarak yapar.
10. **Emek gücünün baskı altına alınması:** Faşist hükümete karşı tek gerçek tehdit emeğin örgütlü gücü olduğundan, işçi sendikaları ya tamamen saf dışı edilir ya da şiddetle baskı altına alınır.
11. **Aydınların ve sanatın küçümsenmesi:** Faşist uluslar, yükseköğrenim ve akademiye karşı açık bir düşmanlığı körükler ve teşvik eder. Profesörlerin ve diğer akademisyenlerin sansüre uğraması, hatta tutuklanması yaygındır. Sanatta ifade özgürlüğü açıkça saldırı altındadır ve hükümetler genellikle sanata bütçe ayırmayı reddeder. Sanat eserleri yok edilir.

12. **Suç ve cezalandırma ile boyun eğdirme:** Faşist rejimlerde, polislere kanunları zorla uygulamaları için neredeyse sınırsız bir yetki verilir. İnsanlar genellikle, polisin suiistimallerine göz yummaya ve hatta vatanseverlik adına sivil özgürlüklerden feragat etmeye razı olur. Faşist uluslarda, sınırsız güce sahip ulusal bir polis kuvveti vardır. Diğer bir değişle faşist rejimler birer polis devletleridir.
13. **Adam kayırma ve yozlaşmada sınır tanımama:** Faşist rejimler neredeyse her zaman, yönetim kadrolarına birbirini atayarak hükümetin güç ve otoritesini onları hesap vermekten korumak için kullanan bir grup ahbap ile müttefikleri tarafından yönetilir. Ulusal kaynakların ve hatta hazinenin tahsisi ya da bunların hükümet liderleri tarafından açık bir şekilde gaspı, faşist rejimlerde sıklıkla rastlanan bir olgudur.
14. **Hileli seçimler:** Faşist uluslardaki seçimler bazen tamamen göz boyama amaçlı yapılır. Diğer zamanlarda ise seçimler, çamur atma kampanyaları, hatta muhalefet adaylarının öldürülmesi, seçmen oylarının ve seçim bölgelerinin kontrolü için yasama kurumlarının alet edilmesi ve medya manipülasyonu gölgesinde yapılır. Faşist uluslar, tipik olarak kendi yargı sistemini seçimleri manipüle ya da kontrol etmek için kullanır.[53]

Faşist ideolojilerde ve daha sonra Dünya'nın diğer bölgelerinde de ortaya çıkacak Neo-Faşist (Şili'deki Pinochet örneği) ideolojilerde Weber'in 'Karizmatik Otorite'si bulunmaktadır. Bu tip ideolojilerde, liderin iktidarı bir şekilde kaybetmesi genelde o ideolojinin de sonunu hazırlamaktadır.

Fakat Otoriter/Totaliter rejimleri sadece bu kalıplarda düşünmemek gerekmektedir. Her ne kadar iletişim alanından bakıldığında sanayileşmiş Avrupa devletleri örnek oluşturmak ve inceleme yapmak açısından en doğru yapıyı sağlasalar da bu durum sanayileşmiş Avrupa dışında otoriter/totaliter devletlerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Eğer zaman kavramını iki dünya savaşı arasındaki dönemin ötesine taşıyıp, oturmuş demokratik olmayan rejimlerin özelliklerine bakılırsa bu sefer karşımıza çok daha farklı bir tablo çıkmaktadır.

[53] Lawrence Britt, **"Fascism Anyone?"**, Free Inquiry, New York, Sayı:23, 2003, s.20

Linz otoriter sistemleri genel özellikleriyle üçe ayırmaktadır. Birincisi yukarıda da tanımı verilmiş olan otoriter devletlerdir. İkincisi yine yukarıda değinilmiş totaliter devletlerdir. Üçüncüsü ise bu birbirine benzeyen ama yapılanmalarında farklılıklar olan iki rejimin dışında kalan baskıcı rejimler için bu çatı kavram olarak kullanılmış 'sultancı rejimlerdir'.

Sultancı rejimler; kurumsal yapıların, iktidara herhangi örgütlü bir biçimde katılmadığı, şu veya bu tür meşrulaştırma çabasının görülmediği, kolektif hedeflerden çok özel hedeflerin peşinden koşulduğu, bir pretör ordusunun yardımıyla bir kişiyle onun yanaşmalarının kurduğu bazı despotik ve keyfi yönetim tiplerini, yöneticilerin toplum adına hareket ettiklerine inandıkları daha kurumlaşmış otoriter rejimlerle aynı kategoriye sokmak pek verimli olmadığından bu tip rejimler sultancı(sultanictic) rejiimler diye adlandırılabilir.[54]

Sultancı rejimler genellikle Afrika ve Güney Amerika kıtalarında görülen liderin destopik keyfi yönetimler sergilediği fakat toplumsal mühendisliğin olmadığı ya da olamadığı yönetimleri anlatmak adına ortaya konmuş bir otoriter rejim tipidir. Kısa süren iktidar sürelerine sahip bu düzenler liderin başka bir lider veya halk tarafından devrilmesiyle ortadan kalkmakta ya da başka bir sultancı rejime dönüşmektedir. 1972-1979 yılları arasında Uganda'yı yöneten Idi Amin bu tip rejimlere verilebilecek birçok örneğin en ünlülerinden bir tanesidir.

Sultancı rejimlerin bu tip ayrımında Linz ve Weber'in otoriter sistemler için kavramsal açıdan geldikleri noktaların değerlendirilebilmesi, karşılaştırılabilmesi mümkündür. Weber'in, rejimlerin devamlılığını sağlayabilmesi için halkın meşruiyetine verdiği önem Sultancı rejimler için geçerli olmamaktadır. Bu tip rejimlerin görüldüğü yerler, sanayileşmemiş, hizmet sektörünün olmadığı, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerdir. Rejimin başında bulunan kişinin kullanabileceği bir iletişim ağı yoktur. İletişim ağının eksikliği bir yana bu ağı sağlayabilecek, rejimin onaylanmasını yayabilecek eğitimi ve niteliklere sahip bir "propaganda" kadrosuna da sahip değildir. Bu eksiklikler yüzünden de genellikle bu tip rejimler kısa süreli olmuşlardır. Aynı ülkede uzun süreli sultancı rejimler olabilir fakat bu rejim düzenli, tek bir anlayışta olan rejimler olmaktan öte her gelen liderin

[54] Juan J. Linz, **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, Çev: Ergun Özbudun, Ankara, Liberte Yayınları, 2008, s.19

bir önceki liderin yaptıklarını yıktığı rejimler olarak otoritelerini devam ettirmeye çalışmışlardır.

Bu tip, demokratik olmayan ve geleneksel temele de dayanmayan meşru hükümetleri adlandırmakta daha önce de belirtildiği üzere gerek literatürde gerek günlük kullanımda, çoğu zaman kullanılan deyim diktatörlüktür. Roma'daki tarihsel kökeni (*dictator rei gerundae causa*) itibarıyla, anayasada olağanüstü haller için öngörülmüş ve bununla sınırlı olağanüstü bir makamı ifade eden bu deyim sonraları aşağılayıcı bir ifadeyle kullanılmaya başlandı.[55]

18. yüzyılda mutlakıyet ya da despotluk, sınırlamaya tabii olmayan hükümet sistemlerini anlatan, tasvir edici ve ideolojik deyimler olarak gelişmiştir. 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında ise Batı ülkelerinin çoğunda anayasal hükümetler kağıt üzerinde kurulduktan, liberalizm ve hukuk devleti siyasal ilerlemenin sembolü olduktan sonra otokratik yönetim biçimleri genellikle diktatörlük olarak adlandırılmaya başlanılmıştır.[56]

Modern dönemlerde yükselen rasyonalizm ve akılın tersini temsil eden irrasyonel, mistik, arkaik otoriterlik ve otoriterliği çağrıştıran tüm kavramlar bu sebepten dolayı negatif anlamlar kazanmıştır.[57]

Son olarak otoriter/totaliter rejimlerdeki devlet olgusuna bakarak iletişim kanallarının incelenmesine geçilebilir. Otoriter/totaliter rejimlerin temel direği devlet olgusudur. Bu tip bir rejimde devletin güçlü bir yapıya sahip olması kaçınılmazdır. Güç burada sadece halkı üzerinde belli bir baskı unsuru olarak kullanılan bir araç olarak değil uluslararası ilişkilerde de kullanılan bir araç olarak görülebilir. Güçlü devlet istenen bir şeydir, ulus devlet altında yaşayan halkın kendi devletinin güçlü olmasını istemesinden daha dolay bir şey yoktur. Bunun yanında güç, güçsüz devletlerin yaşadığı sorunları yaşamamak için bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır.

Gücün otoriter/totaliter rejimlerde devlet tarafından kullanılmasını ve sistemin istediği sonuçları elde etmesini sağlayan şey ise anarşi metaforudur. Bu tip bir

---

[55] **A.e.**, s. 27

[56] The Hypermedia Research Center, (Çevrimiçi): http://www.hrc.wmin.ac.uk/hrc/theory/mediafreedom/t.4.1%5B7%5D.html 14.05.2012

[57] Mendel, **a.g.e.**, s.191

yöntemi tüm sistemlerdeki rejimler kullansa da otoriter/totaliter devletlerde bu olgu çok daha baskın bir şekilde kullanılır. Devletler üzerinde bir otorite olmayışı devletlerin güvenliklerini koruyamamaya sorununu, korkusunu yaratmaktadır.[58] Bu korku otoriter/totaliter rejimlerde tüm gücün devlet hatta devlet içindeki küçük bir zümre tarafından kontrolüne sebep olur. İleride inceleneceği üzere bu örnekler sadece bu tip devletlerde değil günümüz modern demokrasilerinde de kolaylıkla görülebilmektedir. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD Başkanı G.W. Bush'un çıkarttığı yasa olan '*Patriot Act*' bu duruma bir örnek oluşturabilmektedir.

Devletlerin sahiplenmeye çalıştığı ikinci olgu ise hegemonyadır. Immanuel Wallerstein'a göre özellikle 15. yüzyıldan sonra dünya sisteminin en önemli yapısı gelişen kapitalizmin de desteğiyle dünya ekonomisidir.[59] Gerçek anlamda güçlü bir otoriter/totaliter devlet bu yapıyı kendi kontrolüne, kendi hegemonyasına almaya çalışmaktadır. 1930'lardaki Nazi yayılmacılığı buna bir örnek gösterilebilir. Naziler militarist özelliklerini '*Großdeutschland*' (Daha büyük Almanya) yaklaşımıyla birleştirip ekonomik bir güç olabilmek adına Avrupa'nın önemli bölgelerini işgal etmiş, müttefikler ise 1939 yılındaki Polonya İşgaline kadar bu yaklaşıma karşı çıkmamışlardır. Nazilerin bu hegemonik yaklaşımı 1930'lardaki Nazi ideolojisine yansımıştır. Naziler barış dönemini savaş için hazırlık süreci olarak görmüş, politikanın veya siyasetin de savaşın farklı bir cephesi olarak algılamışlardır. Bu yayılmacılığın temel dayanağı bir hegemonya kurma isteğidir. Tabii ki bu uluslararası alanda kurulmak istenen hegemonya iç ilişkilere de yansımıştır. Otoriter/totaliter devletlerde ülke içinde tek bir farklı sese tahammül edilememesi bu sebepledir. Bu hegemonik düşünceden dolayı Lev Troçki, Stalinizm ve Faşizm'in veya Nazizm'in sosyal temellerindeki farklılıklara rağmen simetrik olgular olduğunu söyler.[60]

Son olarak devletin bu tip sistemlerde güce sahip olmak isteyen, dünyada hegemonya olmak isteyen bir yapı olarak kapsayıcı bir özelliğe sahip olduğu gerçeğine ulaşılmaktadır. Sosyal Darwinist, organizmacı yapılara sahip olan bu sistemlerde en tepede devlet bulunmaktadır. Kısacası buna devletin kendi çıkarına çalıştığı durumlar denebilir. Cem Eroğul bunu sağlayan iki tip belirleme olduğunu

---

[58] Atilla Eralp, **Devlet ve Ötesi,** İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.58

[59] **A.e.**, s.168

[60] Social Action, (Çevrimiçi): http://socialistaction.org/2008/03/neo-stalinists-oppose-the-kosovo-albanians-right-of-self-determination/ 15.05.2012

belirtir: *Etken ve edilgen belirleme*. Edilgen belirleme kaynağını toplumdan alır. Bunun edilgen olarak adlandırılmasının sebebi devletin kendi için çalıştığı sistemlerde halkın büyük çoğunluğu organizmacı yapıya uygun olarak birçok haktan uzaklaştırılmış, yoğun iş gücüne tabi tutulmuş kitleyi oluşturur. Fakat tarihsel, toplumsal gereksinimler ve çelişkiler bazı durumlarda toplumu bu noktaya sürükler.

Etken yani direkt üst tabakadan gelen istekleri ise Eroğul dört maddeye ayırır:

1. Üst sınıfların, toplum düzenini güvenceye bağlamak isteği
2. Alt sınıfların bu sefer kendilerini sömürüden korumak isteği
3. Toplumsal sınıflar dışında kalan bazı grupların özel çıkarları (örneğin din adamları grubu)
4. Devlet personelinin kendisinin isteği[61]

Faşist ideolojinin lideri Benito Mussolini, kendi yarattığı devlet tipini açıklarken "*Her şeyin içinde olduğu, hiçbir şeyin dışarıda kalmadığı, hiçbir şeyin karşı çıkmadığı bir devlet*"[62] olarak tanımlaması devletin devlet için çalışmasına bir örnek gösterilebilir.

Otoriter/Totaliter sistemler birer orta sınıf hareketi olarak tanımlansa da aynı zamanda sosyolojik olarak toplumlar içinde birer dikey hareketlilik de sağlarlar. Bu tip sistemlere tabandan gelen yoğun destek bu toplumsal savın kanıtlarından biri olarak görülebilir. İşin ilginç tarafı bu öğretinin ilham kaynaklarında olan Nietzsche'nin insanın aşılması gereken bir şey olduğunu söylediği, insanüstülüğü amaçladığı, eşitsizliği benimsediği öğretisi[63] altı sınıflardan destek görmüştür. Her ne kadar bu düşünce doğrudan değil de otoriter iletişim yöntemleri yoluyla paylaşılsa da özü kendini her zaman ortaya koymuştur.

Otoriter/totaliter sistemlerin özelliklerinden sonra bu tip sistemlerde iletişimin nasıl kullanıldığı daha yakından incelemek gerekmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken şey bu tip sistemlerdeki iletişim yukarıda verilen otoriter/totaliter sistemlerdeki tüm özelliklerin kutsallaştırılması, halkın onayının alınması ve meşrulaştırılması için kullanılmaktadır.

---

[61] Cem Eroğul, **Devlet Nedir?**, Ankara, İmge Kitapevi, 2002, s.133,134

[62] Difference Between, (Çevrimiçi): http://www.differencebetween.net/miscellaneous/difference-between-communism-and-fascism/ 15.05.2012

[63] Orhan Hançerlioğlu, **Düşünce Tarihi**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1974, s.328

1.4.2. Otoriter/Totaliter Düzenler İçerisinde İletişim Yöntemleri

"Gazetelerden korktuğum kadar yüz bin süngüden korkmam"[64]

---Napoleon Bonaparte

Demokratik modern devletlerde basın özgürlüğü kavramı kamuoyu için olmazsa olmaz bir doğal hak olarak görülür. Batı demokrasisinin başta gelen özelliği, toplumda değişik düşüncelerin varlığını ve yaşama hakkını tanımasıdır. Batı demokrasisine 'çoğulcu demokrasi' denmesi de bundan ileri geliyor.[65]

Farklı düşüncelerin, farklı seslerin toplum içinde yer alabilmesi için basının rolü çok önemlidir. Günümüz demokrasilerinin belki de en büyük sıkıntısı bundan kaynaklanmaktadır. Medya holdingleşme süreci sonrası çıkar odaklarının haline gelmiş ve liberal demokrasilerin olmazsa olmaz ilkesi olan çoğulculuğu gizliden gizliye bir törpüleme sürecine girmiştir. Liberal demokrasilerin beşiği olarak atfedilen ABD'de seçimlerde aslından yapısal olarak birbirine çok benzeyen sadece bazı iç dinamiklerinde farklılık gösteren iki partiden (Demokratlar ve Cumhuriyetçiler) başka bir partinin seçilme olasılığı olmaması demokrasilerin de otoriterliğin tamamen dışına çıkmadığını göstermektedir. Fakat bu konuya ileriki bölümlerde odaklanıp bu bölümde otoriter/totaliter olduğu kabul edilmiş, anti-demokratik sistemlerdeki iletişim olgusuna bakılacaktır.

İletişim sistemleri daha sonradan geliştirilmiş, ideolojik, sosyolojik ya da diğer görüşler üzerine oturtulmuş bir olgu olsa da, tek başına iletişim, kendi başına kimliği olmayan sadece iletişimi sağlayan kişilerin amacına hizmet eden sosyal yaşamın ilk ve en önemli fonksiyonu olma gerçeğini değiştirmez.[66] İletişimin sistemli yapılması, yönlendirilmesi ise özellikle enformasyon devriminden sonra ideolojilerin kendi çıkarları doğrultusunda kitleleri hareketi geçirmek için kullandıkları yöntemlerin

---

[64] Lingua Spectrum, (Çevrimiçi): http://linguaspectrum.com/quotations/by_author_english.php?quoteoftheday_author=Napoleon%20Bonaparte 15.05.2012

[65] Server Tanilli, **Devlet ve Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş**, İstanbul, Say Kitap Pazarlama, 1981, s.31

[66] Kirill Postoutenko, **Totalitarian Communication Hierarchies, Codes and Messages**, Bielefeld, Transcript Verlag, 2010, s.13

başında gelmektedir. İletişim sosyal olgunun ya da diğer bir değişle toplumun işleyişinin temel prensiplerinden olduğuna göre iletişim ağının kontrolü de bir anlamda toplumun kontrolünü en azından kolaylaştıracaktır. Modern dünyada basın özgürlüğünün olmazsa olmaz bir hak olmasının altında yatan en önemli nokta budur. Toplumun tüm gerçekleri objektif bir şekilde öğrenip ona göre gerçek anlamda kendi seçimini yapabilmesi. Dezenformasyon ya da misenformasyona maruz kalan bir toplumun seçimi onun gerçek seçimi olmaktan uzak olacaktır.

Basın özgürlüğünün en önemli kuralı devlet tarafından basının üzerinde bir baskı, bir müdahale olmamasıdır. Otoriter/totaliter düzenlerde ise basın özgürlüğü için herhangi bir endişe duyulmaz aksine bu tip sistemlerde basın özgürlüğü istenilen bir toplumsal olgu değildir. Amaç basının tek bir elde toplanması ve tam kontrolüdür. Bu yargı bu tip sistemlerdeki tüm yapılan hareketlere odak oluşturmaktadır: Tüm iletişim kanallarının kontrolü.

Daha önce yukarıda da belirtilmiş olsa da bir kez daha altını çizmekte yarar var ki; burada incelenecek unsurları tüm otoriter/totaliter sistemlerde bulunması mümkün olmakla birlikte asıl göstergesini çağdaş endüstriyel toplumlarda görmekteyiz. Diğer bir deyişle demokrasi, basın özgürlüğü, iletişimde çoklu kanalların var olduğu ya da daha doğrusu ortaya çıktığı ülkelere ve sistemlere karşı yine kapitalist ama gerici yolu izleyen sistemler sadece gerçek anlamda iletişimin tüm kanallarına hakim olabilecek organizasyona sahip olabilirler. Bu tip bir hareketi Afrika'nın tarıma ya da hammaddeye dayalı ekonomisine sahip, sürekli değişen rejimlerinin olduğu ülkelerinden beklemek mantıklı değildir. Bunun ender istisnalarından biri komünist sistemler altında endüstriyelleşme süreci tamamlamış olan Sovyetler Birliği ve son dönemlerde ekleyebileceğimiz Çin'dir. İşte tam da bu yüzdendir ki gelecek bölümde tartışılacak küresel kapitalist (yani gelişmiş) sistemlerdeki iletişim karakteri ile kapitalist ama otoriter/totaliter sistemlerdeki iletişim karakterleri kökenini aynı unsurlardan aldığı için temelde birbirlerine benzemektedir.

Medyanın otoriter/totaliter ya da farklı bir yaklaşımla faşist diktatörlüklerdeki konumu çok önemlidir. Bunun sebebini tarihsel sürecin gelişimini sorgulayarak bulanabilir. Öncelikle tarihsel süreçlerde yukarıda da belirtildiği üzere her zaman zorba yönetimler var olmuştur. Fakat tarihin hiçbir döneminde faşizm gibi totaliter

yönetimlere rastlanmamaktadır.[67] Bunun temel sebebi Faşizm, Nazizm gibi totaliter düzenlerin orta sınıf tarafından yaratılmış birer kapitalist genel bunalım olmasıdır.[68] Diğer bir deyişle ekonomik faktörlerin ön plana çıktığı rejimler olmasıdır.

Burada ortaya çıkan şudur ki; iletişim veya enformasyon ekonomik değeri olan bir olgu haline gelmiştir. 1850-1950 yılları arasında (ki totaliter rejimlerin en fazla yükseldiği yıl aralığı bu dönemdir) iletişim dünyaya yayılmaya başlamış. Posta, telgraf, telefon, radyo gibi aygıtlar sayesinde 'haberin' yayılımı hızlanır, etki alanı genişler. Bu durum zihniyetleri, pratikleri, kullanımları, hatta mekan ile zamanın algılanma biçimini değiştirir.[69]

Bu bölümde, bu ortamda ortaya çıkan otoriter/totaliter rejimlerdeki enformasyon ve iletişim yapılanmalarının özellikleri ve kullandıkları yöntemler incelenerek bir otoriter/totaliter iletişim şekli ortaya konulacak ve bu sistemin farklılıkları ve benzerlikleri dikkate alınarak günümüz küresel, holding medyası ile benzerlikleri saptanmaya çalışılacaktır.

Yukarıda sayılan otoriter/totaliter sistemlerdeki özellikleri medya ve iletişim kanalları noktasından baktığımızda ortaya çıkan tablo aynı özellikleri taşıyan bir imitasyon tabloya benzeyecektir. Bu tip sistemler topluma yaklaşımları ile medyaya yaklaşımları arasında bir farklılık olacağını düşünmek çok yanlış olur. Özellikle medyanın, iletişimin, enformasyonun bu gelişmiş ülkelerde halka mesajını ulaştırmak için çok önemli olduğu düşünülürse bu yargı daha da çok desteklenecektir. Carl J. Friedrich totaliter toplumlarda kitle haberleşmenin tam kontrolünün devlet ya da devlete bağlı küçük bir zümrenin elinde bulunduğunu belirtmektedir. Demokratik düzenlerle en azından görüntü anlamındaki en büyük farklardan biri bu total medya yaklaşımıdır. Demokratik düzenlerde teoride ve yasal olarak herhangi bir bireyin gazete çıkarma, radyo, televizyon ya da ajans kurma, sinema ya da başka bir sanat eseri ortaya koyma hakkı bulunmaktadır. Bunların ekonomik altyapısı ve kitlelere ulaşamama sorunu olsa da (ki bunlar gelecek bölümde tartışılacaktır) yapılmak istenene karşı sistemde resmi bir direnç gözükmez. Otoriter/totaliter sistemlerde ise herkesin de çok rahatlıkla fark edebileceği üzere tüm

[67] Tanilli, **a.g.e.**, s.57
[68] Paul Boccara; Christine Buci-Glucksmann; Manuel Castells, **Kapitalizm Buhranı Devlet Buhranı,** Çev: Ayşenur Gündüz, İstanbul, Birikim, Sayı:34, s.47
[69] Frederic Barbier/Catherine Bertho Lavenir, **Diderot'dan İnternete Medya Tarihi,** Çev: Kerem Eksen, İstanbul, Okuyanus Yayın, 2001, s.131

medya, iletişim, enformasyon ağı tek noktadan yürütülür. Kişilerin herhangi bir etkileri, hakları bulunmamaktadır.

Buradaki söylenen kontrolü sadece medya gazete olarak algılamak yanlıştır. Eski dönemlerde radyo da çok önemli bir yer tutmaktadır. Otoriter/totaliter devletlerin dönemi denebilecek 20. yüzyılın başlarından bakıldığında gazete ve radyo dışında poster, sinema, tiyatro, kitap ve dergiler yoluyla yani akla gelebilecek tüm kitle iletişim araçları bu göz yıkamanın bir parçası haline gelmektedir. Bu yüzden sadece medya değil iletişimin tüm kanalları önem arz etmiş, gerçek anlamda bir enformasyon ağı oluşmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında radyonun önemi çok fazladır. Belli kesimler tarafından bu savaşa radyolar savaşı olarak anılması bundan kaynaklanır.[70] Televizyonun olmadığı bir dönemde insanlar görüntülü haberleri haftalık ya da farklı dönemsel periyotlarda yapılan sinema gösterimlerinde alıyorlardı. Bu sebeple sinemanın rolü de özellikle bu dönemde oldukça fazlaydı.

İlk totaliter/otoriter baskı ile medyanın kontrol altına alınması Jakobenler döneminde gerçekleşmiştir: Jakoben liderler uzun döneme yayılacak bir demokrasinin kurulması için kısa dönemli bir diktatörlüğün var olması gerektiğini belirterek daha önce kendi getirdikleri tüm basın özgürlüklerini ve daha fazlasını kaldırıp tüm medyayı devlete bağlı hale getirmişlerdir. Buradaki medya denetiminin monarşilerden temel farkı baskı medyasının ideolojik olarak formüle edilmesi, bunun faydalı olarak görülmesi ve kendi düşüncelerinin yayılması için bir araç olarak kullanılmasıdır.[71]

Nazi Almanya'sı döneminde tüm medya kadrolarına Nazi Subayları getirilmiştir. Özellikle tüm medyada hiçbir Yahudi kalmamıştır. Bu sayede yayınların Hitler'in III. Reich olarak gösterilmesinde, Nazi hareketinin 'zaferlerinin' halka taşınması önünde bir engel kalmamıştır.

Aynı şekilde tamamen farklı bir yapılanma olan SSCB'de de Stalin kitle iletişim araçlarını özellikle kendisini ve Sovyet Komünist Partisini övmek için kullanmıştır. 1920'lerin başında SSCB'de basılan geniş çaplı tüm gazete dergiler, radyo kanalı, sinema filmleri ve afişler Bolşevik Partinin kontrolü altına geçmişti.

---

[70] Gönenç, **a.g.e.**, s. 17

[71] The Hypermedia Research Center, (Çevrimiçi): http://www.hrc.wmin.ac.uk/hrc/theory/mediafreedom/t.4.1%5B7%5D.html (14.05.2012)

1936 yılına kadar Bolşevik Parti mensupları dışında hiçbir kimse kitle iletişim araçlarında herhangi bir mevkide çalışamamaktaydı. Bu tarihten sonra ise yumuşama sadece kağıt üzerinde kalmış ve partinin istemediği hiçbir kimse medyada rol alamamıştır. SSCB'de ki en önemli iki propaganda konusu komünist sistemin yüceliği ve kapitalizme karşı olan üstünlüğü ile birlikte, Lenin döneminde var olmayan fakat Stalin'in başa geçmesiyle oluşmuş Rus ırkçılığıdır. Stalin'in, 'herkes eşit ama Ruslar daha eşit' yaklaşımı sonucu halk hükümdarlığı olması gereken, ekonomik yapılanmanın ön plana çıkarıldığı özünde hümanist bir yaklaşım ile doğan hareket sonucunda içinde ırkçı öğeler de taşıyan bir totaliter düzene dönüşmüştür. Bolşevikler uzun dönemli ilerleme için benimsedikleri bu kısa dönem diktatörlüklerinde sadece çarcı, liberal medyayı değil aynı zamanda Marksizm ve Anarşizm gibi kendilerine görece yakın olan ideolojilerinde gazetelerini kapatmış ya da ele geçirmişlerdir.[72] Tüm diğer totaliter rejimlerde olduğu gibi Sovyet anlayışında da medyada var olan ekonomik ve siyasal çekişme ancak medyanın devletleştirilmesi ya da diğer bir deyişle tüm kitlesel haberleşmenin tek elden kontrolü ile çözümlenmeye çalışılmıştır.

Tüm enformasyonun otorite tarafından kontrolü, bu merkezi otorite dışında enformasyon, iletişim üzerinde kimsenin söz hakkı olmaması sadece otoriter/totaliter medyanın ilk adımı olarak görülebilir. Asıl süreç bu kanallar üzerindeki mutlak hakimiyeti sağladıktan sonra başlamaktadır.

Tüm iletişim kanallarının kontrolü sağlandıktan sonra otorite kendi ideolojisini yaymaya başlar. Bu ideoloji de aynı başlangıcı gibi çok basittir. İdeolojinin temel öğretisi şu şekilde ilerler: Devlet yöneten ve efendidir, halk ise yönetilen ve kuldur. Bu aslında otoriter/totaliter devletlerde görülen organizmacı yapının basitleştirilmiş halidir. Organizmacı yapı bireyin toplum içindeki değerinin, toplumdaki görevleri ne kadar yaptığıyla ilişkili olan bir yapıdır. Her bireyin üzerine düşen üzerine düşen bir görev vardır. Bu görev tanımı devletin seçici yaklaşımının doğrultusuna göre, doğumdan, ırktan, ekonomik, sosyal ya da kültürel seviyeden kaynaklı olarak değişebilir. Fakat değişmeyen tek bir şey vardır; o da bu tip sistemlerde toplulukların birçok kesiminin 'gövde' olarak görülmesi yani ülkenin karar mekanizmasında herhangi bir katkılarının olmaması durumudur. Bunu

[72] **A.e.** (14.05.2012)

otoriter/totaliter devletler tarafından yayılması çok kolay olsa da aslında oldukça zor bir politikadır. Halkın tüm haklarından vazgeçmesini sağlamak çok kolay değildir. Şiddet ile bir yere kadar kabul sağlansa da Weber'in de dediği gibi eğer halkın onayı sağlanmazsa bu tip bir rejimin uzun süre ayakta kalması mümkün değildir. Nitekim eğer Nazi Almanya'sı ile İtalya'daki Mussolini'nin faşist rejimi arasındaki farklara bakarsak bu durumu açık bir şekilde görebiliriz. Almanya, Nazi yönetimi altında son ana kadar savaşmıştır. Burada iletişimin önemi çok büyüktür, bu sebeple konunun ilerleyen bölümlerinde Almanya örneği altında otoriter/totaliter sistemlerdeki düzen somut örneklerle gösterilecektir. Fakat İtalya aynı şekilde güçlü bir enformasyon ağına sahip değildi. Sonuç olarak İkinci Dünya Savaşı sona ererken İtalya cephesinin çökmesi üzerine İsviçre'ye kaçmaya çalışan Mussolini 28 Nisan 1945'de kendi halkı tarafından yakalanmış ve komünist partizanlar tarafından hemen kurşuna dizilmiştir.[73] Özellikle sol ideolojiye sahip İtalyan direniş hareketi, İkinci Dünya Savaşı boyunca aktif olmuştur. Bu durum İtalyan faşist yönetiminin hiçbir zaman kitle haberleşmeye ve enformasyona gerçek anlamda kontrol altına alamadığını böylece halkın tam anlamıyla rızasını kontrol edemediğini göstermektedir. Fakat bu ülke içi direniş, toplumun çok büyük bir kısmının bu radikal ideolojiler ile bağ kurmadığı anlamına gelmemektedir. Faşizm de, Nazizm gibi geniş kitleler tarafından kabul edilmiştir. 1970'lerde bu radikal düşüncelerin halk tarafından nasıl bu kadar hızla kabul edildiğini araştıran Amerikalı siyaset bilimcilere göre "Faşist söylemin kitlelere erişebilmesinin, kitlelerden direnç görmeden kabul edilmesinin sebebi, Faşizmin söyleminin sokağın söylemi ile aynı olmasıdır."[74] Nazizm örneğinin farkı ise bu paralel iletişim gücünü çok daha etkin, çok daha tekelleşmiş olarak kullanmasıdır.

Kitle haberleşmenin asıl önemi işte burada ortaya çıkmaktadır. Otoriter/totaliter sistemlerde tekelleşmiş iletişim tek doğru olarak devletin, sistemin söylemlerini gösterir. Fakat tarihin de bize göstermiş olduğu gibi bunu uzun süre halkın onayına sunulması için şiddetin yanı sıra tekelleşmiş kitle iletişim yetmez. Bu kitle iletişimin doğru kodlarla halkı manipüle etmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle halkın sadece devletin otoriter/totaliter yapısına değil aynı zamanda

[73] Coşkun Üçok, **Siyasal Tarih (1789 – 1960),** Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978, s.282

[74] Ünsal Oskay, **a.g.e.,** s.35

tekelleşmiş kitle iletişiminden yansıyan verilere de inanıyor, kabul ediyor olması gerekmektedir.

Bunun en kolay yolu korku ile oluşturulur. Korku düzenli bir düşmanın varlığı ve her an yaşanabilecek ya da zaten hali hazırda yaşanmakta olan bir saldırı olgusu ile gerçekliğe dönüştürülür. Düşman otoriter/totaliter medyada her zaman vardır. Herhangi bir tehlike olmasa bile medya, merkezi hükümetin talimatıyla kendine yeni bir düşman yaratır. Bu düşman, korku salınan ülkenin zenginliklerine, yaşam tarzına bir tehdit oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra otoriter/totaliter medya bu korkuyu kadın üzerinden de vermekte çok başarılıdır. Ülkenin zenginlikleri, kültürü, yaşam tarzı dışında bu "düşman" aynı zamanda o ülkenin kadınlarına karşı da bir tehdit unsurudur. Toplumun bir kriz durumunda iken ya da fiili olmasa bile her an savaşa girebileceği gerçekliği topluma kanıksatılırsa o toplumun kişisel hak ve özgürlüklerinden kendi eliyle vazgeçmesi çok daha kolay olacaktır. Bu durum George Orwell'in 1984'ünü incelerken daha net bir şekilde değerlendirilebilir.

Bu korku unsuru tabii ki otoriter/totaliter sistemlerde sistemin kendi iç hesaplaşmasına asla dönüşmez. Kitle iletişimin tüm söylemleri her alanda merkezi hükümeti överken diğer tüm düşmanları söver. Bu yüzden her daim bir düşmanın varlığı otoriter/totaliter rejimler için olmazsa olmaz özelliklerden biridir.

Tabii ki düşmanın varlığı korku ve paranoya duyguları eşliğinde toplumun haklarından vazgeçmesine önemli bir etkendir fakat bunu yaratırken o toplumun işlevsiz hale gelmesinin önlenmesi gerekmektedir. Çünkü otoriter/totaliter rejimler kendi toplumlarını istedikleri alanlara yönlendirirken toplumun rızasının yanı sıra toplumun şevkinin de bu değişimlerde olmasını isterler. Bu sayede toplum sadece köle verimliliğinde çalışan üyelerin ötesinde kendisini devletinin onun için belirlediği ülküye adamış bir güruh haline gelirler. Bu korku düzeninde bunu sağlayan kritik rol lidere aittir.

Meşruiyet şekli Weber'in de dediği üzere karizmatik otorite üzerinden şekillenir. Burada kitle iletişime düşen rol eğitim sistemi ile birlikte var olan karizmatik liderin her şartta haklı olduğu mesajını vermektir. Lider, otoriter/totaliter rejimlerde neredeyse bir tanrı olarak gösterilir. Söylediklerinin herhangi biri yanlış, eksiz, sakıncalı olamaz. Özellikle bu tip toplumlarda toplumsal bellek çok zayıflar. Çünkü liderin asla yanlış yapmayan bir mesih haline getirmek için geçmişte

söylediği ve günümüze yansımamış söylemlerin değiştirilmesi gerekmektedir. Bu görev ise kitle iletişimine aittir.

Liderin önemi onun kullanışında da kendini göstermektedir. Otoriter/totaliter sistemlerde lider konuşmaları birer ritüel halini almaktadır. Kendileri yanlış yapmaz, kutsal personalara büründükleri için her konuşmanın toplum tarafından ilk cümleden son cümleye kadar benimsenmesi ve içselleştirilmesi beklenir.

Otoriter/totaliter sistemlerin iki önemli silahı vardır: Sansür ve propaganda. İlki gerçek bilgiyi saklarken diğeri var olmayan bilgiyi varmış gibi sunar. Bu iki araca daha yakından bakmakta fayda vardır.

1.4.3. Sansür

Kelime anlamı olarak sansür, çeşitli kavramların çeşitli yollarla kontrol altına alınmasıdır. Genelde hükümetler tarafından uygulanmaktadır. En somut amacı toplumu devletin yıkıcı düşünce olarak algıladığı ideolojilerden, enformasyonlardan korumak ve devleti, toplum üzerinde kontrol sağlayacağı şekle sokmak veya devletin o konumda kalmasını sağlamaktır. Genellikle toplumu etkileyen durumlarda/eylemlerde uygulanır ve ifade özgürlüğünü bastırma amacı güdebilir. Ayrıca, sansür, toplu iletişimden kimi düşünceleri ve konseptleri çıkarma yoluyla algıyı kontrol etme eylemi olarak da nitelendirilebilir. Sansüre uğrayan şeyler tek bir kelimeden başlı başına bir kavrama kadar değişebilir ve değer sisteminden, ahlâkî yargılardan etkilenebilir.

Sansür, halk dilinde bilinen anlamı; Bir olaya karşıt çıkma onu protesto ederek yasaklatmaktır.

Yönetsel ve ekonomik gücü elinde tutan sınıf, kendi çıkar düzenini güvenceye almak için hukuksal kurallar oluşturur. İnsanca ve özgürce yaşamak isteyenleri, işkence ve korku gibi yollar yanında yasak ve sansürle de susturmaya çalışır. İşkence ile hukuksal bir karşıtlığı olan yasa ve sansür elbette farklı yöntemlerdir, fakat bunların aynı gerekçeyle ve aynı sonucu hedefleyerek gerçekleştirildiğini vurgulamak gerekmektedir. Yasak ve sansürle, korku ve işkence içerik bakımından

özdeştir. İnsan onurunu ezmeye ve düşünceyi yok etmeye yöneliktirler. Güçlü güçsüzü ezmek ve susturmak için bu yöntemlere başvurur.[75]

Bu tarz sert bir şekilde eleştirdiği sansür basın özgürlüğünü engelleyici olduğu aşikardır. Fakat özellikle medyanın devlet ile organik ilişkide olduğu durumlarda tüm medya eğer aynı iletişim kanalı üzerinden konuşmakta ısrarcıysa sansürün varlığını görmek çok da kolay değildir. İşte otoriter/totaliter düzenler tam da bu tip düzenlerdir. Gerçeğin ne olduğunu nerede sansüre gidildiğini anlamak özellikle de dünyanın geri kalanı ile bağınız yoksa çok zordur. Bu noktada gerçeklik, "gerçek olan" değil size sunulan durumuna gelmiştir.

Ramsey Clark sansürün hayatımıza aslında ne kadar derin bir şekilde yerleştiği konusunda şu örneği verir:

> "Muhammed Ali, Küba'ya gidip Parkinson hastalığı için ilaç alıyor. Nasıl oluyor da 11 milyon Kübalı bunu bilip ziyaret boyunca kutlamalar yapıyor da Amerikalıların bu durumdan haberleri olmuyor? Nasıl oluyor da Birleşik Devletler Irak'a karşı halen sürmekte olan bir soykırım uygularken, açlıklar ve hastalıklar nedeniyle yüz binlerce insanın ölümüne neden olurken, Amerika'da yaşayan hiç kimse bu konularla ilgilenmiyor."[76]

Bu örnek her ne kadar demokratik sayılan bir ülkenden verilmiş olsa da sonucu aynı noktaya varmaktadır: otoritenin gücü için gerçekleri hasıraltı etmek. Otorite anti-demokratik sistemlerde olduğu kadar demokratik sistemlerde de bulunduğuna göre sansür her iki sistemde sıklıkla kullanılan bir araç olarak karşımıza çıkar. Fakat demokratik kısmı ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

Filozof Voltaire, rahatsız edici bir kavramı dile getirmişti. Voltaire *"tarih, üzerine uzlaşılan bir kurgudur"*[77] demiştir. Bu aslında şu anlama gelmektedir; adil bir topluma ve gerçeğe ulaşma yolundaki tüm mücadeleler ve taahhütler hiçbir anlam ifade etmemektedir. Çünkü sonuçta gerçek denilen şey, güçlünün, otorite sahiplerinin kendi aralarında yaptığı bir anlaşmadan ibarettir. Bu anlaşmanın sansürlerle,

---

[75] H. Nedim Şahhüseyinoğlu, **Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür**, Ankara, Paragraf Yayınevi, 2005, s.11

[76] Ramsey Clark, Medyanın Dış Politika Manipülasyonları, **Medya ve Savaş Yalanları**, Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007, s. 37

[77] Quatations Page, (Çevrimiçi): http://www.quotationspage.com/quotes/Voltaire 04.06.2012

yanıltıcı, yalanlayıcı, aldatıcı ifadelerde dolu olmadığını ne yazık ki bilenemeyecektir. Belki de daha da kötüsü bir konunun çağdaşlar tarafından açık bir şekilde bilinmesine rağmen, otoritenin yalanlarının ilerleyen kuşaklara resmi tarih ya da diğer bir deyişle 'gerçek' olarak geçmesidir. Bu durum iletişim kanallarının kullanımının sadece kendi toplumu için değil gelecek nesiller adına da ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Sansürün özellikle tarih yazımında önemi bir kez de burada çıkar. Sansür tarih içinde keşfedilememişse o sansür resmi tarih olup çıkabilir. Propaganda için de aynı şeyler söylenebilir.

Osmanlı'da yapılan 1912 seçimleri sansürün iletişime nasıl yansıdığının basit ama genel bir örneğini oluşturmaktadır. İttihat ve Terakki Fırkası (İTF) muhalefette olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın (HİF) gelişiminden rahatsız olmuştu. İTF'nin 1908 yılında başını çektiği özgürlük mücadelesi dört sene sonra tekrar otoriter bir kimlik kazanmıştı. 1908-1909 yılında yayınlanan gazetelerin sayısına günümüzde dahi ulaşmak çok zordur. Fakat 1912 yılında HİF'in hızla örgütlenerek bir iktidar adayı olması İTF'yi tedirgin etti. İTF önce İstanbul'da sıkıyönetim ilan etti. Daha sonra ise İstanbul'daki muhalif gazeteler 'zihinleri karıştırıcı yayın yaptıkları' gerekçesiyle 'İdare-i Örfiye Kararnamesi'nin altıncı maddesi gereğince Harbiye Nezareti'ne bağlı Divan-ı Harb-ı Örfi kararı ile kapatılıyordu.[78]

Sansürü sadece basın-yayın üzerinden yapılan bir denetleme, engelleme olarak görmek yanlıştır. Aynı zamanda kültür-sanat da sansürün en yoğun olarak yaşandığı alanların başında gelir. Çünkü kültür-sanat da en az basın-yayın, medya kadar toplumu etkileyebilme gücüne sahiptir. Bu durum günümüzde de böyleydi geçmiş zamanda da böyledir. Örneğin Abdülhamit döneminde "tiyatro oyunlarının sansürü, Zaptiye Nezareti'ne bağlı idi. Sansür, Maarif Nezareti'nce hazırlanan bir yönetmeliğe göre yürütülüyordu." [79] Yönetmeliğin bizzat içinde 'hükümetin çıkarlarına ters düşmek', 'halkın coşmasına yol açacak' ifadeleri kullanılmış ve bu tip oyunların, piyeslerin oynanması yasaklanmıştır. Yönetmeliğin ilerleyen bölümlerinde hükümdarın eleştirilmesi, kötülenmesi de doğal olarak yasaklanmıştır. Son olarak yönetmelikteki ilginç bir yan genel edep ve ahlaka karşı oyunlar yasakdır denmesinden sonra özel olarak 'Bin Bir Gece Masalları'nın oynanmasının yasak olduğunun söylenmesidir.

---

[78] Ahmet Uçar, Sille Tokat Yardımıyla İktidar, **Atlas Tarih,** İstanbul, Sayı:7, Haziran-Temmuz 2011
[79] Cevdet Kudret, **Abdülhamit Döneminde Sansür II,** İstanbul, Cumhuriyet Kitap Evi, 2000, s.10

Medyadaki ve kültürdeki iki sansürün birleştiği ve bir oto-sansüre dönüştüğü son örnek ise diğer örneklere göre çok daha yakın bir tarihtendir. 2012 Londra Yaz Olimpiyatlarının kapanış töreni sırasında olimpiyat stadından çalınmaya başlanan John Lennon'ın *Imagine (Hayal Et)* şarkısının 'Dinin olmadığını hayal et kısmı diğer sözleri çeviren TRT spikeri tarafından atlanmıştır.[80]

1.4.4. Propaganda

Totaliter devletlerde cop neyse demokrasilerde propaganda odur.[81]

---Noam Chomsky

Propaganda günümüzde iletişim yöntemleri içerisinde sansür ile birlikte hemen hemen tüm ideolojik sistemlerde kullanılan araçların başında gelir. Chomsky demokratik sistemlerde sıklıkla kullanıldığını söylemekte haklıdır. Fakat otoriter/totaliter sistemlerdeki kullanım alanları da azımsanmayacak kadar çoktur.

> "Propaganda, düşünceleri etkilemek ya da güdümlemek, bir düşünceye yandaş kazandırmak amacıyla yapılan sistemli ve etkili bir 'düşünce aşılaması' çabasıdır.
>
> Propaganda etkili bir düşünce yayma biçimi olması, karşısındakiler üzerinde duygusal bir değişim de yaratması, onun hukuka aykırı bir yöntem olduğunu göstermez.
>
> Böylece, propaganda, düşünceleri açıklama özgürlüğünün doğal bir parçasıdır. Propaganda yasağı ise aslında bir 'düşünce suçu' yaratmaktır.
>
> Ancak belli bir düşüncenin aşılanması ve benimsetilmesi çerçevesini aşan 'açık ve somut kışkırtma ya da suça iteleme' niteliğindeki açıklamalardır ki ceza hukukunun konusuna girer ve bastırılabilir. Bu durumda ise söz konusu olan zaten bir düşünce açıklaması değil, bir eylem ya da eyleme çağrıdır."[82]

Propaganda sözcüğünün "inanç, değer ve uygulamaların sistematik bir biçimde yaygınlaştırılması anlamına gelen özgün kullanımı 17. yüzyılda Papa 15.

---

[80] Bianet (Çevrimiçi): http://bianet.org/bianet/sanat/140298-trtden-john-lennon-sansuru 08.10.2012
[81] Think Exist (Çevrimiçi): http://thinkexist.com/quotation/propaganda_is_to_a_democracy_what_the_bludgeon_is/264651.html 04.06.2012
[82] Tanilli, **a.g.e.**, s.33

Gregorius'un Protestan reformunun aykırı düşünsel etkilerini yok etmek amacıyla 1622 yılında Vatikan tarafından kurulan *Congregatio de Propaganda Fide (Katolik İman Yayma Cemaati)* adlı misyoner örgüte verdiği isme dayanmaktadır."[83]

Çıktığı dönem itibariyle Papalık gücünü kaybetmekte, Reform hareketleri yayılmış bulunmakta, pozitivizm Avrupa'da kök salmaya başlamaktaydı. Papalık bu örgütü sistemin korunması için kurduğu ortadadır.

Fakat propaganda günümüzde bu hukuki özgürlüğün ötesine geçmiş, düşünceleri etkilemek, onları yönlendirmek için bazı bilgilerin özel kodlanmaları ile topluma sunulması noktasına gelmiştir.

Propaganda sözcüğünün olumsuz ve kişinin duygularına hitap eden ve onları manipüle eden çağrışımı oldukça yenidir. Bu durum ile geride bıraktığımız 20. yüzyılın ideolojik yapısıyla yakinen ilişkilidir. Tabii bu durumun bir diğer sebebi de modern dönemde gelişen iletişim teknolojileri ve yaygınlaşan sanat sayesinde propagandanın daha etkili bir şekilde yapılabiliyor olmasıdır.

Modern dönemin ilk propaganda operasyonu ise Chomsky'ye göre ABD tarafından yani demokratik bir ülke tarafından yapılmıştır. Woodrow Wilson 1. Dünya Savaşı'nın tam ortasında 1916 yılında *'Peace Without Victory'* (Zafersiz Barış) sloganıyla başkan seçilmişti. Son derece pasifist olan halk, bir Avrupa savaşına dahil olmak için hiçbir neden görmüyordu. Aslında savaşa çoktan imza atan Wilson yönetimi, bu konuda bir şeyler yapmak zorundaydı. Hükümetin 'Creel Komisyonu' adıyla kurduğu bir propaganda komisyonu, altı ay içerisinde etkisini göstererek o barışçıl halkı, histerik bir savaş çığırtkanı haline dönüştürdü ve Alman olan her şeyi yakıp yıkmak, tüm Almanları lime lime etmek, savaşa gidip dünyayı kurtarmak isteyen insanlar yaratmayı başardı. Bu esaslı bir başarıydı ve ardı sıra gelen başarılara ön ayak oldu. Tam bu sıralarda ve savaşın hemen ardından, aynı yöntemler histerik 'Kızıl Korkusunu' kışkırtmak için kullanıldığında ise sendikal birliklerin tahribi ve siyasal düşünce ve basın özgürlüğü gibi tehlikeli sorunların saf dışı bırakılmasında oldukça büyük başarı sağlamıştı. Bu işi organize eden ve işin başını çeken o çok büyük güç, aslında medyadan ve iş dünyasındaki büyük

[83] Toby Clark, **Sanat ve Propaganda Kitle Kültür Çağında Politik İmge,** Çev: Esin Hoşcusu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s.11

şirketlerden gelen yoğun destekti ve tam anlamıyla bir başarıydı.[84] Bu dönem görsellik üzerinde de önemli bir propaganda düşüncesinin yansıdığı görülmüştür. Özellikle asker toplama afişleri, reklam ve film afişlerine, propaganda filmleri ise suç ve western filmlerine benzetilmiştir. Savaş mesajları içerisinde sinema oyuncularından sporculara hatta çizgi film karakterlerine kadar birçok etkileme potansiyeli olan figürden yararlanılmıştır.[85]

Görüldüğü gibi propaganda yöntemi sadece 'baskıcı' ya da 'özgür' ideolojilere ait devletlerde kullanılan bir yöntem değildir. Her ne kadar propaganda Sovyet Rusya ve Nazi Almanya'sı ile özdeşleştirilse de aksine her devlet bu güçten yararlanmaktadır. Aslında Tanilli'nin de dediği gibi propaganda bir düşünce özgürlüğüdür. Buradaki sorun toplumu etik ya da yasal olmayan bazı isteklerinin yapılması için yönlendiren devletlerdir ve bu devletler tabii ki herhangi bir ceza almamaktadır. Nefret söylemini yayılması ya da aslında toplumun değil belirli bir zümrenin çıkarlarının iletişim ağlarında sunumu da asıl sorunlar olarak gösterilebilir. Propagandanın hukuka aykırı yani şiddet içeren bir yanı olması gerçeğini yukarıda da verilen ABD'nin 11 Eylül sonrası medya konumlandırılmasından görebiliriz. ABD daha önce Chomsky'nin dediği gibi Almanlara ve Sovyetlere yaptığını günümüzde Müslümanlara ve Iraklılara, Afganlara, İranlılara yapmaktadır (diğer bir yandan otoriter/totaliter düzenler açısından bakıldığında aynı durum Almanların, Yahudilere ve Sovyetlere karşı yaptığı ya da Sovyetlerin, Almanlara ve Polonya halklarına yaptığı örnekleri verilebilir). Ama sorun bu suç kategorisine giren propaganda şeklinin zaten devlet tarafından yapılıyor olmasıdır.

Sonuç olarak bu propaganda döneminin en önemli araçları Alman, Sovyet, ABD ve İngiliz Propaganda bakanlıkları ve medya olmuştur. Devlet propagandası eğitimli sınıflar tarafından desteklendiği ve herhangi bir dönekliğe izin vermediği ki organize şekilde devlet tarafından yapılan propaganda da olağanüstü koşullar dışında bir sapma olmaz, aksi taktirde büyük etki yaratır.

Propagandanın özellikle modern propagandanın bir diğer silahı da sanattır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bilindiği gibi birer topyekûn savaştır. Bunun anlamı aslında çift taraflı bir bıçak gibi sorunun birçok yerden geldiği sonucuna

---

[84] Noam Chomsky, **Medya Denetimi**, Çev: Elif Baki, Everest Yayınları, İstanbul, 2004, s. 1
[85] Toby Clark, **a.g.e.**, s.121

ulaştırır bizi. Bir yandan 'düşman' savaş alanına sürekli yeni askerler sürmektedir. Nüfus içerisindeki hemen hemen herkes birer potansiyel askerdir. Diğer bir yandan bu tip bir savaşı sürdürebilmek için bu sürekli askere alıma bir anlam kazandırılması gerekmektedir. Propaganda hem düşman askerinin katılımı ya da katıldıysa geri çekilmesini hedeflerken diğer bir yandan kendi askerlerinin katılımının çoğaltılmasına ve 'yüksek bir şevkle' savaşılmasını hedeflemektedir. Burada aynı sansürde de söylediğimiz üzerine etki alanını medyanın ötesine taşımak gerekmektedir. Propaganda sanatı işte bu topyekûn savaşlar döneminde doğmuştur. Bu dönemde düşman saflarına radyo yayını yapmak, şehirlere afişler asmak, filmler çekmek oldukça yaygın birer propaganda yöntemi olmuştu. Pozitif denebilecek bir örnek verilecek olursa; 1940 tarihli Charlie Chaplin komedisi *The Great Dictator(Büyük Diktatör)* bir Hitler ve Mussolini parodisidir. Aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri tarafından bu iki ismi gülünçleştirmek adına da kullanılmıştır.

Eğitimli insanların özellikle Batı dünyasında bu düzene karşı çıkmaktansa onunla birlikte hareket ettiği görülmektedir. ABD'li gazeteci Walter Lippmann bu komisyonların içinde yer alan gazetecilerden biri belki de kurama verdiği destek açısından en önemlisiydi. Lipmann *'demokrasi sanatında devrim'* olarak tanımladığı şeyin *'rıza üretimi'* için, yani propagandanın yeni yöntemlerini uygulamak halkın istemediği bir şeyi halka kabul ettirmek için kullanabileceğini savunuyordu. Bunun sadece iyi bir fikir değil aynı zamanda da bir gereklilik olduğunu düşünüyordu. Gereklilikti; çünkü *'kamuoyunun ortak çıkarları tamamen bir kenara attığını'* ve bunun ancak sorun çözme yetisine sahip 'sağduyulu insanlardan' oluşan 'seçilmişler sınıfı' tarafından anlaşılıp yürütülebileceğini öne sürüyordu.[86]

Otoriter/totaliter düzenlerde yapılan propaganda elbette çok önemlidir. Kriz altında, baskı altında olan bir toplumu yönlendirebilmede en önemli araçlardandır. Otoriter/totaliter düzenlere benzeyen ama gücü elinde bulundurmadığı için kendi grubu dışında etki alanını iletişim yoluyla değil şiddet yoluyla gösteren terörist organizasyonlar için de propagandanın önemi büyüktür. Terörist organizasyonlar da çoğu otoriter/totaliter devlet gibi belli bir ekonomik, sosyolojik, kültürel, medeniyet bazlı ya da ırk bazlı büyük sorunlar yaşayan ama toplumu kontrol edemeyen

[86] Chomsky, **a.g.e.**, s.4

azınlıkların kurduğu organizasyonlardır. Devletler kadar geniş çaplı olmasa da propaganda yöntemlerini kendi azınlıkları içinde üye, militan çekmek amaçlı kullanırlar. Türkiye'nin son birkaç senedir Danimarka'dan PKK'nın yayın organı olduğu için Roj TV'yi kapatmasını istemesi de bu sebeptendir.[87] Terör örgütleri son dönemlerde basılı bildiriler yanında televizyon ve özellikle interneti de sıklıkla kullanmaktadır. Bunlar arasında kamuoyunun da en çok bildiği ölümü öncesinde birçok video veya sesli mesaj kaydedip, El-Cezire aracılığıyla ve internet yoluyla propaganda yapan El-Kaide lideri Usame Bin Ladin'dir.[88]

Propaganda olgusunu anlatırken bunun sadece çift taraflı bir araç olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bazen bir tarafın propagandalarına karşı öbür taraf da aynı ölçüde propaganda yaparak cevap vermek zorunda, kendi haklılığını kanıtlamak zorundadır. Çanakkale Savaşı sırasında, Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD), Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın emriyle 1915 yılının sonlarına doğru kuruldu. MOSD kurulmadan önce bu alandaki çalışmalar büyük ölçüde Almanya'nın Haziran 1915'te İstanbul'da açtığı istihbarat dairesi ve Osmanlı Harbiye Nezareti tarafından yapılıyordu. MOSD kurulduktan sonra Anafartalar'daki muharebeleri gösteren filmler çekiliyordu. Bu filmler halka moral olması ve Osmanlı askerlerinin ülkeleri için ne kadar cesurca savaştıklarının gösterilmesi için İstanbul'da, Ayasofya'daki Askeri Müze'nin sinemaya döndürülmüş bir bölümünde halka gösteriliyordu.[89]

Konuya daha net yaklaşabilmek için otoriter/totaliter sistemlerdeki iletişim yöntemlerine iki örnek vererek bu bölümü somutlaştırmak gereklidir. Birincisi belki de otoriter/totaliter düzenler içerisinde iletişimi, enformasyonu, medyayı en iyi kullanan düzen olan Nazi Almanya'sıdır. İkincisi ise bu konuyla ilgili yazılmış en büyük kitaplardan biri olan George Orwell'in ölümsüz eseri 1984'dür.

1.4.5. Nazi Almanya'sı ve Otoriter/Totaliter İletişim

Otoriter/Totaliter sistemler ve bu sistemlerdeki iletişim yöntemleri denince akla Nazi dönemi Almanya'sının gelmesi çok doğaldır. 1933 yılında seçim ile başlayan ve 1945 yılında arkasında milyonlarca ölü ve yıkık bir dünya bırakan savaştan sonra

[87] CNN, (Çevrimiçi): http://ireport.cnn.com/docs/DOC-740082 06.06.2012
[88] The Telegraph, (Çevrimiçi): http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/8522949/Osama-bin-Ladens-past-video-messages.html 06.06.2012
[89] Ali Özuyar, Ateş Hattında İlk Kameraman, **Atlas Tarih,** İstanbul, Sayı:6, Nisan-Mayıs 2011

yok olan Nazi Almanya'sı dünya tarihinde asla unutulmayacak bir döneme imza atmıştır. Günümüzde 'kötü' tanımlamasının hemen hemen tüm kültürler, dinler, ideolojiler tarafından kabul edilmiş halidir Nazi Almanya'sı ve lideri Hitler. Bu bölümde yaklaşık 12 yıl iktidarda kalabilmiş bu totaliter sistemin iletişim yöntemleri, otoriter/totaliter sistemlerde iletişim yöntemlerine örnek olması açısından incelenecektir.

Böyle bir sistemin başa gelmesinde tüm bu süreçte anlatıldığı üzere yıkımların etkisi çok fazladır. Fanatizmin yükselişe geçebilmesi için var olan şartların başında Birinci Dünya Savaşında yaşanılan büyük yıkım gelmekteydi. Bu yıkım özellikle Hitler gibi dönemin subayları üzerinde büyük etki yaratmış ve daha sonraları Nazi döneminde ortaya çıkan ideolojik yaklaşımların doğmasına sebep olmuştur.

Fakat Hitler'in başarısını sağlayan en önemli olay 1929 ekonomik krizidir. Bu tarihe kadar Hitler ve partisi varlığını geniş kitlelere yaymayı pek başaramamış, radikal bir örgüt olarak görülmüştür. Her ne kadar 1929 ekonomik krizinden tek etkilenen Almanya olmasa da, kriz patlak verdiğinde Alman ekonomisinin tam olarak onarılamamış olması onu bu krizden büyük bir şiddetle etkilenen bir ekonomi haline sokmuştur. Savaş tazminatlarını ve pazara açılamama, ihracat yapamama etkenlerinin yanı sıra kriz iç pazarı da asgariye indirdi.[90]

Nazi Almanya'sının iletişim kanalları ve propaganda sistemi Naziler'in parti programına dayanmaktadır. Parti programı ilk kez 25 Şubat 1920'de Münih'te gündeme gelmiştir. Dönemin Nazi liderlerinden Gottfried Feder'in kafasından çıkmış yirmi beş maddeden oluşan programı Hitler daha sonra kitabı *Kavgam'a (Mein Kampf)* ekledi. Program, Feder'in de yorumları eklenerek 1927'de yayınlandı.[91]

Bu program Nazi propagandasının temek kılavuzu haline gelmiştir. Yukarıda da genel hatlarıyla anlatılan propaganda yöntemi Nazi Almanya'sında yepyeni, gelişmiş ve çok yoğunlaşmış bir form haline gelmiştir. Fakat unutulmamalıdır ki her faşist ideoloji gibi Nazi ideolojisi de dinleyici kitlesine tek bir mesaj göndermemiştir. Propagandanın içeriği ve yöntemleri ve vurguladığı görüş tabii ki Nazi programı çerçevesinde toplumsal grupların çıkarlarına göre farklılık göstermiştir. Örneğinorta

[90] Claude David, **Hitler ve Nazizm,** Çev: Hüseyin Boysan, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.34
[91] **A.e.**, s.35

sınıfa Bolşevizm ile savaş üzerine bir propaganda yürütülürken, işçi sınıfına el emeğini yücelten, ulusal kimlik yükleyen ve zengin Yahudi düşmanlığı yayan bir propaganda uygun görülmüştür. Kadınlar için ise toplum için evlilik ve annelik değerleri uygun görülmüştür.[92] Hitler, Nazi Almanya'sında propagandayı yürütme görevini Nazi ideallerine sıkı sıkıya bağlı olan Dr. Joseph Goebbels'e vermiştir. Goebbels'in resmi titri 'Propaganda ve Ulusal Aydınlanma Bakanı' idi. Goebbels'e göre, propagandanın özünde insanların bir fikri öylesine samimice, öylesine hayati şekilde kapılmalarını sağlamak yatar ki en sonunda o fikre tamamen teslim olmaları ve bir daha asla kaçamamaları yatmaktadır.[93]

Goebbels'in temel iki görevi vardı: Birincisi, Almanların Nazi Partisi'nin imajını, gücünü, tutarlılığını sarsacak herhangi bir şey okumamalarını, görmemelerini, duymamalarını sağlamaktı. Yani Nazi programına uygun yürütülen resmi propaganda dışında hiçbir şey Alman halkına yakınlaştırılmamalıydı. Bu sebeple Goebbels sadece gazetelerle ilgilenmemiş aynı zamanda Nazi programındaki düşüncelere aykırı kitapları yaktırmış, başta radyo olmak üzere diğer iletişim araçlarını kontrol etmiş, felsefi yayınları Nazizm'e göre yayımlanmasını sağlamış, sinema gibi görsel sanatlarda da tam bir hakimiyet kurmuştur. Bu total hakimiyet sayesinde totaliter iletişim tam anlamıyla işleyebilme şansı bulmaktadır.

Goebbels'in ikinci temel görevi diğer görüşlerin iletimi yok edilmiş dahi olsa Nazi propagandasının en üst seviyede ya da diğer bir deyişle en etkin seviyede halka ulaşımını sağlamaktır. Bunun için tüm kitle iletişim araçları ve sanat, felsefe gibi unsurlar birer araç olarak kullanılmıştır. Çünkü Goebbels kendisinin de söylediği gibi insanların Nazizm'e sadece uymalarını değil teslim olmalarını istiyordu.

Bu noktada Goebbels'in doğrultusunda propaganda yaptığı Nazi programını biraz daha açmak gerekmektedir: Her ne kadar 1920'lerden 1940'ların ortalarına kadar değişimler, eklemeler, çıkarmalar yaşamış olsa da Nazi Programını beş temel bölüme ayırmak mümkündür.[94]

Birinci kavram **Irkçılıktır.** Nazi programına göre sadece Alman kanı taşıyan Alman vatandaşı sayılmaktadır. Özellikle Yahudiler için çıkarılmış bu madde

[92] Toby Clark, **a.g.e.**, s.59
[93] History Learning Site, (Çevrimiçi): http://www.historylearningsite.co.uk/propaganda_in_nazi_germany.htm 15.06.2012
[94] David, **a.g.e.**, s.38-45

onların hiçbir kamu kuruluşunda görev alamayacağını, toprak sahibi olamayacağını belirtiyordu. Programın ilk başında soykırım ile ilgili bir yaklaşımda bulunulmamaktaydı. Fakat daha sonraları Feder bir ırksal hijyenlikten, homojenlikten, biyolojik seçicilikten söz etmeye başlamıştır.

Irkçılık ya da Naziler'in deyimiyle ari ırkın korunması dönemin yasalarıyla da kontrol edilmeye çalışılmıştır. 14 Temmuz 1933 tarihli 'ırsi hastalıklara tutulmuş şahışların üremelerini' yasaklayan ve 'insan soyunun ıslahını ve ırkların arıtılmasını' zorunlu kılan yasalar ile birlikte Almanların çoğalmaları tembihlerinken, belli kategorilerden hastaların (ki hepsi Alman olmayan kişilerdir) iradelerine rağmen kısırlaştırılmalarını öngörüyordu.[95]

İkinci kavram **Dış politika** üzerine kuruludur. Almanya'nın dış politika ile ilgili bir temel isteği bir de temel arzusu olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Öncelikle ülkeye en büyük sıkıntıyı Birinci Dünya Savaşı sonrası yapılan ve ekonomik, askeri, siyasal ve hegemonik açıdan Almanya'yı çok zor durumda bırakan Versailles ve Saint-Germain antlaşmaları veriyordu. Almanlar bu antlaşmaların derhal geçersiz ilan edilmelerini ve Almanya'ya da Avrupa'nın diğer büyük ülkeleri gibi eşit muamelede bulunulmaları isteniyordu.

Almanların arzusu veya ütopyası ise Feder'in 1927'deki yorumu ile somutlaşmış Cermen "kökenli" tüm halkların aynı sınırlar içerisinde toplayan bir Büyük Almanya hayaliydi. Aynı zamanda Almanlar dünya emperyal pastasından da pay istiyorlar ve bunun Büyük Alman devletinin bir hakkı olduğunu, ari ırkın diğer alt ırkları yönetmesinin doğal bir süreç olduğunu söylüyorlardı. Kısaca özetlemek gerekirse Alman dış politikası geçmişi yadsıyan dış politikada güçlü ve aynı zamanda yayılmacı, emperyal bir politika üzerine kurulmuştur.

Üçüncü kavram **Ekonomik ve Sosyal Politika** idi. Buna göre çalışmak her vatandaşın yapması gereken zorunlu bir aktivite, görev olarak görülmüştür. Program daha sonraları 'aylaklığı' engellenmek için çalışmayı zorunlu hale getiren yasalar da çıkarmıştır. Bu anlayış totaliter devletlerde bulunan organizmacı yapının çok belirgin bir örneğini, uygulamasını teşkil etmektedir. Planlamaya dayanan devletçi bir ekonomide kişilerin herhangi bir özgürlüğü bulunamazdı. Diğer bir yandan

[95] François De Fontette, **Irkçılık,** Çev: Haldun Karyol, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.90

komünist çalışma yapısından farklı olarak özel mülkiyet bizzat Feder tarafından devlet güvencesi altına alınması gereken bir değer olarak kutsanmıştır. Bu tip faşist rejimlerde sıklıkla görülen bu özel mülkiyet ve kar yapabilme olgusu bu tip rejimlerin kapitalist, liberal düşüncelerin birer radikal uzantıları olduğu gerçeğinin kanıtıdır.

Dördüncü kavram **Hukuk reformu, eğitim reformudur.** Bu tip reformların içerisinde basın için görülen reformları da ekleyebiliriz. Basın konusunda öngörülen tek reform, Yahudilerin Alman gazetelerinde çalışmalarının yasaklanmasıydı. Naziler'in basın üzerindeki yaptırımları program dışı olarak ilerlemiştir. Örnek olarak Naziler'in iktidara ilk geldikleri dönemde basın üzerindeki yaptıkları etkileri gösteren *Northeimer Beobachter (NB)* gazetesi gösterilebilir. NB Hannover bölgesinde 54 bin nüfuslu Northein ilçesinde Naziler tarafından çıkarılan bir gazetedir. Bu gazetenin ilk dönemlerde sadece 1000 abonesi bulunmaktadır. Diğer bir taraftan bölgenin en çok satan gazetesi NNN adlı bir Alman gazetesidir ve bu gazete Naziler'e karşı bir gazete konumundadır. Hitler'in Şansölye seçilmesinden hemen sonra NNN bu tavrını hızlı bir şekilde değiştirmek zorunda kalmıştır. Fakat bu tavır değişikliğine rağmen NNN okurları tarafından protesto edilmeye, abonelikler iptal edilmeye, reklam verenler reklam vermemeye başlamışlardır. Bir süre sonra şehir ve ilçe şubelerinin resmi yayın organı olma pozisyonunu da kaybeden NNN giderek Nazi çizgisine kaymaya başlamak durumunda kalmıştır. Artık Yahudilerin görüşleri gazetede çıkmıyor, Yahudi şirketlerin reklamları basılmıyordu. Gazete bir süre daha savaşmaya devam ettiyse de Nazi propagandasına ve kendi deyimleriyle 'Nazi yayın organlarının haksız rekabetine' dayanamayıp kapandı. Aslında temel sebep bu gazetenin Nazizme açıkça meydan okuması değildir. Çünkü NNN kapatılma korkusuyla, yeni rejimin coşkulu destekçileri olduğunu ispatlamaya çalışmıştır ve bu yüzden de Almanlar okuyabilecekleri her türlü gazeteden Nazi propagandasına maruz kalmışlardır.[96] Fakat totaliter rejimlerin klasik bir örneği olarak bu tip yerel gazeteler dahi üzerlerine düşen görevleri tamamladıktan sonra sistem tarafından yok edilmemeleri pek muhtemel değildir.

[96] William Sherdan Allen, **Naziler İktidarı Nasıl Ele Geçirdi?,** Çev: Zarife Biliz, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2004, s.294-298

Sansür de propaganda kadar önemli bir yöntem olarak Naziler tarafından sistematik olarak kullanılmıştır. Sansür mekanizmaları da aynen propaganda kullanımında olduğu gibi Goebbels tarafından şekillendirilmiştir. Sansürün sistematikliği hemen hemen tüm iletişim formlarında kendini göstermektedir. Kitle iletişim araçları dışında kalan sinema, müzik ve diğer sanatlar da sansürden nasibini almıştırlar. Gustav Mahler ve Felix Mendelssohn'ın müzikleri Yahudi oldukları için yasaklanmış, Brecht'in eserleri ise sol düşünceye sahip olduğu için meydanlarda yakılmıştır. [97] Sansür Nazi Almanya'sında gizli polis tarafından denetlenen propaganda faaliyetleri ile birleştirilip çok özel bir iletişim denetimine dönüştürülmüş bir olgu haline dönüşmüştür. Bu sayede ülkedeki tüm iletişim kanalları kontrol altına alınmakla kalmayıp, gelecek kuşakların düşünce şekilleri de biçimlendirilmeye çalışılmıştır.

Tabii ki dönem itibariyle en önemli propaganda gücünü gazeteler oluşturmaktaydı. Naziler 1933'de başa geçtikten sonra hızlı bir şekilde kitle iletişim araçlarının kontrolüne başlamışlardır. İlk dönem hareketlerinin başında Almanya'da güçlü bir yapılanmaya sahip Sosyalist Parti'nin kitle iletişimden tasfiyesi gelmekteydi. Bu sebeple Naziler çıkarmaya başladıkları veya ele geçirdikleri kitle iletişim araçları yoluyla bir 'komünist ayaklanma' korkusu yaratmaya başladılar.[98] Bu yöntem birkaç fayda sağlamaktaydı. Öncelikle kitle iletişim araçlarından sağlanan bu korku ve paranoya sayesinde Naziler ülke içerinde hukuk dışı tutuklamalar yapıyorlar, istedikleri gibi şiddet uygulayabiliyorlar, sırayla Yahudi karşıtı kanunlar çıkarıyor, istedikleri sistemi oluşturmak için gereken adımları daha kolay atıyorlardı. Diğer bir yandan bu hareket Batılı devletler açısından çok da endişe verici bulunmamıştır. İttifak devletleri Nazi Almanya'sını pek ciddiye almıyor, güçlenmeleri durumunda bile tam bir komünist düşmanı olan partinin sadece Sovyetlere saldıracağını düşünüyorlardı. Kısacası bu dönemdeki 'komünist ayaklanma' düşüncesine dayalı propaganda hem iç politikada hem dış politikada Naziler tarafından başarılı bir yöntem olarak uygulanıyordu.

İletişim kanallarının kontrolü sırasında ikinci basamak başta gazete olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarının Arileştirilmesi olmuştur. Bunun en önemli örneği

[97] History Learning Site, (Çevrimiçi): http://www.historylearningsite.co.uk/censorship_in_nazi_germany.htm 15.06.2012
[98] US Holocaust Memorial Meseum (Çevrimiçi): http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007655 15.06.2012

Berlin'de günlük olarak çıkan ve Yahudi kökenli Ullstein ailesinin elinde bulunan '*Vossische Zeitung*' gazetesinde yaşanmıştır. Ullstein ailesi dönemin en büyük basın kuruluşuydu. Yaklaşık 10.000 çalışanı bulunan şirketi Naziler başa geçtikleri yıl baskı altına almaya başlamışlardır. O yıl içerisinde yönetim kurulundan istifa eden Ullstein ertesi sene ise gazeteyi satmak zorunda kalmıştır.[99] Bu dönemden sonra Arileştirme veya başka bir deyişle Almanlaştırma hız kazanmıştır. 4 Kasım 1933 tarihinde geçen bir yasa ile gazetecilik 'ırksal olarak temiz' olanların yapabileceği bir meslek olarak görülmüştür. Yahudiler veya Naziler dışında farklı bir görüşe sahip olan liberal, sosyalist kesimler kitle iletişim araçlarından uzaklaştırılmıştır. Kalan kişilerin Nazi vatandaşlık testinden geçmeleri ve Yahudi bir kimse ile evlenmediklerini kanıtlamaları gerekmiştir.[100]

Gazetelere bir göz atmak gerekirse;

'**Vőlkischer Beobachter**' Nazi Partisi resmi yayın organı olarak hareket etmiş bir gazetedir. Önce haftalık olarak yayınlanmaya başlayan gazete daha sonra 1923 yılında günlük hale gelmiştir. 1923 yılında 23.000 civarında tirajı varken 1944 yılına gelindiğinde 1.7 milyon tiraja ulaşmıştır. Burada şunu eklemek gerekmektedir ki bu gazeteler ne zaman yayın hayatına başlamış olsalar dahi asıl başarılarını Ocak 1933'de Nazi Partisi iktidara geldikten sonra yaşamışlardır. Gazetenin editörlüğünü, Nazi Partisi'nin en önemli entelektüellerinden sayılan Alfred Rosenberg üstleniyordu.[101] (Ek-1)

'Der Angriff' 1927 yılında Nazi Partisi'nin bir başka entelektüeli olan ve daha sonraları propaganda bakanı olacak Joseph Goebbels tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Bu iki gazete sayesinde Naziler hemen hemen tüm Almanya'da etkin bir propaganda yapabilme şansını sağlıyorlardı. Vőlkischer Beobachter gündüzleri Münih'te, Der Angriff ise akşamları Berlin'de yayınlanıyordu. Bu sayede Naziler günün içinde dahi gazeteler eşliğinde etkin kitle iletişimi yapabiliyorlardı. Der Angriff'in ön sağ sütunu Joseph Goebbels'in kendi düşünlerini aktardığı alan olarak dikkat çekmektedir. Kısacası Nazi propagandasının özet halini bu gazetede bulmak

[99] US Holocaust Memorial Meseum (Çevrimiçi): http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007655 15.06.2012
[100] History Learning Site, (Çevrimiçi): http://www.historylearningsite.co.uk/newspapers_nazi_germany.htm 15.06.2012
[101] Britannica (Çevrimiçi): http://www.britannica.com/EBchecked/topic/632290/Volkischer-Beobachter 16.06.2012

mümkündür. Gazete en yüksek tirajını, 1944 yılında 306.000 satarak yakalamıştır.[102] (Ek-2)

Nazi Almanya'sı kitle iletişimde tam bir kontrol kurmuş olsa da kendi düşüncelerini paylaşan kişilerin, kendi gazetelerini çıkarmalarına karşı çıkmamaktaydı. Bu gazetelerden belki de en önemlisi **'Der Stürmer'** gazetesidir. Nazi ideallerine sıkı sıkıya bağlı bu gazete büyük bir Yahudi düşmanı, antisemitist olarak tanınan Julius Streicher tarafından çıkarılmaktaydı. Der Stürmer haftalık tabloid gazetesi olarak çıkmaktaydı. Tüm Nazi gazeteleri arasında Yahudi karşıtlığını en ateşli şekilde savunan gazete olarak dikkat çekmiştir. Diğer gazetelerin resmi ve ciddi tavrının aksine tabloid gazetesi unvanına yakışır yayımlar yapmıştır. 1923 yılında çıkmaya başlayan gazete ilk dönemlerinde Nazi Partisine ciddi sıkıntılar yaşatmıştır. O dönemde gücü elinde bulundurmayan ve marjinal bir grup olarak görülen Naziler'in düşüncesini aktaran gazetenin şiddet dolu, radikal tutumu sebebiyle Weimar Cumhuriyeti yetkilileri tarafından ciddi yaptırımlar uygulanmıştır. Der Stürmer, 1940'larda ekonomik zorluklar yaşayana ve kağıt sıkıntısı çekene kadar özellikle 1930'ların sonunda yaklaşık yarım milyon tiraja sahipti.[103] Bu başlıklardan en absürdü Yahudilerin, Hristiyan Dini Bayramlarında yaptığı katliamlar ile ilgili olanlardır. Fakat tüm bu absürtlüğüne karşılık bu propagandalar Nazi Almanyası'nın icadı değillerdir. Nazilerden yıllar önce, Dostoyevski'nin 1880 tarihli 'Karamazov Kardeşler' eserinde karakterlerden biri diğerine "Alyoşa, Yahudilerin paskalyada çocukları kaçırıp kestikleri doğru mu?"[104] sorusunu sorar. Bu da göstermektedir ki Naziler, propagandayı yaratmamış sadece en üst seviyeye taşımışlardır.(Ek-3)

'Das Reich' yine Joseph Goebbels tarafından çıkarılan, diğer gazetelerle karşılaştırıldığında yayınına 1940 gibi oldukça geç bir tarihte başlayan ve temel amacı savaş sırasında Almanya'nın uluslararası sesi olmak olan diğerlerine göre çok daha ciddi ve diplomatik bir gazetedir. Bir dönem tirajını 1.4 milyon kişiye kadar çıkarmıştır.[105] (Ek-4)

---

[102] History Learning Site, (Çevrimiçi): http://www.historylearningsite.co.uk/newspapers_nazi_germany.htm 16.06.2012

[103] Calvin Collage (Çevrimiçi): http://www.calvin.edu/academic/cas/faculty/streich3.htm 16.06.2012

[104] Fyodor Dostoyevski, **Karamazov Kardeşler Cilt 2,** Çev:Ayşe Hacıhasanoğlu, Ankara, Öteki Ajans, 1999, s.382

[105] Calvin Collage (Çevrimiçi): http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/reich.htm 16.06.2012

'Das Schwarze Korps' SS'in resmi yayın organı olan bu gazete haftada bir gün (Çarşamba) bedava olarak dağıtılmaktadır. Çok fazla halka yönelik değildir. Daha entelektüel bir tonda yazılar vardır. 1944 yılında tirajı 750.000'e çıkmıştır.[106] (Ek-5)

Gazeteler dışında basılı materyallerde dergiler de Naziler için önemli bir propaganda aracıydı. Genel olarak kendi halkına hitap eden bu dergilerin en önemli görevi Alman ırkının üstünlüğünü kanıtlama çabası ve özellikle Yahudi ırkına karşı nefret söylemi politika yaymaktı.[107]

Naziler sadece Alman dilindeki gazeteler ile propaganda yapmakla yetinmemekteydiler. Almanlar 1940 yılında Fransa'yı işgal edip Vichy kabinesi ile Fransa'nın paylaşımını yaptıktan sonra bu ülke içinde de propaganda faaliyetlerine başladılar. Le Petit Parisien ve L'Oeuvre gibi gazeteler Fransa'nın Nazi yanlısı, işbirlikçi gazetelerini temsil ediyorlardı. Ana temaları Bolşevizme karşı olan ortak savaştı. [108]

Almanya içinde gazetelerin dışında birçok dergi de yayınlanmaktaydı. Bu dergiler de aynı gazeteler gibi Nazi bakış açısına dayanan, Nazi parti programından şaşmayan yayınlardı. Yahudi düşmanlığı ve Alman ırkının üstünlüğü ana temalardı. (Ek-6)

Naziler gazeteler dışında da tüm diğer iletişim kanallarının kontrolünü sistematik olarak ele geçirmişlerdi. Radyo da aynı gazete gibi Nazi propagandasının önemli araçlarından biriydi. Özellikle televizyon dönemi öncesi radyo, gazete ve sinema ile birlikte en önemli kitle iletişim araçlarından biri olarak dikkat çekmekteydi. Radyo yayınları da Nazi Propaganda Bakanı Joseph Goebbels tarafından kontrol ediliyordu. Goebbels, radyonun en önemli propaganda aracı olduğuna inanıyordu. Ona göre bazı insanlar sinemaya gitmemekteydi, bazıları da gazete okumaktan hoşlanmazlardı. Fakat hemen hemen herkesin evinde radyo bulunmaktaydı ve herkes bu radyonun mesajlarını dilemekteydi. Goebbels "19.

---

[106] Jewish Virtual Library (Çevrimiçi): http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/DasSchwarzeKorps.html 16.06.2012

[107] Bytwerk Page, (Çevrimiçi): http://www.bytwerk.com/gpa/neuesvolk.htm 16.06.2012

[108] İclal Örses, Hitler'in Askerleri Nasıl Karşılandı, **Atlas Tarih**, İstanbul, Sayı:8, Ağustos-Eylül 2011

yüzyılda gazete neyse 20. yüzyılda radyo o olacaktır" lafı bu düşüncesine kanıt olarak gösterilebilir.[109]

Sinema da yine bu diğer iki unsur gibi Nazi propagandası için çok önemliydi. Joseph Goebbels, Sovyetler Birliğinde yeni düzenin benimsenmesinde sinemanın oynadığı etkin rolü sezmişti. Bu yüzden propaganda bakanlığına atandıktan sonra *Reichskulturkammer'i (Devlet Kültür Odaları)* kurdu. Goebbels tam bir sinema tutkunuydu ve başta Avrupa olmak üzere dünya sinemasını yakından takip ediyordu. Oda kurulduktan birkaç hafta sonra bir yasa çıkararak ülkenin 'yaşam damarlarını kesen' filmler üretmekte suçlanan Yahudilerin sinema yapması yasaklandı. Bu sırada dönemin en önemli sinema figürleri teker teker ülkeyi terk edip Hollywood'a yani ABD'ye göç etmeye başlamışlardı. Bu yüzden Goebbels yeniden bir Alman sinema endüstrisi yaratmak zorunda kalmıştır.[110] Naziler kendi fikirlerini yaymak amaçlı belgesel yani gerçek havası verilen filmler çekmekteydiler. Özellikle 1940'larda piyasaya sürülen, Yahudi karşıtlığını yoğunlaştırmanın ve devlet destekli Yahudi Soykırımı'nı meşrulaştırmak adına birçok film çekilse de *Jud Süs (Yahudi Süs) ve Der Ewige Jude (Gezgin Yahudi)* Nazi sinemasının en belirgin örnekleri olarak hafızalarda kalmıştır.[111] (Ek-7)

Naziler doğrudan iletişimin gücüne de inanan bir gruptu. Kendisi dahil tüm Nazi liderleri dönemin oyuncularından hitabet dersleri almaktaydı. Mimik ve jestler aşırı kalabalıkları coşturmak için en önemli iletişim kaynaklarıydı. Romantizm ideolojisine yakınlıkları da bu olguya eklendiğinde özellikle kişiler ve Alman şehirleri de birer propaganda aracı haline gelmekteydi. Hitler, yürüyüş, geçit, ve kitlesel mitinglere halkı duygusal olarak etkileyeceğinden, bir grup kimliği, bir aidiyet yaratacağını düşündüğünden dolayı çok önem vermiştir.[112] Ayrıca şehirlerin yanı sıra askerler ve gamalı haç da kendi başlarına birer propaganda aracı haline gelmiştir. (Ek-8/9/10)

---

[109] History Learning Site, (Çevrimiçi): http://www.historylearningsite.co.uk/radio_nazi_germany.htm 16.06.2012

[110] Rekin Teksoy, **Sinema Tarihi,** İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2005, s.243

[111] Geoffrey Nowell-Smith, **Dünya Sinema Tarihi,** Çev: Ahmet Fethi, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2003, s.432

[112] Toby Clark, **a.g.e.**, s.59

1.4.6. 1984 ve Otoriter/Totaliter İletişim

Evinize dönün şimdi. Evinizdeki her şey, buradakilerden bile daha sahte de olsa...[113]

--- Jean Genet

Jean Genet, Balkon adlı oyununun son cümlesinde böyle hitap eder okuyucuya, izleyiciye. Çünkü Genet'e göre sanat gerçeklikten çok daha gerçektir. Aynı şeyleri George Orwell'in 1984'ü için de söyleyebiliriz. Otoriter/totaliter düzenleri anlatan kitaplar denince akla Orwell'in iki eserinden önce akla pek bir şey gelmez. 'Hayvan Çiftliği' daha çok toplumsal ayrışmanın bir parodisi iken '1984', bu tip sistemlerin insan üzerinde yarattığı etkinin yanında sistemin nasıl işlediğinin önemli bir göstergesi durumdadır.

Orwell, 1945 yılında yazdığı ve Stalin iktidarının bir eleştirisi olan Hayvan Çiftliğinden sonra 1949'da son kitabı olan 1984'ü yayımladı. Kitap her şeyin devlet denetimi altında olduğu belleksiz ve muhalefetsiz bir toplumun açık ve net bir göstergesidir. Dünyanın sürekli birbiriyle savaşan üç totaliter, faşist polis devletinin egemenliği altında olduğu düşsel bir gelecekte geçen roman, hem o dönemde hem de sonraki yıllarda bu tip sistemleri denince akla gelen başlıca öğelerden biri halini aldı. Günümüzde hala Orwell'in bu eseri Sovyetler için mi yazdığı yoksa demokratik devletlerin başına gelebilecek (örneğin Almanya) genel bir faşizm değerlendirmesi mi yaptığı tartışmalı bir konudur. Fakat bir gerçek vardır ki 1984 içindeki dünya klasik bir totaliter sistemdeki hemen hemen tüm parçalara sahiptir. Bu da onu sadece Sovyetleri anlatan kitaptan çok daha geniş, küresel bakışa sahip bir kitap haline getirir.

1984'ü ya da daha genel bir ifade ile bir romanı analiz ederken iki unsura dikkat etmek gerekmektedir: Birincisi yazarın romanı yazdığı dönemin koşulları, diğeri ise yazarın (ki bu özellikle 1984 gibi geleceği betimleyen romanlarda önemli bir noktadır) romanda geçen dönem hakkındaki düşünceleri ve tahminleri.

Birinci unsura yani yazarın içinde yaşadığı döneme dikkat ederken tabii ki yazarın etkilendiği düşünce ve ideolojilere, yaşadığı olaylara önem verilmesi gerekir.

---

[113] Jean Genet, **Balkon,** Çev: Başar Sabuncu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006 s.125

Bunun için de kısaca Orwell'in hayatına bakmak gerekmektedir. Bir İngiliz vatandaşı olmasına rağmen 1903'de Hindistan'da doğan Orwell daha sonraları ailesi ile birlikte İngiltere'ye dönmesine rağmen 1920'li yıllarda tekrar Asya'ya döner ve Burma ve Hindistan gibi İngiliz sömürgelerinde devlet görevi yapar. Fakat özellikle Hindistan'da polislik görevi sırasında imparatorluk yönetiminin iç yüzünü görür ve görevinden istifa eder. Bunun sonucunu 1930'larda yayımlanan "Bir Fili Vurmak" adlı kitabı sömürge memurlarının tutum ve davranışlarını dolayısıyla emperyalizm-sömürgeciliği eleştiren bir kitap olmuştur. Hayatının sömürgelerde geçen bu dönemi 1984'ün yazıldığı dönemde özellikle ABD'de 'komünist devrimin gerçek yüzü' olarak algılanmasının aslında yanlış bir yaklaşım olduğunun göstergesidir. Özellikle 30'lar ile birlikte sosyalizme yakınlık duymaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak Hemingway gibi yazarlar gibi o da İspanya İç Savaşı'nda Franco'nun faşist güçlerine karşı savaşmıştır. Aynı tavrını yani birlik beraberlik isteği, Zweig gibi milliyetçilikten ziyade bütün bir Avrupalılık fikri sonucu 2. Dünya Savaşına karşı çıktıysa da Yurt Muhafız birliğinde yer almıştır. Her ne kadar sosyalizme bağlı olsa da 1945 yılında artık eşitlikçi yapısını kaybeden ve totaliter bir rejime dönüşen Sovyet rejimini 'Hayvan Çiftliği' ile mizahi bir yolla yerer. Onun ikinci başyapıtı ve dünya çapında tanınmasını sağlayan kitap ise 1984'dür. Yazarın kitabı yazdığı dönem olan 1949 belki de Soğuk Savaş'ın en sert, en keskin olduğu dönemdir. 2. Dünya Savaşı'nın bitimiyle Sovyetler artık Batı'nın gözünde faşist savaşa karşı aynı cephede savaştıkları birer müttefik değillerdi. Aksine Sovyetlere biçilen rol (Sovyetlerinde bu biçilen rolü hareketleri, uygulamaları ile bir anlamda dünyanın kabul etmesine yardımcı olduğu söylenebilir) Batı'nın uğruna savaştığı tüm değerlerin, ki bunlar özgürlük, demokrasi, muhalefet gücü gibi kavramlar olarak lanse edilir, karşısında yer alan totaliter bir devlet düzeni olmuştur. Bu noktada Orwell hem sağın hem de solun göğüslerinde rozetini taşıyabilecekleri bir simge haline gelmiştir. En partizan solculardan, anarşistlerden en sert sağcılara muhafazakarlara kadar birçok kesimin sahiplendiği bir yazar haline gelmiştir. Siyasetten nefret ettiği düşünülürse 'propagandanın hem baş düşmanı hem de baş kurbanı' haline gelmiştir. Bunun en önemli nedeni iki başyapıtı ve iflah olmaz bir muhalif oluşu ile tutarlı biri olmayışı yatar. Görüşlerini sürekli değiştirse de her zaman düşündüğünü söylemesi onu herkesin tarafında yaptı.

Romanın geçtiği tarih ise bu tarihsel sürecin bir devamı olarak düşünülebilir. Kitabın ilerleyişinde de gördüğümüz üzere Orwell dünyanın geldiği noktayı (1940'ların sonundan bakarak) Soğuk Savaş'ın son noktası olarak görmektedir. Bu uzantı üç totaliter ülke-imparatorluk olan Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya içinden Okyanusya'da yaşayan Winston Smith tarafından anlatılıyor. Aslında Winston bir anlamda yozlaşmış, unutmuş, partizanlaşmış toplumun vicdanını temsil ediyor. George Orwell kendi vicdanının sesi olarak tasarladığını söyleyebileceğimiz bir karakter olan Winston Smith, değerlendirilmesi bu açıdan önemli bir karakter haline geliyor. Halk ya da burada görüleceği üzere güruh, otorite tarafından uygulanan tüm yasalara, tüm yaptırımlara sorgusuz sualsiz uyuyor. Otoritenin söylediği tüm iddialara kuşku duymadan kabul ediyor. Belki de 1984'ün en etkileyici çarpıcı yapısı bundan kaynaklanıyordur. Her ne kadar tüm toplumun uyuştuğu, Winston Smith gibi kişilerin artık azınlıktan da az bir sayıya indiği dönemlerde yaşanıldığı düşüncesi gerek o dönemde gerekse günümüz için de söylenebilecek olsa da 1984'ün evrenindeki farkı artık bu bilgisizliğin bir kültür haline geldiği, kucaklandığı hatta devletin resmi ideolojisi olduğu bir sistemde geçiyor olması. Bir anlamda 1984 yaşadığımız dünyanın çok daha basitleştirilmiş ve dolaysızlaştırılmış bir halidir denebilir. Küresel propagandanın, kapitalist düşüncenin medya aracılığıyla yapamaya çalıştığı tekelleşmiş enformasyonun en yalın hali 1984 evreninde görülebilmektedir.

Kitabın ikinci önemli karakteri Julia ise belki de Winston'nu tam tersi bir karaktere sahip. Winston'un tersine o her zaman partide aktif görevler alan hatta "iç partinin" içinde olmasa da onlarla ilişkileri olan bir görevde yer alıyor. Aslında bir anlamda denetlemeden denetlemenin içinde olarak kaçıyor Julia. Winston'un içinde biriktirdiği tüm öfke, hastalık gibi kendi kendini bitiren gelgitlerin aksine Julia bir şekilde sistemin içindeki hatadan yararlanan bir virüs olmayı böylece mutluluğu sağlamış durumda. Fakat bunda başka bir durumun da etkisi var: Julia, Winston'un aksine toplum, kültür, tarih üzerine oynanan oyunlar hakkında pek bir düşüncesi yok, hatta onları önemsemiyor. Propagandadan bir kaçış olarak görülebilir bu yöntem ama bir yandan da aslında Julia gibi birkaç virüs dışında propagandayı yaratan sistemin tam ihtiyacı olan kişilik olarak söylenebilir. Çünkü totaliter iletişim bir konu hakkında görüşü olmayan onu ifade edemeyen insanlara çok daha hızlı ulaşabilmektedir. Aynı şeyi Winston Smith ve komşusu ile arasındaki

konuşmalardan fark edebiliriz. Bu tip bir karakterler sistemin onlara empoze ettiği düşünceleri düşünmeden benimseme eğilimindedir. Julia'nın tek amacı mutlu olmak ve bu uğurda kuralları çiğnemek. Bu tip virüslere sistem de tahammül edebilmektedir çünkü bu tip karakterlerin sisteme karşı bir zararları bulunmamaktadır. Tabii ki burada Julia'yı mutlu eden faktörler kural dışı mı olduğu yoksa kural dışı olduğu için mi onu yapmaktan mutluluk duyduğu tartışılabilir. Eğer kurallar onu mutlu etseydi böyle bir harekete girişmeyeceği iddia edilebilir. Fakat Julia'nın toplumu değiştirme ve yeni bir devrim yapma gibi planları mevcut değildir. Bir anlamda Julia'yı Yunan polisin yıkılışına tanıklık eden aşırı bireyci ve hazcı İkinci Kuşak Sofistlere, Kyrene Okulu'na ve hedonizmin ana kaynağı Epikurosçu felsefeye benzetebiliriz. Bu felsefe okulları toplum için bir değişim öngörüsünde bulunmadıkları için istenilen sistem karakterine istenmeyene göre daha yakındırlar.

Kitabın geçtği mekanın Londra olmasına iki şekilde yaklaşılabilir: Batı'nın doğudan gelecek olan totaliterliğinin haklı korkusunun yansıması ya da tüm devletlerin ki buna Doğu'nun değerlerini sömürmekte orada totaliter rejimleri desteklemekte hiçbir sakınca görmemiş Batı da dahil bu tür rejimlere sahip olduğu fakat bazılarının daha derinlerde olduğu ve uygun an bulunduğunda, Almanya örneğinde olduğu gibi, tekrar ortaya çıkabileceği varsayımı. Fakat burada ikinci görüşü yani Orwell'in sadece komünizme savaş açmış bir liberal olmadığını destekleyebilecek bir kanıt olduğunu varsayılabilir: 1984'de toplumu birlik içinde tutmak için kullanılan iletişim yöntemlerin başında nefret duygusunu bir kesim ya da kişi üzerine odaklama anlayış gelir. Bu zaman zaman karşı tarafın askeri bazen düşman için çalışan casuslar olurken, her zaman düşman olan ve nefretin kişileşmesini sağlayan kişi Emmanuel Goldstein'dir. Bu kişi Büyük Birader ile birlikte kurdukları rejime ihanet etmiş bir anlamda 'karşı devrimci' olmuş bir kişidir. Aynı zamanda yıllardır yakalanamayan ve sürekli idarenin başındakilere karşı suikast girişimleri ve sabotajlar düzenleyen terörist bir grubun başında olduğu iddia edilir. Bu akıllara Nazi Almanya'sı örneğini getirebilir. Almanya özellikle Hitler iktidarı aldıktan sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında sonrasında var olan siyasi, askeri, ekonomik çöküşü Yahudi cemaatine bağlamışlar ve büyük bir soykırım başlatmışlardı. Bunun yanı sıra soyadı bir Yahudi soyadı olan Goldstein, Orwell için Avrupa faşizmini yermenin bir yolu olarak görülmüş olabilir. Diğer bir yandan 'rejime ihanet etmiş kişi' olgusu Sovyet devriminde ön saflarda yer alan fakat Stalin

ile girdiği iktidar savaşını kaybedince ülkeden kaçan ve sonrasında KGB tarafından öldürülen Troçki örneğine de uygundur. Fakat gerçek etkileşimi ne olursa olsun otoriter/totaliter sistemlerdeki düşman yaratma olgusu 1984'de de kendini açıkça ortaya koymaktadır. Goldstein gerçek bir karakter bile olsa aynı Büyük Birader'e yapıldığı gibi mitleştirilmiş, gerçek dışına çıkarılmış, bu sayede çok daha korkutucu, toplum üzerinde baskı kurucu bir gulyabani haline gelmiştir. Aynı örneği ABD'nin 11 Eylül sonrası Usame Bin Ladin için oluşturduğu mitleştirmede de görebiliriz. İletişim kanallarının düşmanı sadece bir korku unsuru olarak kullanıldığı 1984'de açıkça gösterilmektedir. Okyanusya bazen Avrasya bazen Doğu Asya ile savaşmaktadır. Gazeteler savaşın ve koalisyonların değişme durumuna göre bir tarafı dosttan düşmana, düşmandan dosta çevirebilmekte toplumdan korku üçündeki ruh haline devam etmektedir. Onlar için düşmanın bu kadar ani bir şekilde değişmesi çok fark etmemektedir çünkü toplumsal bellek, iletişim kanalları sayesinde yok edilmiştir.

Kısaca 1984'ün bir ideolojik ayrım yapmadan tüm totaliter rejimler için bir eleştiri olduğu söylenebilir. Orwell'in kitabı yazdığı dönemde özellikle Avrupa bu tür rejimlerin yarattığı yıkım altında neredeyse yok olacaktı. Almanya'da Nazi dönemi, İtalya'da Mussolini iktidarı bu rejimlerin iki ana örneğini oluşturmaktaydı fakat bu rejimler çok büyük yıkımlar yarattıktan sonra yok olup gitmişti. Yine de hala Sovyetlerde Stalin ve İspanya'da Franco hali hazırda ülkelerini yönetiyorlardı. Bir anlamda tüm bu yıkımların, savaşların hala kıta Avrupa'sında bile demokratik özgürlükçü yönetim getirememesi Orwell'in bu umutsuz disütopyayı yazmasında etkili olması içten bile değildir. Özellikle Büyük Biraderin bıyıklarına vurgusu akla Stalin'i getirmektedir. Orwell romanında kapitalistlere karşı devrimi yapan asıl kesimin bir süre sonra Büyük Birader tarafından temizlik harekatı sırasında ortadan kaldırıldığını anlatır. Bu bir anlamda devrimin saf idealist başlangıcına rağmen nasıl bir duruma geldiğinin açık bir örneğidir. Aynı Hayvan Çiftliği romanında Snowball'un kovulması ve gerçekte Troçki örneğinde olduğu gibi Büyük Birader 1984'de tek tabanca durumuna gelmiş devrim bir anlamda tersine dönmüştür. Şunu eklemek gerekir ki Orwell devrimin temellerine değil aksine devrimin işleyişinin temelinden ayrıldığını noktayı kitabın içine yerleştirir. Bunu faşist bir hale gelen sistemi değiştirmek için proletaryaya güvenmesinde görebiliriz: "Devrimi ancak

proletarya gerçekleştirebilir" düşüncesi kendisinin de zaman zaman yakınlık duyduğu Marksist ideolojinin ana düşüncesidir.

Orwell 1984'de sadece totaliter rejimin bir tanımını yapmamış aynı zamanda onun nasıl bu şekle sahip olduğunu, otoriteyi nasıl sağlandığının bir resmini de çizmiştir. Otoriteyi sağlarken Orwell üç kısıtlanması gereken anlayışı zaten kitabın içinde verir: Savaş Barıştır, Özgürlük Köleliktir, Bilgisizlik Kuvvettir[114]

'Bilgisizlik Kuvvettir' anlayışı temelinde otoriter/totaliter iletişimin nasıl yapıldığının en açık ifadesini oluşturmaktadır. Düşman yaratma, düzenli korku ve topluma nefret aşılanması özellikleri Goldstein örneği ile görülmüştür. Bunun dışında romanın en önemli iletişim örneklerinden biri 'Yenikonuş' dilidir. Yenikonuş dili Okyanusya hükümetinin resmi dilidir. Yenikonuş dili aslında temelinde İngilizcedir. Buradaki temel değişiklik gün geçtikçe sözlüklerin küçültülmesidir. Diğer bir deyişle otoriter/totaliter sistem sadece kendi iletişimin kanallarını yaratmak ve onları tekel kılmakla kalmaz, toplumun kendi içinde yarattığı iletişime de karışmaktadır. Çünkü insanlar kendilerini ifade edemedikleri sürece sisteme karşı bir birlik oluşturmaktan da çok uzak kalırlar. Şiddet bir yere kadar sistemin iktidarını elinde tutmasını sağlayabilir. İtaat, boyun eğme ve özellikle düşüncelerin kontrolü ise o iktidarın çok daha uzun süreler iktidarını sağlama alır.

Diğer bir yandan hem devlet tarafından kullanılan dilin hem de bu halk için tasarlanan Yenikonuş dilinin belli başlı temaları ön plana çıkardığı söylenmelidir. Milliyetçilik tabii ki düşüncenin en çok başvurduğu olgulardan biridir. George Orwell 1984'de kullandığı milliyetçilik temasını 1945 yılında yazdığı *'Notes On Nationalism (Milliyetçilik üzerine Notlar)'* makalesindeki düşünceler üzerinden somutlaştırır. Öncelikle Orwell milliyetçilik ile yurtseverliğin ayrılması gerektiğini söyler.[115] Buradaki milliyetçilik yaşadığın ülkeyi sevmenin ötesinde belli başlı ırklara yönelik olumlu ya da olumsuz yaklaşımları ya da daha basit bir şekilde özetlenirse ırkçılığı tanımlamak için kullanılmıştır. 1984'de üç tip milliyetçilik vardır ki Orwell makalesinde de Batı toplumunda bulunan üç tip milliyetçi düşünceden bahsetmiştir. Birincisi kendi milletine ve onun vatandaşlarına ve

[114] George Orwell, **1984,** Çev: Nuran Akgören, İstanbul, Can Yayınları, 2007, s.11
[115] Backupurl, (Çevrimiçi): http://backupurl.com/el6c92 08.06.2012

ırkdaşlarına duyulan sevgi. İkincisi Golstein ve onun 'Kardeşlik Örgütü' modellemesi üzerinden sistemi değiştirmeye yönelik girişimlerde bulunan kendi vatandaşları da olabilecek fakat ideolojik farklılıklara sahip kişilere duyulan nefret. Sonuncusu ise savaş sırasındaki ittifak durumlarına göre pozitif veya negatife dönen, diğer ülkelere duyulan nefret ya da sevgi.

Bu duygular iletişim kanalları aracılığıyla, hiç bitmeyen ve kamusal alanın olduğu kadar özel alanın içinde de var olan propaganda yöntemleri ile halka empoze edilmeye çalışılmaktadır. 1984'ün iletişim baskısı üzerine en önemli unsurlarından biri de işte bu özel alanın kalmaması durumudur. Resmi dilin değiştirilmesi ile akıllara sızmaya çalışan sistem gözetleme ve propaganda yapan akıllı televizyon benzeri aletlerle de tam anlamıyla özel alanın içine girmektedir. Bu aletler sayesinde toplumun özel alanlarda dahi sistem karşıtı düşünceler kurması, planlar yapması engellenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu aygıtlar belli saatlerde düzenli olarak açılıp Büyük Birader'in konuşmaların dinlenip dinlenmediğini kontrol etmekte bu sayede propagandanın zorunlu olarak işlenmesini sağlamaktadır.

Özel hayata karışmanın bir diğer boyutu ise çocuk ve cinsellik temaları üzerinden anlatılabilecek fakat temelde faşizmin 14 karakteristiğinde de bahsedilen cinsel ayrımcılık ve kadın düşmanlığıdır. 1984'de sistem cinsel düşüncenin yok edilmesi üzerine uğraşmaktadır. Bu düşünce doğrultusunda Okyanusya'da "Gençlik Anti-Seks Örgütü" kurulmuştur. Cinsellik gereksiz bulunmuş çocuk yapımı ise devlet ve sistem için olmuştur. Cinselliğin totaliter devletlerde dışlanmasının temel sebebi duyguları yükseltici bir kimliği olmasıdır. Aynı zamanda cinsellik yoluyla insanlar devlet dışında başka şeylere de bağlanır hale gelebilirler (Winston ve Julia örneğinde olduğu gibi). Devlet duyguların sadece kendisi ve sistem için yükseltilmesi istemektedir. Bu sebeple, sabahları yapılan "2 dakikalık nefret" seansı ve halka açık idamlar gibi yollar benimsenmiş aynı zamanda tüm iletişim kanallarının yayınları da devlet ve duyguların dışa vurumunu paralel hale getirecek şekilde düzenlenmiştir.

Yukarıda belirtilen tüm özel alan iletişiminin yok edilmesine yönelik geliştirilen yöntemlerin bir diğeri de casusluk yöntemidir. Casusluk yöntemi ile halihazırda her noktayı kontrol altında tutan otorite diğer küçük alanda da bir

güvensizlik ve paranoya hali yaratır böylece. Bu durum sadece güvensiz bir toplum yaratmaz aynı zamanda birbirinden korkan kişilerin olması sonucu yalıtılmış bir toplum da yaratır. Bu da beraberinde devlete karşı herhangi bir kolektif bir hareketi otomatik olarak önler.

Sansür de yine propaganda gibi 1984'ün en ağır basan temalarından biridir. Toplumu diğer iletişim yöntemleri ile uyuttuktan sonra sansür oldukça kolay bir şekilde yapılır hale gelmiştir. Kitap içerisinde de bunu gösteren birkaç örneğe rastlamaktayız. Düşünce bakanlığı ve Gerçeklik bakanlığı propaganda ve sansür gibi yöntemlerim verimli kullanılması için kurulmuş bakanlıklar olarak gözükmektedir. Özellikle bunlar ile Nazi Almanya'sındaki Propaganda Bakanlığı arasındaki benzerlikler gözden kaçmayacak noktadadır. İşte bu bakanlıklar tarafından yönetilen basın-yayın organlarında ve medyanın diğer kollarında sansür uyutulmuş halka karşı kolayca, göstere göstere, alenen yapılabilen bir unsur halini almıştır. Medya üretimin sürekli arttığını söylese de fiyatlar ve rakamlar hep aynı kalmaktadır. Fakat uyutulmuş, toplumsal belleği yok edilmiş halk bu rakamların farkına varmamış ya da en azından farkına varmak istememiştir. Diğer bir örnek de Winston tarafından gazetedeki isimsiz bir kişinin yeni baştan yaratılarak kahraman yapılmasında göstermektedir.

Otoriter, faşist bir devlet gizli ya da kitapta olduğu gibi alenen, bu tür bir toplum ister. Bunu gerçekleştirmenin yolları ise çok çeşitlidir. Savaş kavramı demokrasilerin, muhalefetin ve sivil toplumun rafa kalkması için ideal bir perdedir. Tüm bu zamanlarda düşman asla devlet içinde aranmaz, kişiler ülkenin, devletin, sistemin ama en önemlisi kendi güvenlikleri için ve devamı için bazı haklardan ve özgürlüklerden feragat etmeleri istenir ve bundan vazgeçmeyen insanlar da kamuoyu önünde vatan haini olarak nitelendirilir ya da kitapta görüldüğü üzere toplu bir histeri ile linç edilir. İki dakikalık nefret seansı ve nefret haftası ise insanların duygularını sadece şiddete ve savaşa yönlendirmesine ve bu statükoyu ayakta tutmaya yarar. Julia'nın aslında savaş olmadığı devletin Londra'ya kendisinin bomba attığı sözleri ne kadar şok edici olsa da gerçek günümüz dünyasında da kanıtlanamasa da örnekleri mevcuttur. Savaşın sürekli bir yaşam biçimi haline gelmesi yukarıda da belirtildiği gibi özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelir. Özgür toplumun var olacağı koşulların olmadığı bir alanda da gelişim var olamaz. Gelişimin de var olmadığı

halklar sömürülmeye mahkum kalacaktır. Halkı özellikle kendi kendine düşürme de yine önemli bir yöntemdir.

Sonuç olarak bilgisizliğin kuvvet olduğu anlayışını kitapta kuvvetli bir şekilde, çözümlemeleriyle okuyucuya aktarılmaktadır. Burada iki türlü bilgiden bahsedebiliriz. Birincisi saf, eğitimsel, pratik bilgi, ikincisi ise duygusal bilgi. İlk bilginin yok edilmesi çeşitli safhalardan oluşur. Öncelikle otorite devrim öncesi tüm tarihi silerek bir anlamda devrimi Adem ve Havva'nın doğuşuna denk getirir. Devrimden önce hiçbir şey yoktur var olan durum kaotik bir ortamdır ve Dünya'nın yaratılışı gibi gerçek bir tarih olarak değerlendirilmez. Bütün güzel şeyler devrim ile başlar, onla biteceği kesindir bu yüzden onsuz olunmamalıdır. Devrim öncesi tarih yok edilirken günümüz üzerinden yeniden düzenlenir. Medya ve diğer tüm kitle iletişim araçları otoritenin elinde olduğu için devlet kendi alternatif tarihini yaratır ve bu aslında yalan tarihi resmi tarih olarak sunar. Hatta ortaya çıkan değerleri geçmişe dönerek değiştirdiği için bir anlamda geleceğe de hükmeder. Tüm bu kontrol de tabii ki kitle iletişim araçlarının önemi çok büyüktür. Televizyon, gazete, radyo, roman, sinema ve daha nice kitle iletişim aracı tekel olarak devletin elindedir. Bu eğitimi ve orduyu da elinde bulunduran bir güç için çok tehlikeli bir koalisyondur. Sonuç olarak ortaya faşizmin çıkmaması olanaksızdır.

Düşüncenin bilgisizliği ise çok daha tehlikelidir. Bu sayede kitleleri maniple etmek çok daha kolaylaşır. Bunu eğitim sisteminin yardımıyla yaparlar. Özellikle sözlüklerin sürekli küçültülmesi kendimizi ifade gücünü azaltarak var olan duygu ve düşüncelerin kontrol altına alınmasını sağlar. Fakat duyguların kontrol altına alınması o zamana kadar bırakılmaz. Küçüklükten beri casus örgütleri, gençlik anti-seks örgütleri, aşkı, aileyi duygusal anlamda yok etmenin sonucunda tek duygu olarak düşmana yönlendirilmiş nefret kalır.

Orwell bu distopyasını son derece pesimist bir şekilde bitirir. Güvendikleri, idol olarak kabul ettikleri kişi onları tuzağa düşürmüş ve Julia'dan haber alınamamıştır. Zaten yok edildiği açıktır. Winston ise ölmekten de çok korktuğu şey başına gelir o da artık toplumun yaşayan zombilerinden biri haline gelmiştir. Aynı zamanda Büyük Birader'i severken aşkı Julia'yı unutmuştur bile. Sennett bu duygular için şunları söylemiştir; Bu duygular 'nevrotik' ya da 'irrasyonel' değildir. Bunlar, daha çok, bağımlılık olgusunun zihnimizde nasıl tehdit edici bir duruma,

incinebilir ve korumasız olduğumuz bir duruma dönüştüğünün belirtileridir. Winston, sonunda muhakeme yeteneğini tümüyle yitirdiğinde, yani devletin uysal ve zarif bir hizmetkarı olduğunda, Orwell romanı şu sözlerle bitirir: " Winston kendisine karşı zafer kazandı. Ağabey'i artık seviyordu"[116]

Orwell'in bu kitabı otoriter/totaliter düzenlerin tam bir tespitini yapmış olsa da bu tezin ana düşüncesini oluşturacak günümüz demokratik düzenlerindeki gizli otoriterlik ve bunun iletişim kollarına dair de birçok şey söylemektedir. Bu düzenlerde verilen iletişim yöntemleri çoğu zaman demokratik toplumların medyalarında da sıklıkla bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde küreselleşen dünyadaki medyanın yapısı irdelenmeye çalışılacaktır.

[116] Sennett, **a.g.e.**, s.56-57

2. KÜRESELLEŞEN DÜNYA VE GİZLİ OTORİTER İLETİŞİM

İkinci Dünya Savaşı biterken Dünyadaki dengeler belki de hiç olmadığı kadar değişmişti. Miğfer ülkeleri kaybederken İttifak ülkeleri arasından Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dünya sistemini iki kutuplu bir dünya modeline dönüştürdüler. Önce ekonomik kriz ardından tarihin gördüğü en büyük kitlesel savaş Avrupa'yı büyük bir yıkıma uğratmış, hegemonyasını sarsmıştı. Her ne kadar ekonomik krizin çıkış yeri olan ABD de savaştan etkilenmiş olsa da onların çok önemli bir avantajı vardı: Savaş, Pearl Harbor saldırısı dışında asla sınırlarının içinde yaşanmamıştı. Bunun yanı sıra ABD savaş sonrası dünya düzenini belirleyecek konferanslara gitmeden önce Japonya ile savaşı iki atom bombası atarak bitirmişti. Temel olarak ABD'nin atom bombası atmasının dört nedeni vardır. Birincisi savaşı daha çok ABD askeri ölmeden bitirmek, ikincisi Japonya'nın savaşma gücünü bir anda bitirerek savaşı kısaltmak, üçüncüsü (ki dördüncü madde ile birlikte asıl sebepler olarak değerlendirilebilir) atom çağını ABD'nin yeni süper gücüne uygun bir şekilde açmak, sonuncu olarak silahların korkunç etkisini politik yönde kullanarak Sovyetler Birliği'ni sindirmek.[1]

Avrupa'nın bir güç merkezi olarak dünya politika sahnesinden çekilmesinden sonra, dünya en az yirmi yıl kesin çizgilerle ABD ve Sovyetler Birliği'nin çevresinde 'iki kutuplu' bir nitelik kazanmıştır. Savaş sonrasından 1970'lere kadar uluslararası ilişkilerin tarihini, iki karşıt ideolojiye bağlanmış ABD ile Sovyetler Birliği'nin yeryüzünde etki kurmak için gösterdikleri çabaların öyküsü olarak nitelemek gerçekçi bir genelleme olacaktır.[2]

Neo-liberal politikalar ile küreselleşme arasındaki bağ önemlidir. Bu noktada da 1970'lerde oluşan petrol krizlerini ve bunun sonrasında oluşturulan Neo-liberal politikaların altını çizmek gerekmektedir. Ekim 1973 tarihli petrol krizi ve Afganistan savaşı sonrası çift kutuplu dünyanın komünist tarafı olan Sovyetler Birliği fiilen varlığını devam ettirse de ancak çökmemek için savaşan bir sistem olarak varlığını sürdürebilmiştir. Fakat burada asıl üzerinde durulması gereken ilk krizin kapitalist sistemin bir eleştirisi olması gerekmesine rağmen sistemin bu

[1] Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994,** Ankara,İmge Kitapevi, 2007, s.187
[2] **A.e.**, s.201

krizden güçlenerek çıkmasıdır. J. Habermas kapitalizmin krizlerine rağmen meşruluğunu, otoritesini korumasındaki temel noktanın algıların farklı yönlere çekilmesinde yani diğer bir deyişle misenformasyonda yattığını söyler. "kriz bir sistem krizi olarak algılanılmayıp kınama ve şikâyetler, düzgün işlemeyen, bozuk olan ya da yönetim yeteneğini yitirmiş olan sisteme yöneleceği yerde, politikacıları hedef alıyor. Sistem iyi ya da en azından fena değil, politikacılar kötü ve ekonominin halinden sorumlu şeklinde ifadelendiriliyor.[3] Bu durum küreselleşen dünyadaki gizli-otoriter, tekelci iletişim şeklinin en basit ama bir diğer yandan en temel söylemlerinin başında gelmektedir.

Küreselleşme sürecini birçok noktadan başlatmak mümkünse de iletişim alanında yarattığı ortamı görmek adına en doğru nokta İkinci Dünya Savaşının bitişiyle başlayan süreçtir. İki kutuplu dünyanın yarattığı düzen ve daha sonraları 1990'larda Sovyetlerin ve sosyalist bloğun çöküşüyle liberalizmin kesin zaferi küreselleşme ve medya açısından en önemli iki nokta olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı'nın Miğfer ülkeleri özellikle Almanya ve İtalya, kapitalist özellikle taşısa da liberal demokratik kapitalizm noktasında asla değillerdi. Özgür bırakıp kontrol etmek istemiyorlar, doğrudan kontrolü benimsiyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri gibi liberal ülkelerde ise para, gücün kontrolünde önemli bir faktör oluyordu. Buradaki farkın anlaşılabilmesi için halka ilişkilerin doğuşu ve gelişmesi gösterilebilir.

Halkla ilişkiler otoriter/totaliter düzenlerin aksine tam bir kapitalist demokrasi propagandasıdır. Çünkü bir otoriter/totaliter düzende halkın onayına ihtiyaç duyulsa da bu işletme üzerinden yapılmaz aksine sadece devlet tarafından ve halk için değil devlet için yapılır.

Halkla ilişkiler için farklı kaynaklarda farklı tanımlar bulunabilmektedir. Bunun sebebi halkla ilişkilerin birçok unsurun içinde olması bakıldığı noktadan anlam farklılığı yaratabilmesidir. "Örneğin Betül Mardin'e göre bir halkla ilişkiler, özel ve kamu kuruluşlarının müşteri, işçi ve ortak gibi özel gruplar, resmi çevreler veya geniş anlatımıyla halkla sağlam bağlar kurup, kendisini çevresine yerleştirme, topluma tanıtma ve çalışmalarına halktan gelen yankıları değerlendirerek tutumuna

[3] Vergin, a.g.e., s.51

yön verme konusunda geliştirdikleri çalışmadır."[4] Amerika Birleşik Devletlerinde üzerinde yoğunlaşılmış bir faaliyet olduğu için Türkiye'de de PR (yani İngilizce adı olan *Public Relations*' ın ilk harfleri) olarak bilinmektedir.

Halkla ilişkiler işletmenin hizmet verdiği kitle ile daha etkili iletişimde bulunmak üzere başvurduğu bir yöntem; bir işletmeyi iç ve dış müşterilere, bağlantılı olduğu kişilere sevdirme ve saydırma, belirli bir tutumu benimsetmeye halkı inandırma sanatıdır.

Halkla ilişkiler kavramı, ilk Fransa'da ortaya çıkmıştır; ancak daha çok Amerika Birleşik Devletleri'nde rağbet görmüş ve üzerinde çalışılmıştır. Günümüzde artık ağırlıklı olarak basın ilişkileri kapsamında faaliyetler yürütülmektedir. Son yıllarda internet ve sosyal ağların da dahil olmasıyla, kitlelerle basın ve web aracılığıyla yürütülen karşılıklı, geri bildirime dayalı, simetrik iletişim faaliyetleri halini almıştır.

Chomsky bu yukarıda sözlük anlamı verilen hakla ilişkiler konusuna daha siyaset bilimi ve medya gözünden bakar. Daha önce belirtilen Creel Komisyonunun halkla ilişkiler faaliyetleri üzerinden bu olgunun günümüzde medya desteği ile birlikte nasıl göz boyayan, aldatıcı bir faaliyet haline geldiğini aktarır:

Halkla İlişkiler liderlerinin tanımladığı gibi bu endüstrinin amacı 'halkın aklını denetlemek' idi. Creel Komisyonu'nun 'Kızıl Korku'yu yaratma başarılarından ve bunun sonuçlarından çok şey öğrenildi. Halkla İlişkiler endüstrisi o günlerde çok büyük bir yayılma dönemine girdi. Bu süreç için, 1920'lerde halkın iş dünyasının kurallarına neredeyse tamamen boyun eğmesini sağladı. Bu o kadar radikal bir gelişmeydi ki 1930'lara gelindiğinde parlamento komiteleri tarafından incelemeye alındı.[5] Chomsky'nin bahsettiği kızıl korku üzerine yapılan halka ilişkiler faaliyetleri ve devlet destekli propaganda sonunda çok kısa bir süre içerisinde savaş sırasında sırt sırta savaştıkları müttefikleri bir anda can düşmanları haline gelmişti. Sosyalist düşünce kapitalist düşüncenin tam karşısında yer almakta ve şirketlerin varlığını tehdit etmekteydi. 'Amerikan Rüyası' konsepti belki de bu korkuya karşı üretilmiş en güçlü halkla ilişkiler sloganlarından biridir. Bu sayede kapitalist dünya,

[4] Güven N. Büyükbaykal, **Bankacılık Sektöründe Tutundurma Karması,** İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2000, s.48
[5] Chomsky, **a.g.e.**, s.8

sosyalistlerin kendi halkına asla veremeyeceği bir vaat veriyordu: Zengin olabilme umudu. Bu umut her ne kadar çok büyük bir çoğunluk için gerçek olmasa da hatta onları ekonomik bir çöküşe sürüklese de, düzenli propaganda ve halkla ilişkiler faaliyetleri sayesinde sürekli taze olarak tutuluyordu. Dönemin önemli yazarlarından ve düşünce insanlarından Ayn Rand ve yönetmen Frank Capra gibi isimler bu anlayış üzerinden eserler sunmaktaydı.

Günümüzde çift kutuplu dünyanın yok olması Amerikan Rüyası konseptinin yok olduğu anlamına gelmemektedir. 2012 Amerikan Başkanlık Seçimleri sonrasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obama sözlerine bu konsepte vurgu yaparak başlamıştır. Artık Amerikan Rüyası bir ideolojik karttan öte ekonomik ve sosyal anlamda çöküş yaşayan Amerika Birleşik Devletlerini bir arada tutmak için kullanılan kolektif bir olgu haline gelmiştir.[6] İşin ilginci Obama'nın Amerikan Rüyası kavramını birlikte çalışarak kötü günlerden çıkma olarak göstermesidir. Halbuki kapitalist sistemlerde bireyler birlikte çalışmaz aksine birbirleri ile yarışırlar. Bu konuşma, bir propaganda fikrinin dönemler içinde ne kadar çok değişebileceğinin ve istenildiğinde ne kadar farklı şekilde kullanılabileceğinin ilginç bir örneğidir.

2.1.Küreselleşme Olgusu

Küreselleşmenin genel bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Küreselleşme bir ideoloji olarak değil de doğal bir süreçte ortaya çıktığı için hemen hemen her düşünürün kendi fikri vardır. Fakat küreselleşmenin en önemli tehlikelerinden biri de budur: Küreselleşme artık o kadar çok telaffuz edilen, ilkokul çocukları tarafından bilinen bir kavram haline geldi ki çok az insan küreselleşmenin gerçekten ne olduğunu kavramak için sorular sormaya devam ediyor.[7] Küreselleşme bazıları tarafından pozitif, bazıları tarafından negatif, bazıları tarafından ise sadece izlenmesi gereken bir olgu olarak algılanıyor.

---

[6] Guardian (Çevrimiçi): http://www.guardian.co.uk/world/video/2012/nov/07/barack-obama-victory-speech-video 08.11.2012

[7] Andrew Jones, **Globalization: Key Thinkers**, Cambridge, Polity Press, 2010, s.2

Türk Dil Kurumu küreselleşmenin tanımını şu şekilde vermektedir: "*Küreselleşmek durumu, globalleşme*"[8] Görüldüğü üzere küreselleşme bize sözcük karşılığı olarak tam bir anlam bütünlüğü sağlamamaktadır. Bu anlam karmaşasının temel sebebi küreselleşmeden ne anladığımız ona hangi açıdan baktığımız ile ilgilidir. Küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar bir anlamda küreselleşmenin tanımı için verilen birer savaş alanına dönmüştür.

En genel tanımıyla "küreselleşme, hangi alanda olursa olsun ekonomiden sanata, bilimden iletişime herhangi bir çalışmada, üretimde, yapımda, dünya çağında geçerliliği, ağırlığı, öncülüğü olan normların açılarak yerelliğin, ulusallığı reddedilmeksizin dışına çıkılması ve evrensellikle bağdaştırılması, birleşilmesidir.[9]

Küreselleşmenin bir anlamda, yaşadığımız dünyada uluslar, toplumlar arasında karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin artması ve hızlanması ile ilgili tüm olguları kapsadığını söyleyebiliriz.[10]

Her ne kadar küreselleşmenin tanımını yapmak oldukça güç olsa da etkilendiği/etkilediği kavramları belirlemek o kadar zor değildir. Jagdish Bhagwati küreselleşmenin savunuculuğunu yaptığı kitabında küreselleşmenin genel hatlarını şu şekilde çıkarmıştır.

Bölgesel ve ulusal ekonomilerin, toplumların, kültürlerin; iletişim, ulaşım/lojistik ve ticaret yolu ile küresel bir düşünsel sistemin içine entegre olması diyebiliriz. Bu entegrasyonun temelinde ekonomi (ticaret, outsourcing ya da spekülatif para akışları) yer alsa da iletişim, göç, teknoloji ve askeri varlık da küreselleşmeyi etkileyen unsurlardır.[11]

Bir diğer yandan küreselleşme karşıtları küreselleşme ile ilgili bir tanım yaparken tarihsel süreçleri de işin içine alırlar. Onlara göre küreselleşme, eski bir süreci tarif eden yeni bir sözcüktür. Aslen beş yüzyıl önce başlayan Avrupa sömürgecilik dönemiyle beraber küresel ekonominin bütünleşmeye başlaması. Ancak, bu süreç son çeyrek yüzyılda bilgisayar teknolojisindeki patlama, ticari

---

[8] Türk Dil Kurumu (çevrimiçi): http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx 03.07.2012

[9] Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, **Türkiye'de Televizyon Alanında Küresel-Yerel Birlikteliği: CNN Türk ve CNBC-E Örneği,** İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2004, s.6

[10] **A.e.**, s.7

[11] Jagdish Bhagwagi, **In Defense of Globalization**, New York, Oxford University Press, 2004, s.28

engellerin kaldırılması ve çokuluslu şirketlerin politik ve ekonomik güçlerinin artmasıyla hız kazandı.[12]

Küreselleşmenin bir felsefi akım olarak değil de tarihsel bir süreç olarak oluştuğu hemen hemen tüm düşünürler tarafından kabul edilen bir gerçek, bunun kökenini bulmak ise çok daha detaylı bir çalışmanın tartışma konusu olabilir. Küreselleşme kavram olarak ancak 1980'lere doğru kullanılmaya başlanmıştır.[13] Fakat bu onun tarihsel başlangıcını göstermez.

Yine sondan bakıp küreselleşmeye bir sosyal birleşme, insanlar arası entegrasyonu sağlayan, dünyaları küçülten bir olgu olarak bakarsak belki de küreselleşmenin bu yönünü Homo Sapiens'in Afrika'dan çıkışına kadar vardırabiliriz. Bu hareket başka insan grupları ile kurulmak istenen bir sosyolojik olgu değildi tabii ki. Fakat insanoğlunun sınırları belirleme ve keşfetme arzularını gösteren önemli bir faktördü.

Bunun üzerinden geçen bin yıllar boyunca insanoğlu gerek bireysel gerekse kolektif olarak sürekli dünyanın sınırlarını keşfetmeye çalıştı. Lise kitaplarında Osmanlı'nın gerilemesini sağlayan faktörlerin başında "doğal sınırlarına ulaşması" tabiri çok kabaca olsa da belli bir doğruyu ortaya koymaktadır.

Heredot, Marco Polo, Evliya Çelebi, Kristof Kolomb gibi bireysel maceralar bireyin tek başına yaratacağı etkinin çok daha ötesinde toplumsal, kolektif sonuçları olan etkileri olmuştur.

Diğer bir yandan kolektif olarak yapılan göçler insanlık tarihini şekillendirmiştir. Göçler ile topluluklar arasında yapılan etkileşimler ticareti geliştirmiştir. Hatta antik dönemlerdeki savaşlar bir yandan toplumları yok ederken diğer yandan yeni teknolojilerin diğer topluluklar tarafından fark edilmesi için önemli bir kaynak oluyordu.[14]

---

[12] Wayne Ellwood, **Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu**, Çev: Betül Dilan Genç, İstanbul, Metis Yayınları, 2003, s.13

[13] Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, **a.g.e.**, s.15

[14] Andre Ribard, **İnsanlığın Tarihi Cilt 1**, Çev: Erdoğan Başar, Şiar Yalçın, İstanbul, May Yayınları, 1974, s.30

Küreselleşmenin iletişim kanadını detaylı incelemeden önce onu daha iyi anlamakta fayda vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi küreselleşme olgusunun başlangıcı ve süreci çok farklı noktalardan anlatılabilir. George Modelski küreselleşme sürecini başlatan olgunun askeri genişleme olduğunu söyler ve gelişimini buradan alır.[15] Siyaset bilimi alanından küreselleşmenin varlığına bakılırsa küreselleşme olgusunu bu kadar geriye götürebilmek mümkündür. Fakat bu tezin konusu itibariyle sadece siyasal alandaki çözümlemeler yeterli değildir. Medya açısından bakmak ve bunun otoriter/totaliter rejimlerle karşılaştırmasını yapabilmek için elimizde ekonomik küreselleşmenin yani kapitalizmin ve güçlü bir şirket medyasının ya da en azından şirketleşen bir medyanın varlığından söz etmemiz gerekiyor. Fakat diğer bir yandan da günümüzde iletişim, enformasyon alanında yaşanan gelişmeleri göz ardı etmemek gerekmektedir.

21. yüzyılın başında dünyanın gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerinden birinde yaşayan insanların hemen hemen hepsi başta internet olmak üzere modern çağın getirdiği tüm enformasyon teknolojileri üzerinden yoğun bir bilgi akışına maruz kalmaktadır. Bu bilgi akışı bir yandan toplumların farklı görüşleri, düşünceleri elde etmesi, standart yaklaşımları bertaraf edebilmesi için bir şans olsa da günümüzde küreselleşmenin getirdiği bu küresel bilgi paylaşımı da yine ekonomik, siyasi, gücü elinde bulunduranlar tarafından kontrol edilmektedir. Son bölümde enformasyon devriminin yaşandığı şu günlerde bu devrimin nasıl bu döngüyü kırabileceğine dair bir tartışmaya yer verilecektir fakat bu bölümde daha çok enformasyonun nasıl küresel devlet tarafından kontrol edildiği üzerine bir incelemeye gidilecektir.

Küreselleşme ile kapitalizminin ortaya çıkışı arasında hem organik hem de düşünsel bir bağ vardır. Kapitalizm tıpkı küreselleşme gibi bir düşünsel süreç sonucu oluşmamıştır. Adam Smith ve Ricardo gibi düşünürlerin katkıda bulunduğu düşünce yani ekonomik liberalizm bu sürece destek olsa da kapitalizmin çıkışına katkılarının çok fazla olduğunu söylemek yanlıştır. Diğer bir yandan kapitalizm yine küreselleşme gibi çıkışını ekonomik bir skaladan yapmış olsa da (burada sözü edilen küreselleşme ekonomik gelişimini tamamlamış, merkantilizmi yıkmış olan küreselleşmedir) etkileri sonucuyla siyaseti ve tüm toplumsal yaşamı etkilemiştir.

[15] George Modelski, Küreselleşme, **Küreselleşme Okumaları,** Çev:Kudret Bülbül, Refik Yaslıkaya, Ankara, Kadim Yayınları, 2006, s.193

Marx ve Engels 1848 tarihinde Komünist Manifestoyu kaleme alırken kapitalizmin çıkışının bir fırsat olduğu gerçeğini kabullendikten sonra bunu sosyalizm için bir aşamaya döndürmüşlerdir. Onlara göre; derebeylik toplumunun yıkıntısından doğan çağcıl kenter toplumu sınıf karşıtlıklarını ortadan kaldırmadı. Yalnızca eskilerin yerine yeni sınıflar, yeni ezme koşulları, yeni savaşım biçimleri koydu.[16]

Bu düşünce bu tezin yaklaşımını en kısa şekilde açıklamada son derece uygun bir yaklaşımdır. Küresel iletişim ayrıntılarıyla da verileceği üzerine otoriter/totaliter medyaya ve diğer bir yandan otoriter/totaliter bir medya olmasa da devletin tekelinde kalmış medyaya karşı çok önemli bir fırsat sunmaktaydı. Fakat aynen komünist manifestoda sınıflar üzerinden tartışılan bu değişim küresel medyada ipi elinde tutan aktörlerde yaşandı. Sınıfsal yapı da buna göre tekrar düzenlendi. Kontrol çoğalmış, özgürleşmiş gibi gözükse de aslında sadece yeniden düzenlendi.

Modern döneme yaklaştıkça bu sosyal olgular (bunların arasında askeri yayılma çok önemli bir yer tutar) yerini ekonomik çıkarlara bırakmamaktadır. Coğrafi keşiflerin başlattığı hammadde akışı sayesinde biriken sermaye Avrupa'da merkantilist dönemin gelişmesini ve Avrupa'nın hazır hale gelmesi ile birlikte liberalizmin ortaya çıkışını sağlayacak çeşitli sosyal, siyasal, ekonomik hatta dinsel değişimlerin yaşanmasını sağladı. Bunlardan belki de en önemlisi Avrupa'nın yüzyıllardan beri uğruna kan akıttığı, çıkarlarını hep üstüne kurduğu Katolik inancının artık yeni dünya düzenine uygun olmadığını görmesiyle yaşadığı Reform hareketidir: Dünya tarihinde 17. yüzyıl yeni bazı gelişimlerin başlangıcı olmuştur. Kilisenin dünyevi iktidar üzerindeki etkinliği çok önemli bir ölçüde sarsılmıştı. Luther'i izleyen gelişmeler sonucu 'Protestanlık' Kuzey Avrupa'nın liman kentleri çevresinde geniş bir özgürlük ortamı oluştururken, İngiltere papalığın etkisi dışına çıkmıştır.[17]

Burada tarihsel akışın arasına girip küçük bir not vermek doğru olacaktır. Tüm bu insanlık tarihinin çok kaba bir özeti küreselleşme için farklı birer çıkış noktasıdır. Küreselleşme ile ilgili bir tanım verilirken, düşünürler nereden çıkış yapıp neye ve nereye varacaklarına göre farklı başlangıçlar koymaktadırlar. Daha önce de

---

[16] Karl Marx, Friedrich Engels, **Komünist Manifesto**, Çev: Levent Kavas, İstanbul, İthaki Yayınları, 2006, s.69

[17] Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.61

belirttiğimiz üzere bu tezin yaklaşımı küreselleşmenin adını aldığı tartışıldığı, teknolojinin buna uygun hale geldiği dönemi kapsayacaktır.

Bu yüzden kapitalizm işte bu tarihsel verilerin en önemlisidir. Coğrafi keşifler, reform, 1640 İngiliz Devrimi, merkantilizm ve sanayi devrimi ile başta lokomotif gücü olacak Avrupa olmak üzere tüm dünya kapitalist düzene hazırlanmaya başlamıştır.

Weber kapitalizmi verimlik esasına dayandırdıktan sonra şunları ekler: 'Kapitalist' bir ekonomik eylemi şu şekilde anlayabiliriz; değiş tokuş fırsatlarının kullanımından kazanç bekleme üzerine kurulu, yani (biçimsel) barışçıl kazanç fırsatları üzerine kurulu bir eylem. Biçimsel ve gerçek zora dayanan kazanç kendi özel yasalarını izler ve eylemin bu biçimini (ne kadar yasaklanabilirse) fırsatların değiş tokuşundan doğan kazanca yönelik eylemler ile aynı kategori altına koymak yanıltıcıdır.[18]

Bu barışçıl eylemler topluluğu yıllar içinde iki dünya savaşı ile birlikte savaşsız gün geçmeyen bir dünya yaratmıştır. Bizzat Amerikan Neoliberalizminin düşünce babalarından Francis Fukuyama, Tarihin Sonu kitabından kapitalizmin tek seçenek olduğunu söylemiş ama bir yandan da onun afetlere, savaşlara, kıtlıklara ihtiyacı olduğunu kabul etmiştir.

Küreselleşen ekonomik faaliyet yaklaşımı yani küreselleşmenin ekonomik yönü aynı siyasal yapısı ve tarihsel süreci gibi kolay, net, tartışmasız bir şekilde aşamalarıyla aktarılabilecek bir olgu değildir. Çünkü ekonomik faaliyetlerin uluslararasılaşması yeni bir olgu değildir. Bazı iktisadi varlıklar çok eski dönemlerden beri ülkeler arasında aktarılmaktadır. Yüzyıllar önce tarih sahnesinden çekilmiş Fenikeliler bunların ticaretini düzenli yapan ilk uluslardandır. Baharat ve İpek yolları gibi bu iktisadi varlıkların aktarıldığı yollar siyasi çekişmenin ve savaşların bir numaralı sebeplerinden biri olmuşlardır. Hatta küreselleşmenin siyasal sebepleri içinde saydığımız 'Coğrafi Keşifler'in nedenlerinden biri Avrupalıların ticaret bu yollarını Osmanlı'ya kaptırmalarıdır. Küreselleşmeyi Avrupa'da 18.

[18] Max Weber, **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev: Zeynep Aruoba, İstanbul, Hil Yayın, 1997, s.17

yüzyıldan itibaren yayılan endüstrileşme arttırmıştı. Lakin çok yakın geçmişe kadar üretim süreci öncelikle milli içerisinde organize edilmiş ve onların bir parçası olmuştur. Uluslararası Ticaret ve sonucunda küreselleşme öncelikle hammaddelerin ve gıda maddeleri ile milli ekonomilerin her birinde üretilen ve tamamlanan mamullerin değişimi ile gelişti.[19] Günümüzde bu basit şekilde başlayan süreç medyanın içine kadar girmiştir. Ülkemizde yayın yapan 'FOX', 'TNT' gibi kanallar küreselleşmenin ve medya imparatorluklarının basit birer kanıtıdır.

Küreselleşmenin ekonomik yönü bu sebeple medyanın modern yapısını incelerken bakılması gereken önemli detaylardan biridir. Çünkü günümüz medyası artık gazetecilik kavramından öte ekonomik bir sektör olarak algılanmakta, kar olgusu üzerinden çalışmaktadır. Böyle olunca da medyanın güçlünün yanında yer almaması gibi bir seçenek olamaz. Zygmunt Bauman küreselleşmenin yarattığı Neo-Kapitalizm sayesinde şirketlerin yatırım yapan insanlara aittir anlayışı ile tek hakkı yatırımcıya verdiğini söyler. Bauman'a göre bu anlayış sayesinde yatırım yapanların yani yatırımın gerektirdiği sermayeye, paraya sahip olanların elde etmiş olduğu hareket kabiliyeti, güç ile yükümlülük arasındaki bağlantının kesilmesi anlamına gelir. Yatırım yapanlar, çalışanlarına ama aynı zamanda gençlere, muhtaçlara, henüz doğmamış nesillere ve hepsinin kendi yaşam koşullarını yeniden üretmesine karşı görevlerinden, kısacası günlük hayata ve topluluğun varlığını sürdürmesine katkıda bulunma görevlerinden kurtulmuşlardır.[20]

Bauman'ın bu görüşünü aynen medya sektörünün duruşu için de kullanabiliriz. Haber etiği kavramı artık medya için önemli değildir. Bu yaklaşım daha önce de belirtildiği gibi SSCB'nin çökmesiyle çok daha hızlı bir şekilde yükselmeye başlamıştır. Bu dönemde az sayıda büyük Amerikan şirketi, kamusal iletişim alanında, dünya tarihinde başka hiçbir özel şirketin sahip olmadığı (ya da olmaması gereken) bir güç elde etti. Yakın tarihte, bu şirketlerin toplumsal manzara üzerinden sahip oldukları etki gücüne yakın bir güç görülmemiştir.[21] Bu durum birçok şekilde telaffuz edilebilir. Medya Monopolü, Bagdikian'ın bu duruma verdiği isimdir. Fakat otoriter/totaliter sistemlerdeki kitle iletişimi ile karşılaştırdığında birçok

---

[19] Peter Dicken, Yeni Jeo-Ekonomi, **Küreselleşme Okumaları,** Çev: Ahmet Ağca, Ankara, Kadim Yayınları, 2006, s.43

[20] Zygmunt Bauman, **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları,** Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010, s.17

[21] Ben Bagdikian, **The Media Monopoly,** Boston, Beacon Press, 1997, s.IX

olgunun aynen demokratik küresel sistemlerde de devam ettiğini görmek mümkündür. Buradaki temel fark, özgür kitle iletişim fırsatının teoride var olduğu gerçeğidir. Fakat pratikte bu tip bir özgürlüğün mümkün kılınamadığı (temelde ekonomik sebeplerden) açık bir şekilde görülmektedir.

2.2.Gizli Otoriter Söylem

Bu söylediğimiz ve ismine 'gizli otoriter söylem' diyebileceğimiz bir durum yaratmaktadır. Gizli otoriterlik var oluş olarak küreselleşen, kapitalist ekonomilerin tek odak olduğu demokrasilerin içerisinde var olan bir sistemdir. Gizli olmasının sebebi de budur. Diğer bir yandan buradaki güçlü tekelleşmenin ya da oligopolleşmenin bu söylemin yaratılmasında temel etken olduğu eklenmelidir. Şirketler tarafından yönetilen bir dünyada bazı pozitif, özgürleştirici, ileri götürücü kararların alınması, demokrasilerin özüne tezat bir şekilde yavaş ilerlemektedir hatta çoğu zaman engellenmektedir. Diğer bir yandan küresel şirketlerin çoğu kararı kamu vicdanını rahatsız edebilmektedir. Kendi kararları dışında uluslararası şirketler edindikleri güç sayesinde hükümetleri rahatlıkla kontrol edebilmektedirler. Son dönemde Avrupa Şampiyonası yarı final maçı sırasında Almanya'da çıkan ve devlet bilgilerinin, özel şirketlere verilebilmesine izin veren yasa gibi vahim örnekler sıkça yaşanabilmektedir.[22]

Bu sebeple demokrasilerde de otoriter sistemlerde görülen propaganda, sansür gibi özgürlüklerin önlenmesi süreçleri yaşanmaktadır. Fakat buradaki yasakçı uygulamalar daha öncede belirtildiği gibi bir totaliter devlete göre çok daha gizli çok daha kamufle edilmiş haldedir. Temel amaç toplumuna durumu yansıtmamak üzerinedir. Bu yüzden bu tip yapılaşmalarda medyanın önemi bir kat daha artmaktadır. 11 Eylül Saldırısı sonrası oluşan korku ortamını, şarbon krizlerini, iliştirilmiş gazetecileri, El Kaide'nin en ufak kasabaya bile saldırabileceği haberleri hatırlanırsa gizli otoriterlikteki medya gücü daha net ortaya çıkarılabilir. Bu korku, paranoya duygusu ise tabii ki toplumlara bir anda yerleşmiş olgular değildir. ABD'de Alman sosyolog Leo Lowenthal tarafından 1950 öncesinde yapılan araştırmalara göre 'yorumsuz habercilik' politikası altında, yaşanan sorunları duyuran fakat bu sorunların çözümüne dair bir düşünce ortaya koymayan gazetecilik anlayışı sonucu sürekli sorunlarla karşılaşan fakat bu sorunların çözümünü

[22] Ntvmsnbc (çevrimiçi): http://www.ntvmsnbc.com/id/25365213/ 10.07.2012

bulamayan, bilmeyen bir toplum yaratılmıştır. Bu da ortalama bir insanı yalnızlığa ve korkuya doğru sürüklemektedir. Lowenthal ve arkadaşlarına göre bu durum günümüzün sağa yönsemeli tutucu radikalleşmesine neden olmaktadır.[23] Kısacası korku toplumu, anti-demokratik, otoriter düzenler için olmazsa olmazdır ve bu korku toplumu demokratik görülen toplumlar içinden de alttan alta çıkabilmektedir.

Burada iki temel üzerine odaklanılması gerektiğini söyleyebiliriz: ilki modern medyada ve siyasetin kendisinde siyasal iletişimin nasıl 'tiyatrosallaştığı'; ikincisi, bu her iki alanda siyasalın amaca uygun düzenlenmesi ile ortaya çıkma eğiliminde olan sorun çözme davranışı kalıpları arasındaki "iç ilişkiler".[24]

Burada üç temel faktör demokratik iletişim yolunda insanların algısında oynama yaratmaktadır. Bunlar;

- Demokratik iletişimin gereksinimlerine uygun olan ya da olmayan bilgilendirme – ve eğlence – yönelimli program bireşimleri
- Sahnelenmiş medya olaylarının bünyesinde var olan yapısal ön sahnelenme
- Medya Tiyatrosuyla bütünleşen bu tür ön mizansenlerin medya demokrasisindeki siyasal sürecin tözü üzerindeki etkileri[25]

Bu sahnelenmenin yaratılmasının sebebi demokratik ülkelerdeki medya – şirketler – hükümet denkleminin ortaya çıkarılmaması sorundur. Tüm halk bir yandan korkar diğer yandan sabah programları ile eğlendirilebilirse o zaman hükümet medyanın bu yarattığı ortamı kullanıp özgürlükleri kısıtlayabilir (ABD Patriot Act yasası gibi) ya da şirketlerle hükümetlerin ortak yasal olmayan ya da etik olmayan ilişkilerini gizleyebilir.

Diğer bir yandan bu dengeyi demokrasilerde kontrol edenin medya aracılığıyla şirketler olduğunu söylemek güç olmaz. ABD'de İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, potansiyel bir başkan adayının büyük medyadaki, özellikle de televizyondaki uygun imaj, aday gösterilmeyi sağlamada kilit ölçü oldu. Örneğin 1960'ta ABD'deki başkanlık seçimleri sırasında yaşanan ünlü Kennedy-Nixon tartışması. Bu tartışma, Batı Avrupa ülkelerindeki siyasi aktörlerin kafasında

[23] Ünsal Oskay, **a.g.e.**, s.50
[24] Thomas Meyer, **Medya Demokrasisi**, Çev: Ahmet Fethi, İstanbul, İş Kültür Yayınları, 2002, s.13
[25] **A.e.**, s.15

televizyonun yani kitle iletişiminin ezici önemi fikrini kazıdı. Nixon'un dizinin sakat olması, makyajının kötü olması, sakallarının çıkmaya başlamasının ve sürekli terlemesi onu Kennedy karşısında kötü duruma sokmuştu. Kamuoyu üzerinde yapılan araştırmalarda Kennedy'nin bu olaydan sonra başkanlık yarışında bir hayli öne fırladığı görülmektedir.[26] İşin ilginci tartışmanın aslında bu kadar farklı geçmemesidir. O dönemde tartışmayı radyodan dinleyen insanlar, sonucun berabere olduğunu söylemekteydiler.

Partiler bile önseçimlerde hangi adayın medyanın sevgilisi olacağını görmek için büyülenmiş gözlerle bakıyorlardı; kendilerine medyanın seçtiği kişiyi onaylamaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. Amerikan seçimleri hiçbir zaman hiçbir anlamda demokratik kurama uygun, yani anlamlı yurttaş katılımından sonra partiler tarafından biçimlendirilen, alternatif siyasal programlar arasında bir rekabet olarak işlemedi. Bu çok önemli bir örnektir çünkü tüm bu sistemin en belirgin, keskin, dominant örneği ABD'deki kitle iletişimidir. Aksine esas olarak adayların medyaya uygunluğu ve kamuoyunun ruh halini cisimleştirme becerilerini test eden at yarışı oldular. Daha yakın zamanın gelişmelerine karşılaştırmalı bakarsak, Tony Blair'in 1995'te partide reforma giderek ve aşırı solu yenerek İşçi Partisi'nin liderliğine çıkışına zemin hazırladığı doğrudur. Fakat 1997 seçimlerinden önceki göz kamaştırıcı anket sonuçları ve ardından inandırıcı galibiyeti, ona önce partisinin ve ardından parlamentodaki ekibin iç söylemlerini marjinalleştirmek için ihtiyaç duyduğu ezici medya desteğini kazandırdı. Genel olarak bunu iç tartışmaları susturarak, tartışmaları yukarıdan manipüle ederek ya da görmezden gelerek başardı. Aynı şekilde Almanya'da 1998 seçimlerinde SPD'nin (Sosyalist Parti) potansiyel başbakan adayı Gerhard Schröder ile Oskar Lafontaine arasına ustaca sahnelenen yarı, zekice bir manevrayla büyük bir medya ilgisi yaratıldı.[27] Parti liderliği eyalet seçimlerinde en iyi sonucu alan adayın SPD'nin adayı olacağını açıkladı. Bu duyuru parti içi tartışmalarda bir kısa devre etkisi yarattı; çünkü iç iletişimin gizli tutulması bekleniyordu. Sonunda, öne çıkan eyalet yarışlarının (yine bir tür sahnelenme) parti içi anlaşmazlıklarla karşılaştırıldığında demokratik meşruiyetin üstün bir biçimi olduğu bile öne sürüldü. Medyanın iç yasalarının bir yapıtı olan siyasal sürecin

[26] Jean-Noel Jeanneney, **Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi,** Çev: Esra Atuk, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.267

[27] Thomas Meyer, From Godesberg To The Neue Mitte: The New Social Democracy In Germany, **The Global Third Way Debate,** London, Polity Press, 1999, s.74

merkez sahnesinden çepere kayan rolleri, geleneksel Avrupa parti demokrasisi için belirsiz bir geleceğin işaretidir.[28] Bu örneklerin önemini ise iki liderin kendi yarattığı yeni-sol politikalarında görebiliriz. Medyanın gücünü ve desteğini arkasına alan bu iki lider Avrupa'da üçüncü yol olarak yarattıkları yeni düzen sayesinde sol içinde de kapitalizme ve şirketlere güler yüzlü bir kapı aralamışlardır.

Küreselleşme hareketleri içerisinde tekelleşmenin ve gizli otoriter söylemin varlığının temel iki adet yolu vardır. İkisi de kitlesel iletişiminin önemli birer parçalarıdır. Birincisi yukarıda da örnekler içinde görülen küresel medya ağıdır. Bu ağ o kadar gelişmiş ve kontrolü sağlamıştır ki onun dışında kalan farklı haber kaynaklarını bulabilmek, okuyabilmek, izleyebilmek, takip edebilmek sıradan bir vatandaş için hemen hemen imkansıza yakındır. Fakat medya tek başına kitle iletişimi yönetemez. Bunun yanında ikinci bir faktör olarak kültürel emperyalizmi de eklemek gerekmektedir. Çok detaylı bir alanda var olan bu olgu medya ile birleşince kişilerin 'doğru düşünebilen' insanlar olmaları sağlanmaktadır. Ya da en azından çoğunluğun algısını istenilen şekilde değiştirebilmektedirler.

2.3.Küresel Medya Olgusu

Demokratik sistemlerde dördüncü güç olarak görülen medyanın yaşanan yoğun küreselleşmeden etkilenmemesi mümkün değildir. Birbiri ile etkileşen bu dünyada medyanın, kitle iletişim araçlarının önemi bir kat daha artmaktadır. Kısacası medya küreselleşme ve kitle iletişim araçları birbirine organik olarak bağlı hale gelmişlerdir. Özellikle 21. yüzyılın başında yaşanan enformasyon devrimi ve küreselleşmenin bu dönemde geldiği nokta ele alındığında bu olgu çok daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Medyanın yapısı ve gücü itibariyle bunun medyayı kontrol edenlere iki önemli katkısı bulunacaktır. Birincisi küresel medya, küresel kitle iletişim oldukça karlı bir sektördür. Medyanın özellikle bu dönem içerisinde yarattığı ticari yapısı belki de mesleğin getirdiği etik yapının çok daha ötesine geçmiştir. İkinci olarak medya var olan otoritenin sağlamlaştırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. "Günümüzde medya ideolojilerin ve kültürlerin benimsetilmesinde son derece önemli bir yere

[28] Thomas Meyer, **Medya Demokrasisi**, Çev: Ahmet Fethi, İstanbul, İş Kültür yayınları, 2002, s.117

sahiptir."[29] Küreselleşme sayesinde bu güç artık yerelde kalmamakta ve tüm dünyaya yayılmaktadır. Çokuluslu şirketler, küresel medya sayesinde içinde bulundukları, üretim yaptıkları, ürün sattıkları her bölgede konumlandırmalarını yapabilmektedirler. Genel olarak bu çokuluslu şirketler ile medyanın bir organik bağı bulunması küresel medyaya karşı yapılan eleştirilerin en başında yer almaktadır. Kar amaçlayan ve otoriteyi elinde bulunduran bir mecranın eleştirel yaklaşımlarda bulunması, bağımsız bir medya kuruluşu olması veya toplumun gerçek sözcüsü olması beklenmemektedir.

Burada önemli olan bir diğer nokta medya devleri sadece habercilik anlayışları ile otoriteyi sağlam tutma güdüsünün ötesindedirler. Kültür yayımı da bu küresel düzenin devamında oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Enformasyon devrimi insanların birleşmesi, bakış açılarının genişlemesi için oldukça önemli bir fırsattır. Fakat gelişen teknolojiler sayesinde ortaya çıkan bu devrimi ulusal bazda yaymanın önünde bazı engeller vardır. Teknoloji pahalı bir gelişim aracıdır. Bu durum küresel medyanın birçok ulustan oluşan medya birliği değil de birkaç medya kuruluşunun tüm dünyaya hükmettiği bir grup olmasının temel sebeplerinden biridir.

Haber ajansları örneğinden gidecek olursak elinde yüzlerce muhabir olan, teknolojik verimliliği yüksek olan, sermaye yapısı güçlü olan Batılı haber ajanslarının yanında birçok ülke ajansı kendi yerel haberlerini bile bu uluslararası ajanslardan alarak yapmaktadırlar. "Dünya çapında haber akışını sağlayan üç büyük uluslararası haber ajansı vardır. Bunlar Amerikan Birleşik Devletleri'nden AP (*Associated Press,)*, Fransa'dan AFP (*Agence France Press)* ve İngiltere'den Reuters'tır."[30] Görüldüğü üzere haber gelişmiş ülkelerden çıkmakta ve dünyaya yayılmaktadır. Bu durum iletişimde olduğu kadar kültürel gelişimden, ekonomiye kadar birçok diğer alanda gelişmiş ülkeler ile diğer ülkeler arasındaki açıyı büyütmektedir.

Küresel medya olgusu özellikle yüksek hızdaki internetin hayatımıza girmesi ile oldukça radikal bir şekilde değişmiştir. Fakat bu radikal değişim medyanın

---

[29] Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, "Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,** İstanbul, Sayı:31, 2008, s.41

[30] **A.e.**, s.39

oligarşik yapısında bir değişim yaratmamış sadece yeni bazı şirketlerin bu kısıtlı, elit grubun içine girişini sağlamıştır. Örneğin Google'ın 2011 kazancı yaklaşık 37.9 milyar dolardır. [31] Google bir arama motoru olarak hangi sitenin önce gelip hangi sitenin sonra gelmesi gerektiğini belirleyen temel aktörlerden biridir. Eğer dünyada var olan bir gelişmeyi takip etmek için Google'a o haberi yazarsanız, kişinin önüne çıkacak ilk siteler medya imparatorluğunun hali hazırda içinde olacak kişilerdir. Kısacası teknolojik gelişim, küreselleşen medya hali hazırda var olan sistemle aynı paralellikte varlığını sürdürmektedir.

2.4. Küreselleşen Medyanın Otoriter Yapısı

Medya günümüzde belki de hiç olmadığı kadar önemli bir kavram. Avrupa'ya baskı makinesini girişinden beri sürekli büyüyen ve gelişen bir alan gazetecilik ve iletişim. Fakat isimlerdeki değişikliklerden de anlaşılabileceği üzere artık oldukça değişen bir olgu. Gazetecilik artık medyanın bir parçası konumuna geldi, diğer bir yandan bu alan, bu olgu artık ticari bir değeri olan yani sektör olan bir meslek.

Öncelikle şunu da belirtmek gerekir ki, son bölümde de üzerine daha fazla konuşulacak enformasyon devrimi, internet ve sosyal medya sayesinde modern dünyadaki iletişim çok farklı boyutlarda gerçekleşmeye başlamıştır. 3G teknolojisi, telefon kameraları, canlı yayın araçları artık her şeyin anında görüntülü bir şekilde izleyici ile buluşmasını sağlamaktadır. Gazetelerde aynı haber ertesi gün çıktığında, o haber hakkında diğer medya organlarında detaylı tartışmalar yapılmakta, olayın ayrıntıları verilmiş olmaktadır. Bu durum gazetelerin değeri biraz olsun azaltmış olsa da kaybettiği anlamına gelmez. Fakat diğer bir yandan bilgiye erişimin bu kadar hızlanması elektronik gazetecilik gibi kavramların gelişimine yol açmıştır.

İletişimin küreselleşmesinin etkileri tabii ki bu kadarla sınırlı değildir. İletişimin siyasallığı her zaman vardır. Fakat iletişimin sektörleşmesi, paraya endeksli olması onu bazı küçük grupların kontrolüne sıkıştırmıştır. Bir önceki bölümde otoriter/totaliter medyanın yapısı incelenmeye çalışılmıştı. Kabaca tekrar edecek olursak otoriter/totaliter güç, kitle iletişim aracılığıyla tek bir görüş dışında başka görüşlerin sesinin çıkmamasını arzular ve bunun için siyasal baskı kullanır. Küresel demokratik sistemlerde de aynı prensip geçerlidir. Kitle iletişimin tek sesli

[31] Free Press (Çevrimiçi): http://www.freepress.net/ownership/chart 10.07.2012

olabilmesidir. Kamuoyu baskısını göz önüne alındığında bunu siyasal baskılarla yapmak özellikle batı dünyasında zordur. Bunu yerine bu tek seslilik ekonomik güç aracılığıyla yaratılır. Bunun ekonomik güçler aracılığıyla yapılmasından dolayı monopol, oligopol medya olarak adlandırılması son derece doğaldır. Eğer duruma siyasal açıdan bakacak olursak bu monopol ya da oligopol olarak düzenlenen medyanın otoriter/totaliter sistemlerdeki medyadan pek bir farklı olmadığı görülecektir. Bu yüzden bu sistemlerin otoriter iletişim özellikleri taşıdığını söyleyebiliriz. Gizli olmasının sebebi de yukarıda da söylendiği gibi kamuoyu baskısının serbest olduğu bu sistemlerde onların tepkilerini çekmeden düşünsel sistemin oturtulması istemidir.

Siyasal ve ekonomik küreselleşmenin gelişiminin yanı sıra iletişimdeki küreselleşmeyi de kısaca tarihsel süreçte incelemekte fayda vardır. İletilerin geniş mekânsal ayrılıklar arasında iletme pratiği yeni değildir. Posta iletişiminin incelikli örnekleri Roma İmparatorluğu'nda siyasal otoriter tarafından, Ortaçağ Avrupa'sında ise siyasi, dini seçkinler ve ticaret seçkinleri tarafından kullanılıyordu. Fakat iletişim şebekelerinin küresel ölçekte sistematik düzenlenişi ancak 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu kısmen iletişimin fiziksel ulaştırmadan ayrılmasını sağlayan yeni teknolojiler sayesinde olmuştur.[32]

Massimo Baldini'nin ikinci sözlü çağ olarak tanımladığı bu elektronik iletişim çağının başlangıcı olarak telgrafı gösterir. Baldini'ye göre bu keşiften sonra yeni keşiflerle de birlikte yeni bir iletişim kültürü yaratılmıştır. Bu kültür zaman ve mekan kavramının bittiği (burada Bauman'ın düşüncesine paralel bir düşüncededir) yepyeni bir kültürdür. Esas olarak hızlı bilgi paylaşımı ihtiyacı bu devrimi (basılı iletişimden, elektronik iletişime geçiş) yaratmıştır. Kitle iletişim araçları, okuma yazma kurallarını, eğlencenin zaman ve özelliklerini değiştirmiş, duyuları yeniden birleştirmiş ve eğitim yöntemlerinde değişiklikler yaratmıştır.[33]

Baldini buradan Marshall McLuhan'ın 'Küresel Köy' kavramına atıfta bulunur. Burada McLuhan'ın iki teorisine değinmek konunun gelişimine katkıda bulunacaktır. 'Küresel Köy' ya da 'Global Köy', McLuhan'ın 1962 yılında yazdığı 'The Gutenberg Galaxy' (Gutenberg Galaksisi) kitabında değindiği bir kavramdır.

---

[32] John B. Thompson, "İletişimin Küreselleşmesi", **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008, s.296

[33] Massimo Baldini, **İletişim Tarihi,** Çev: Gül Batuş, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2000, s.87-89

Kitapta, McLuhan kitle iletişim araçlarının, baskı makinesinden başlayarak radyo ve özellikle televizyonun, toplum üzerine etkilerini incelemiş ve elektronik iletişim araçlarının kültürü yaygınlaştırarak dünyayı 'küresel bir köye' dönüştüreceklerini öne sürmüştür.[34]

Küresel köy kavramı iletişimin olduğu kadar tüm diğer unsurların da küreselleşmesi ile mümkün olabilir fakat burada bazı sıkıntılar vardır. Küreselleşme bize herkes için daha hareketli, özgür bir dünya olarak sunulur. Fakat bu bazı gelişmiş toplumlar için geçerliyken bazı toplumlar için geçerli değildir. Bauman'a göre yeni kabileci ve köktenci eğilimler, küreselleşmenin, küreselleşmiş tepe kültürünün melezleşmesinin meşru çocuklarıdır. Yani küreselleşme, yerelleşmeyi doğurur. Çünkü bu küreselleşen dünya aslında anlamların sabit kılındığı, görev dağılımının yapıldığı ve sabitlendiği bir dünyadır.[35]

Bu sebeple McLuhan'ın 'Araç Mesajdır' düşüncesi bu yaklaşıma uygun olarak önem kazandığı görülebilir. McLuhan'ın birçok kişinin teknolojiye yani araca bir ideoloji yüklememesini, onu kullanan kişinin değerini belirttiğini düşünmesini eleştirir. Ona göre aracın gerçek içeriği kendisidir.[36] Bu görüş hala çok tartışmalı bir görüştür. Daha önceki dönemlere bakacak olursak, Marx kapitalizmi bir fırsat olarak görmüş fakat kötü ellerde, kötü bir şekilde kullanıldığı için fayda sağlamadığını belirtmiştir. Marx burada araç doğru kullanılsa daha farklı sonuçlar doğuracağı anlayışını benimsemiştir yani McLuhan'ın görüşünden farklı bir görüşe sahiptir. Aracın değerini kendi belirlemesi insanı bu denklem dışında bırakıp, onu kullananı sorumluluktan uzaklaştırabileceği için oldukça tehlikeli bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu durumda kitle iletişimi ne kadar çoğalırsa çoğalsın, ne kadar genişlerse genişlesin kontrolü aracın doğası gereği belli bir zümreye ait olduğu için tabana yayılma, gerçek anlamda demokratikleşme imkanı bulamayacağı anlayışını da doğurabilmektedir ki bu da oldukça umutsuz bir yaklaşımdır.

İletişimin gerçek anlamda küreselleşmesinde telgrafın, okyanuslar arası döşenen su altı kablolarının, elektro manyetik sistemlerin etkisi büyük olmuştur. Ama bu konu açısından bakıldığında haber ajansları kadar etkili olan başka bir öncü olgu yoktur.

---

[34] Derya Altay, "Küresel Köyün Medyatik Mimarı", **Kadife Karanlık,** İstanbul, Su Yayınevi, 2005, s.17
[35] Bauman, **a.g.e.,** s.9-10
[36] Altay, **a.g.e.,** s.15

"İkinci Dünya Savaşından bu yana dört büyük ajans (Reuters, AP, UPI ve AFP)haber ve diğer bilgilerin toplanması ve dağıtımındaki hakim konumlarını korumaktadırlar... Dünyanın her yerinde birçok gazete ve yayın kuruluşu, uluslararası olduğu kadar kendi jeopolitik bölgelerinin haberleri için de yoğun bir şekilde onlara bağımlılar ve küçük ajansların birçoğu onlarla yakın ilişkidedirler."[37]

Bu ajanslardan ikisi ABD'den, biri İngiliz biri de Fransız'dır. Kısacası, İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan üç büyük, batılı, liberal demokrasi ile yönetilen, kapitalist ekonomileri olan ülkelerdir ve iletişim alanında da bu ülküleri doğrultusunda haber dağıtımı yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra UPI doğrudan ABD'de resmi bir Hristiyan mezhebi olan Moon tarikatına bağlı bir kuruluştur, yani, dini bir yanı da vardır.

Büyük haber ajanslarının bu büyük hakimiyeti ilerleyen yıllarda uluslararası toplumlarda bir tartışma başlattı. Bu sebeple de bazı girişimler doğmaya başladı. "1970'lerde ve 1980'lerin başında yapılan ve UNESCO tarafından desteklenen bir dizi konferans ve komisyon "New World Information and Communication Order" (Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni) konusu etrafında geniş çaplı bir tartışma yarattı. NWICO'nun savunucuları, bilginin akışı ve içeriğinde daha tarafsız ve adaletli bir denge ve aynı zamanda iletişim alanında, az gelişmiş ülkelerin teknolojik altyapılarını ve üretim kapasitelerini güçlendirmek için çabalıyordu. Fakat UNESCO'nun girişimleri Batı'daki belli başlı bazı hükümet ve çıkar çevrelerinden azımsanmayacak bir direnişle karşılaştı. 1984'te ABD, UNESCO'dan çekildi, 1985'te Birleşik Krallık onu takip etti."[38]

Görüldüğü gibi uluslararası toplumda dahi geliştirilen iletişimin herhangi bir şekilde geliştirilme fikri, iletişim kanallarını elinde tutan ülkeler ve şirketler tarafından hemen engellenmeye çalışılmaktadır. Otoriter düzenlerin aksine burada baskı, şiddet üzerinden değil ekonomik baskı üzerinden işlemektedir. Çünkü UNESCO'nun bütçesinin % 30'u ABD ve Birleşik Krallık tarafından sağlanmaktaydı. Her ne kadar bu girişim diğer ülkelerin iletişim kanalları üzerinde bazı girişimlerde bulunmasını sağlasa da bu dört ajans günümüzde hala dünya kitlesel iletişiminin temel ayakları olmaya devam etmektedirler. Bu dört ajanstan

[37] Thompson, **a.g.e.**, s.299
[38] **A.e.**, s.300

üçü o dönemde UNESCO'dan çekilen ülkelerde bulunması da tabii ki bir rastlantı değildir.

Diğer bir yandan özellikle ABD ve Birleşik Krallık içerisindeki yerel haber kanalları büyüyerek dünyanın her tarafında izlenebilen kanallar halini aldılar. Bununla da yetinmeyip diğer ülkelerde kanallarını açtılar. Ülkemizde de buna benzer kanalları görmek mümkündür. CNNTürk, SkyTürk bu örneklere uygun kanallardır. Bu kanallarda belirli açılarda eleştiri getirilse de kanalların genel politikası asla ABD, Birleşik Krallık, NATO karşıtı olmasını beklememek lazım. Bir yandan haber ajansları sayesinde yazılı ve görsel medyanın haber kaynakları tekelleştirirken diğer bir yandan doğrudan çıkarılan gazeteler ve sahip olunan televizyon kanalları sayesinde, güç odakları kendi haberlerini kendileri kontrol etmekte, kendileri yaratmaktadır.

Gazete uzun yıllardan beri önemini hiç kaybetmemiş bir kitle iletişim aracıdır. Televizyonun önemi ise, elektronik çağ için Baldini'nin 'sözlü iletişime geri dönüş', 'tüm duyuların kullanıldığı iletişim' yorumlarında kendini göstermektedir. Öncelikle televizyon ya da internet ulaşılması en azından gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler için oldukça kolay olan aygıtlardır. Televizyon özelinde ise geri kalmış ülkeler dahi hemen hemen bütün dünyanın sahip olması oldukça muhtemel bir iletişim aygıtıdır. "Öncelikle akşamları ailenin katılımıyla gelişen televizyon, 1980'li yılların başlarına kadar radyonun yerini almaya ve onla rekabet etmeye eğilimli olur. Her ne kadar teknik ve siyasi kısıtlamalar televizyonun her ülkede oldukça farklı modellere göre gelişmesine yol açsa da, program yapımcıları radyo ve sinemaya dair becerilerinden faydalanır. Televizyon, savaş öncesinde radyo için geliştirilmiş olan iki ana modeli yeniden üretir ve ABD'de reklam tarafından finanse edilen ve azami seyirciye ulaşmaya çalışan büyük özel şebekeler şeklinde organize olur. Avrupa'da ise 1980'li yılların ortalarına kadar, hükümetler tarafından kontrol edilen ve gelişmiş kültür ile popüler kültür arasında bir sentez oluşturmaya çalışan kamu televizyonları gelişir."[39]

Televizyonun ve diğer kitle iletişim araçlarındaki kültürel propaganda ilerleyen bölümde incelenecektir. Burada dikkat edilmesi gereken şey yayılması bu kadar kolay olan ve herkes tarafından izlenen bu kitle iletişim aracının kontrolünün oldukça

[39] Barbier, Bertho Lavenir, **a.g.e.**, s.257

sınırlı bir kitle tarafından kontrol edilmesidir. Aynı kitle özellikle ABD'de siyaseti de çok ciddi bir şekilde manipüle edebilmekte, siyasetin bizzat içinde yer almaktadır.

Aşağıdaki tablo ABD içerisinde yer alan ve 'Büyük Altılı' denilen medya imparatorluklarının sahip olduğu kanalları ve yıllık cirolarını göstermektedir.

Büyük Altılı	**Kanallar ve Diğer İletişim Mecraları**	**Ciro (2011)**
Comcast Corporation	NBC ve Telemundo, Universal Pictures, Focus Features, ABD çapında geniş ağ ve kabloluda 26 televizyon kanalı MSNBC, Bravo, CNBC, The Weather Channel, Syfy.	55.8 Milyar Dolar
The Walt Disney Company	ABC Television Network, ESPN, Disney Channel, SOAPnet, A&E ve Lifetime, 277 radyo istasyonu, müzik ve kitap dağıtımcıları, Touchstone, and Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, Disney Mobile ve Dünya çapındaki Disneyland'ler	40.1 Milyar Dolar
News Corporation	Fox Broadcasting Company: Fox, Fox Business Channel, National Geographic and FX; Wall Street Journal, the New York Post and TVGuide; Barron's and SmartMoney; book publisher HarperCollins; film production companies 20th Century Fox, Fox Searchlight Pictures and Blue Sky Studios; MarketWatch.com; National Rugby League	33.4 Milyar Dolar
Time Warner	CNN, the CW (CBS ile birlikte), HBO, Cinemax, Cartoon Network, TBS, TNT, America Online, MapQuest, Moviefone, Warner Bros. Pictures, Castle Rock and New Line Cinema, ile Time, Sports Illustrated, Fortune, Marie Claire ve People dahil 150 adet dergi	29 Milyar Dolar
Viacom	MTV, Nickelodeon/Nick at Nite, VH1, BET, Comedy Central, Paramount Pictures, Paramount Home Entertainment, Atom Entertainment ile müzik, oyun geliştiricisi	14.9 Milay Dolar

	Harmonix. Viacom 18; Hintli ortaklı Global Broadcast News	
CBS Corporation	CBS Television Network, CBS Television Distribution Group, the CW (Time Warner ile ortak), Showtime, kitap basımevi Simon & Schuster, 30 televizyon kanalı ve 130 radyo istasyonuna sahip CBS Radio, Inc., CBS günümüzde Google ile ortaklık da kurmuştur.	14.2 Milyar Dolar

Tablo 3.1 Büyük altılının iletişim mecraları[40]

Günümüzde iletişimin küresel hale gelmesinde bu yukarıda sayılan holdinglerin payı büyüktür. Tabloda verilen ciroların hepsi iletişim alanından kazanılan paralar değildir. Bu şirketler, başta GE olmak üzere birçok başka alanlarda da faaliyet göstermektedirler. Yukarıdaki firmalardan iletişim alanındaki en büyüğü belki de Time Warner şirketidir. 1989 yılında Time ve Warner İletişim'in birleşmesiyle ortaya çıkan bu şirket dünyanın her bölgesinde kendisine ait medya teşebbüslerine sahiptir. Bunun yanı sıra daha önce yukarıda da söylediğimiz üzere CNN gibi uluslararası bir gündem oluşturma aracına da sahiptirler.

Televizyon bu açıdan iki önemli işlevi vardır. Aslında bu iki önemli işlev her kitle iletişim aracında var olsa da televizyon ve şimdileri internet bu açıdan gazete ve radyoya oranla çok daha geniş bir alana sahiptirler. Birincisi yukarıda da söylediğimiz gibi gündem oluşturmadır. Bu gündem şirketlerin kendi çıkarlarına uygun ve toplumu kolaylıkla manipüle edebilir olmalıdır. Bunun en net örneklerinden bazıları 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD medyası içerisinde yaşanmaktaydı. 'Terörle Savaş' ve 'Patriot Act' gibi slogan ve yasaların meşrulaştırılması ve halk arasında kabul görebilmesi için büyük medya kuruluşları sayesinde bir korku ortamı yaratıldı. (Ek-11) Fuat Keyman'a göre 11 Eylül saldırıları "tüm insanları 'ontolojik güvensizlik' duygusuna mahrum ederek, günlük yaşamı bir 'risk, belirsizlik, güvensizlik' durumuna sokan ve bu anlamda 'özgürlük alanı' üzerine yapılmış vahşi bir saldırı"[41] olarak değerlendirmiştir. Fakat bu olguyu

[40] Free Press (Çevrimiçi): http://www.freepress.net/ownership/chart 10.07.2012

[41] E. Fuat Keyman, Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı, **Doğu Batı Düşünce Dergisi,** Ankara, Şubat-Mart-Nisan 2002, Sayı:18, s.27

yaratan aslında saldırının kendisi değil medyanın bu saldırıya karşı yaklaşımı ve daha da önemlisi yönlendirmesidir.

11 Eylül sonrası medya organları en ufak köylerin dahi El-Kaide saldırısına açık olduğuna dair haberler yaptı. Nazilerin 1930'larda ve 1940'larda Yahudiler üzerinden yaptıkları korku propagandasının bir diğer çeşidi 21. yüzyılda ABD'de doğrudan söylenmese de Araplara karşı yapılmaktaydı. Tam da bunun üstüne New York ve Washington DC'de posta yolu ile gönderilen ve 5 kişinin ölümü ile sonuçlanan şarbon saldırıları başladı. Şarbon saldırıları bu korku, paranoya politikasının üzerine doğal olarak Arap kökenli vatandaşlara ve terör örgütlerine dayandırıldı. O dönem medyanın yarattığı korkuları körüklemeye yardım eden bu saldırıların 2010 yılında tamamlanan raporunda, saldırıları daha sonra intihar eden bir ordu subayının yaptığı anlaşılmaktadır.[42] Televizyonun bu yönlendirici özelliği savaşlar sırasında da kendini göstermiştir. Televizyon ve savaş ilk kez 1960'larda Vietnam savaşı sırasında bir araya gelmiştir. Genel olarak bu dönemde Vietnam'dan yapılan yayınlarda muhabere alanları, ABD askerlerinin özverisi, ülke içinde savaşın neden olduğu sorunlar (tabii ki savaşın sorumlusu Vietkonglardır) gösterilmiştir. Fakat ABD medyası için ilk televizyon savaşı diyebileceğimiz bu savaş hataları da birlikte getirmiştir. Özellikle televizyonlardan yapılan şiddet içerikli yayın, yaralı ve ölü asker görüntüleri bilinçsizce ülke içerisinde bir savaş karşıtı hareketin, savaş karşıtı düşüncenin doğmasına yardımcı olmuştur.[43] Bunun üzerine medya içerisinde 'Mutlu Haber' anlayışı gelişerek bu tip tepkilerin bir daha ortaya çıkması engellenmeye çalışıldı. Bu tip haberlerde, öyküler televizyon stüdyosunun rahat ortamından aktarılmış ve umutlu hikayelerle sonlandırılmıştır.[44]

Yıllar sonra bu deneyimler körfez savaşında tekrardan kullanılmış, savaş canlı bir şekilde yayınlanmasına ve gazetecilerin tanklar üzerinden yayın yapmasına rağmen çatışma, ölüm görüntüleri neredeyse hiç ekrana yansımamıştır.

Televizyonun ikinci işlevi ise tüketimi sağlamaktır. Bu şirketlerin sadece birer medya şirketi olmadığını bellidir. Doğrudan ya da dolaylı yollardan diğer birçok farklı sektörde yatırımları veya çıkarları bulunmaktadır. Bu çıkarları korumak için

---

[42] Washington Post (Çevrimiçi): http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/02/19/AR2010021902369.html 10.07.2012

[43] Toby Clark, **a.g.e.**, s.138

[44] **A.e.**, s.139

düzenli olarak tüketim yapan yani belirli hatta mümkünse maksimize edilmiş tüketim alışkanlıklarına sahip bireyler isterler. Bunun bariz ayağı tabii ki reklamlardır. Yaratıcı, eğlenceli ya da gerektiğinde duygulara hitap eden, çoğunlukla sembolleri ve aitlikleri sömüren reklamlar sadece bir seferlik tüketimi değil markaya düzenli bağımlılığı amaçlarlar. Ama bunun dışında reklamlar veya tüketim talepleri doğrudan programlar içinde de verilmektedir. Televizyonun kuruluşundan itibaren bakıldığında özellikle mali destekli (sponsorlu) programlar, daha önce hiçbir kitle iletişim aracı için denenmemiş prosedürlere uygun olarak reklam tarafından finanse edilirler. Nielsen 1950'de ilk televizyon izleyicisi çalışmalarını gerçekleştirir. Basit bir reyting ve değer istatistiği olarak başlayan bu süreç takip eden on yıllarda çok sayıda niteliksel ve niceliksel mükemmelleştiremeye doğru yol alır.[45]

Medya ürünleri de birer tüketim aracıdır, aynı zamanda birer propaganda aracıdır da. Medya ürünlerinin dünya çapında dağılımı onlardan gelen karları arttırırken tekelleşmiş, tüketim düşüncesinin de yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Aykırı bir örnek olsa da Coca-Cola şirketinin Türkiye'deki televizyon reklamları bu propagandanın şekline medya dışı bir kanıt olarak katkıda bulunabilir. Yaz döneminde diğer bir deyişle festival ve tatil sezonunda reklamlarında gençlere, tatile yer verirken flörtleşmeyi, bazen de cinselliği gizli de olsa ön plana çıkabilmektedir. Diğer bir yandan Ramazan ayı boyunca ise reklamlar aile, din, ülke gibi semboller üzerinden ilerlemekte, aseksüel bir kimliğe bürünmekte ve eğlenceden çok duyguları ön plana çıkaran reklamlara yer verilmektedir. Sonuç olarak Cola-Cola tarafından verilen mesaj içeceğin her koşulda, her duyguda, toplumun her kesiminde içilebileceği yönündedir.

Propagandanın kar ve tüketim temalı olması onun çok değiştiği anlamına gelmez. İkinci Dünya Savaşı sırasında asıl önemli olan birer ulus yaratmak ve ideolojik, askeri zaferlerdi. Fakat özellikle 1950'lerde oluşan nükleer dehşet dengesi sayesinde emperyal, askeri hegemonya yerini neokapitalist finansal hegemonyaya bırakmıştır. Bu sebeple de iletişimin yönlendirilmesi tüketim ve tüketime boyun eğme üzerine yoğunlaşmıştır. Yukarıda 11 Eylül durumu gibi bazı farklı durumlarda ise propaganda otoriter/totaliter özelliklerin nerdeyse aynılarını kullanmaktan

[45] Barbier, Bertho Lavenir, **a.g.e.**, s.263,264

çekinmez. Bunların başında daha önce de söylediğimiz korku üretme ve her koşulda gerek duyulan halkın meşruiyeti gelmektedir.

Robert Southey 19. yüzyılın başında modern devletlerin ayakta kalabilmesinde kalemlerin önemi süngülerden az değildir der.[46] Burada bahsedilen düşünce açıkça basın özgürlüğü anlayışına uzanmaktadır. Basın özgürlüğü kavramı aslında modern demokrasilerde gelişmiş bir kavramdır. Basın özgürlüğü kavramı John Keane'nin de deyişiyle, modern Avrupa ve Amerika uygarlıklarının en belirgin ilkelerinden biri, iletişim medyası aracılığıyla görüşlerin kamusal düzeyde seslendirilmesinin teori ve pratiğinin başka hiçbir uygarlığın kendi bünyesinden filiz vermediğini anımsamamıza yardım eder.[47] Keane'nin, Batı toplumlarına öncelik vermesi kabul edilebilir olsa da basın özgürlüğünün gelişen toplumsal yapıya dayandırmak daha doğrudur. Bunu Batı denilen Avrupa ve Amerika toplumlarının yaptığı açık olmakla birlikte Doğu'nun bir parçası olmayacak diye bir sav söz konusu olamaz. Fakat şunu belirtmek gerekir ki günümüz dünyasındaki uygun şartların Batı toplumlarında gözüktüğü gerçeği, basın özgürlüğü kavramının en çok Batı toplumlarında bozulmaya uğradığı gerçeğini de beraberinde getirir.

John Keane de batı toplumlarında bu büyüyen basın özgürlüğünün bozulması anlayışına dikkat çekmektedir. Keane'ye göre Batı devletlerinin demokratik olmayan karar verme yapıları çok katmanlı, yarı-devlet-üstü olmalarının yanı sıra yurttaşları arasındaki fikir değişimini güçlü bir biçimde yönlendirip saptıracak çeşitli mekanizmalarla donatılmış durumdadır.[48] Basın özgürlüğü kavramı tabii ki otoriter/totaliter sistemlerde olmayacaktır. Fakat burada da Keane, demokrasilerde ne kadar saptırılarak işlediğini belirtmektedir. Buradaki temek faktörün şirketler olduğu da belirtilmişti. Korporatist yaklaşımın medyaya hakim olması, basın özgürlüğü kavramının var olduğu fakat ulaşılamadığı ya da bazı şartlarda engellendiği bir batı medya dünyası oluşturmaktadır. Çünkü basın özgürlüğünden en çok zarar görecek kesim siyaset ve iş dünyasıdır. Ne yazık ki bu iki birbirlerine organik olarak bağlanmış dünya medyayı da kontrol etmektedir.

---

[46] John Keane, **Medya ve Demokrasi**, Çev: Haluk Şahin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010, s.98
[47] **A.e.**, s.30,31
[48] **A.e.**, s.99

Fakat demokratik düzenlerdeki gizli otoriter söylem sadece medya ile kısıtlı değildir. Bu söylem tüm kitle iletişim araçlarını kapsamaktadır. Bu iletişim araçları içerisinde kültür/sanat ürünlerinin de yeri yadsınamaz.

2.5.Küresel Kültür ve Kültürel Emperyalizm

Medya insanları etkilemede muhteşem bir güç olsa da tek başına yeterli değildir. Bunun birkaç sebebi olduğu söylenebilir. Birincisi medya belirli bir kesimi etkilemede, belirli dönemlerde çok etkili olsa da bunu düzenli hale getirmekte kültür kadar başarılı değildir. 11 Eylül örneğinde olduğu gibi toplumun haberlere, enformasyon ihtiyacına gerek duyduğu dönemlerde bu kolay olsa da bu kadar önemli, büyük bir olayın olmadığı normal denilebilecek periyotlarda halkın ilgisini sürekli olarak medya üzerine kaydırmak o kadar kolay değildir. Demokratik sistemlerin, otoriter/totaliter sistemlerden farkı burada ortaya çıkmaktadır. Demokratik sistemlerde halkın dikkati, iletişim kanalları açısından bakıldığında kolaylıkla dağılabilir. Toplumun azımsanmayacak bir kısmının apolitik olduğu düşünülürse bu durum çok da mümkün gözükmektedir. İşte küresel kültür bu sürekliliği sağlar. Toplum, okudukları, izledikleri, oynadıkları kültürel mecralar sayesinde yaratılmak istenen kişi kalıbına sokulur ve en önemlisi bu tip bir propaganda sürekli olur.

İletişim araştırmalarında kültürün çok önemli bir yer tuttuğu açıktır. "bir yandan Frankfurt Okulunun kültür endüstrisi tartışmaları, diğer bir yandan İngiliz Kültürel Çalışmaları etrafında gelişen kültürelci yaklaşımlar iletişim bilimciler için oldukça geniş bir hareket alanı oluşturmuştur.[49]

Kültür propagandası özellikle küreselleşen dünya sayesinde, tüm toplumlara otoritenin kendine uygun gördüğü kahramanlar yaratmasını sağlamıştır. Kısacası bir kültürel emperyalizm ortaya çıkmıştır.

"Kültürel emperyalizm teriminin pek de uzun bir tarihi yoktur. Radikal eleştirinin diğer pek çok terimi gibi o da 1960'larda ortaya çıkmış görülmektedir ve o

[49] Nazife Güngör, **İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar,** Ankara, Siyasal Kitapevi, 2011, s.225

günden bu yana 20. yüzyılın ikinci yarısının genel entelektüel düşüncesinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır."[50]

Kültürel emperyalizmi sadece medyayı kapsayan bir kitle iletişim yöntemi olarak görmemek gerekmektedir. Kültürel emperyalizm bunun çok daha kapsamlı hale gelmiş bir şeklidir. Kabaca tüm insanların düşünme, davranma, harekete geçme kalıplarını değiştirmektedir. Normal olanı şehirli, klasik Batı toplumunun bir erki nasıl davranıyorsa ona dayandırmak, bunun dışındaki hareket, davranış ve düşünceleri anormal olarak göstermek çabasıdır. Bunun ne kadar geniş olduğunu söylemek gereksizdir. Bu bölümde daha genel hatlarıyla ve birkaç örnekle bu tip bir kültürel emperyalizmin, küreselleşen dünyada otoriterleşen, tekelleşen kültürel yapının ve buna bağlı medyadaki propaganda stillerine belli başlı göndermeler yapılacak ve örnekler verilecektir.

Tomlinson'a göre kültürel emperyalizm kavramı içerisindeki kültür olgusu ne sadece yüksek sanat olarak algılanabilir ne de bu olguya yüksek sanatla, popüler sanatın bir birleşimi demek yeterlidir. Burada kritik olan durum o kültürel çevre içerisinde "hayatın nasıl yaşandığıdır"[51]

Burada 'kültür endüstrisi' kavramına da değinmekte fayda vardır. Tarihsel süreçte ve özellikle basım aletlerinin gelişmesiyle birlikte toplumdaki sınıflar arasındaki kültür farklarının azaldığını hatta yok olmaya başladığı görmekteyiz. Bundan önceki dönemlerde sınıflar arasındaki kültür farkı divan şiiri ile halk şiiri örneğinde de görülebileceği üzere keskin derecede farklıydı.

Modernleşme ve sanayi devrimi ile gelen endüstrileşme kültürü daha ortak bir noktaya getirdi. Artık günümüzdeki kültür bu geniş yapısıyla ekonomik, sosyal hatta ulusal yapısına bakmaksızın tüm kesimleri aynı anda etkileyebilme gücüne sahiptir. küreselleşmeyi de işin içine katarsak karşımıza tek elden çıkmış gibi gözüken bir genel kültür konsepti ortaya çıkmaktadır. Bu kültür endüstrisi kavramına karşı en

[50] John Tomlinson, **Kültürel Emperyalizm Eleştirel Bir Giriş,** Çev: Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999, s. 13
[51] **A.e.**, s.19

sert eleştirileri Frankfurt Okulu yapmıştır. Theodor Adorno küreselleşen dünyadaki kültür için şunları söylemektedir:

> "Günümüzde kültür her şeye benzerlik bulaştırır. Filmler, radyo ve dergiler bir sistem meydana getirmiş bulunmakta. Bu alanların her biri kendi içinde hep birlikte söz birliği içindeymiş gibi. Siyasi ifadelerin estetik karşılıkları bile bu katı ritme hevesle uymakta ittifak halindedirler."[52]

Kültürel emperyalizm ve kültür endüstrisi etrafında dolanan tek bir küresel kültür, toplumsal yapının istisnalar dışında her daim aynı kalmasını toplumsal, uluslararası dalgalanmaların yaşanmamasını sağlamakta önemli bir araç olarak var olur. Bu araç, kültürün her alanında kendisini bir çok noktada göstermektedir.

2.6.Küreselleşen Kültürün Otoriter Yapısı

Aynı haber akışının kontrolü gibi kültürel yaşamın kontrolü de otoritenin istediği insan tipini modellemesinde oldukça yardımcı olacaklardır. Özellikle küreselleşen dünyada bunu yaratmak oldukça kolaydır. Bunun en basit propaganda yöntemi popüler kültür kısmı sayesinde gelmektedir. Bunun en bariz örneği ise tabii ki sinema, dizi sektörünün kalbi Hollywood'dur. Sinemanın ilk ortaya çıktığı dönemde New York'daki film kartellerinden kaçan bağımsız sinemacılar tarafından kurulan Hollywood geçen yıllar içerisinde ABD'nin ve küresel gücün en önemli propaganda araçlarından biri haline gelmiştir. Sinema yapabilmek için Meksika'dan film kaçırılan günler çok geride kalmıştır. 2011 yılında 'Büyük Altılı' denilen Hollywood'un en büyük 6 dağıtım şirketinin ABD dışı sinema filmi gelirleri 13.6 milyar dolardır.[53]

ABD isminin sürekli zikrediliyor olması bu çalışmanın ABD düşmanı olarak algılanmasına sebep olmamalıdır. Dünyanın her döneminde gücü elinde bulunduran kesim o gücü korumak adına propaganda yapmaya çalışmıştır. Fakat çalışmanın başında da söylendiği üzere propagandanın yapısı itibariyle 20. yüzyılın öncesinde bunun verimli yapılabilmesine imkan yoktu. Özellikle teknolojinin bu kadar geliştiği küreselleşen dünya artık hem ideolojiyi, hem haberi hem de kültürü kolaylıkla

---

[52] Güngör, **a.g.e.**, s.231

[53] Hollywood Reporter (Çevrimiçi): http://www.hollywoodreporter.com/news/2011-foreign-box-office-record-276713 17.07.2012

yayabilmektedir. Sovyetlerin çöküşünde sonra dönüşen tek kutuplu dünyada da gücü elinde bulunduran ister ABD deyin ister ABD merkezli küresel şirketler deyin özünde Batı küresel, kapitalist demokrasileridir. Otoriter bir propagandadan bahsediyorsak, otoriteyi elinde bulunduran güç üzerinden örneklemeler yapmamız gerekmektedir. Konu sadece kültürel yayılım olsaydı, örneğin Japonya'nın anime ve manga kültürü ile tüm dünyaya yayılması ve Japon kültürüne duyurduğu özlem gibi farklı ülkelerin kültürel propagandaları daha geniş yer tutabilirdi.

Sadece ülkeler içindeki değişimin değerlendirilmesi göz önüne alınsaydı diğer ülkelerin kendi gelişimleri içerisindeki değişimler çok önemli birer örnek olabilirdi. Örneğin Çin'in televizyon sektöründe yaptığı atılım ve buna uygun yarattığı atmosfer uygun bir modelleme olabilir. Çin'de 1990'larda, Merkezi Çin Televizyonu (CCTV) kontrolünde yaygınlaşan yayınlar Çin'in değişen yüzüne yönelik ciddi bir araştırma konusu olmaktadır. Çinli izleyiciler üzerinde yapılan araştırmalarda televizyonun onlar için günlük hayatlarından bir kaçış fırsatı sunduğunu ayrıca dünyanın geri kalanı ile ilgili bir model oluşturduğunu söylemektedirler.[54] Bunu küreselleşen dünyadan kaçış imkanı olmaması olarak görülebilir. Fakat buradaki asıl mesele Çin'in koruyucu bir dönem sonrası kendi içinde yaratmaya başladığı kapitalist düzene uygun tüketim toplumu inşası olarak görmek daha doğru olacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Bauman, küreselleşen dünyada yerelliğin arttığından bahsetmektedir. Bu da radikal kesimlerin yerel alanlarda yükselmesine olanak vermektedir. Bu düşüncenin ilk kısmını kültür için de alabiliriz. Kültürel propaganda küreselleşen dünyada aynı ekonomik/politik alan gibi hızla yayılmaktadır. Fakat küreselleşen sadece tek taraftır ve aslında diğer tarafı yerel olarak bırakmanın da ötesinde yok etmeye çalışmaktadır. Bu kültürel yayılım diğer bir değişle küreselleşen dünyadaki otoriterleşen kültür aynı zamanda politik/ekonomik alanı da çok ciddi bir şekilde etkilemektedir. Sadece sanat üzerinden bakıldığında sinemadan gelen milyarlarca dolar gelire, dizi, müzik, televizyon, internet sektörlerini de eklediğinizde karşınıza çok ciddi büyüklükte rakamlar çıkmaktadır.

[54] Thompson, **a.g.e.**, s.307

Fakat asıl dikkat edilmesi gereken politik ya da daha doğru bir deyişle ideolojik alanda yaratılan algı değişimidir. Friedrich Nietzsche; "tarih inançtan fazlası değildir. İnançta doğru değildir" der.[55] Diğer bir deyişle tarihi olan şey doğru bir şekilde tanımlanamayacağını söylemektedir. İşte kültürel emperyalizm bunu son derece iyi bir şekilde kullanır. Tarihin yeniden yazımı çok tartışmalı olacağı için en bariz ve belli olaylar bile kültür sayesinde değiştirilmeye çalışılır. Bunun en ilginç örneklerinden birini 'Ultimates' çizgi romanında görebiliriz. Son dönemlerde dünya çapında çizgi roman sektörü ve bu sektörün özelinde süper kahraman çizgi romanları oldukça ilgi görmeye başlamışlardır. Ultimates serisi de dünyanın en büyük çizgi roman şirketi olan Marvel Comics'in daha çok yeni okuyucuya yani çocuklara yönelik çıkardığı süper kahramanlar topluluklarının macerasıdır. Aynı süper kahramanlar grubu olan 'The Avengers' filminin dünya çapında 1.5 milyar dolara yakın hasılat yaptığını da eklemek gerekmektedir.[56] Bu serinin sekizinci sayısında şu tip bir diyalog geçmektedir: Bu süper kahramanlar grubunun başındaki süper gücü olmayan asker, süper kahramanlara brifing verirken (Ultimates grubu ABD için savaşmakta hatta serinin başından dönemin başkanı George W. Bush ile tanışıp konuşmaktadırlar) Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının bu dünyayı istila etmeye çalışan uzaylılara karşı bir hareket olduğunu söylemektedir.[57] Bu her ne kadar çok saçma ve hayali bir iddia olsa da bunu sadece ABD'deki çocuklar değil dünyanın diğer köşesinde okuyan çocukların bir şekilde etkilenmeyeceklerini düşünmek çok yanlış olacaktır. Bu tip alt mesajlar saf bir şekilde kendi iddialarına inandırmak için yapılmamaktadır. Bunların asıl amacı gücü elinde tutan grubun küresel alanda kitle iletişim araçları sayesinde bazı şeyleri yeniden düşündürürken, bazı şeylerin asla düşünülmemesini sağlamaktır. (Ek-12)

Bir diğer örneği de bilgisayar, konsol oyunlarından verebiliriz. Bu oyunlar içerisinde özellikle savaş senaryoları içerisinde geçen ve artık kendi janrlarını oluşturan *'first person shooter'lar* tekelleşen, otoriterleşen düşünceyi yaratma konusunda iyi birer örnektirler. *First Person Shooter'lar* oyun karakteri olarak bizlere birincil kişi perspektifinden, doğrudan oyunun içindeymişçesine bir görüntü

[55] Thinkexist (Çevrimiçi): http://thinkexist.com/quotation/history_is_nothing_more_than_the_belief_in_the/336418.html 17.07.2012

[56] Boxoffice Mojo (Çevrimiçi): http://boxofficemojo.com/movies/?id=avengers11.htm 17.07.2012

[57] Mark Millar, **The Ultimates #08**, New York, Marvel Comics, 2002 , s.19

sunarlar. (Ek-13) bu sayede oynayan kişi oyunun içindeki karakter olur onunla özdeşleşir, hatta yaptığı hareketleri kendi yapmışçasına benimser. Bu janranın en önemli oyun serilerinden *'Call of Duty'* (Göreve Çağrılma olarak çevirebileceğimiz) serisinin 2010 tarihli *'Call of Duty: Black Ops'* oyunu bu tip bir tartışmayı da beraberinde getirdi. Tartışmadan önce şunu belirtmek gerekir ki; bu tip oyunlar tüm dünyada satış rekorları kıran oyunlardır.[58] Sadece Batı bloğu ülkeleri değil hemen hemen tüm dünya bu oyunlarda ABD veya İngiliz askerleri olan başkarakterlerle oynayıp dünyayı dönemine göre Alman, Rus, Arap düşmanlarında kurtarmaktadırlar. Bu oyunun başlarında da ABD özel harekat timi Küba'ya gidip Castro'yu öldürmekle görevlendirilir, tabii ki görevi başarıyla tamamlarlar fakat daha sonra ölenin Castro'nun dublörü olduğu ortaya çıkar.[59] Bu başarısızlık Castro'nun bazı gizli bilgileri Sovyet radikaller ile paylaşmasını sağlar ve dünya bu kişiler yüzünden nükleer savaşın eşiğine gelir. Çizgi-Roman örneğinde olduğu gibi ABD burada bir tarihi yeniden yazma, korku oluşturma ve bir dış düşman yaratma taktiği kullanmakta, 1961 yılında yapılan 'Domuzlar Körfezi Çıkartması' bir yandan yasallaştırılırken diğer bir yandan oyun sahibini de bunun bir parçası yapmaktadır.

Diğer bir yandan Kültür kavramını bundan da çok daha geniş kapsamlı algılamak gerekmektedir. Sanatın ötesinde yaşayış biçimidir kültür. Gündelik hayatımızdır ve bu hayat aslında birçok özgürlükten uzak olsa da, propaganda ve sansür ile geçiyor olsa da, kitle iletişim araçları belli bir zümrenin elinde olsa da kutsanmaktadır. Bu kutsanma tabii ki kitle iletişimin yardımı ile olur. "adliye haberlerinin acımasız yalancılığı, kitle iletişim yoluyla tüm felaket göstergelerinden (ölümler, cinayetler, tecavüzler, devrim) yola çıkarak günlük hayatın dinginliğini yücelttiği görülür."[60]

Dingin hayatın içinde birçok element vardır. Otoriterleşen kültür bu hayatın ya da diğer bir deyişle yaşayış şeklinin hemen hemen tüm elementlerine hakim olmak, onları tekleştirmek ister. Tekleştirmek temelde otoriter/totaliter sistemlerin amaçlarından biridir. Fakat günümüzün küreselleşen dünyasında da tekleştirmek

---

[58] Independent (Çevrimiçi): http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/pc-download-charts-call-of-duty-black-ops-fallout-new-vegas-2135057.html 09.10.2012

[59] BBC (Çevrimiçi): http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-11731120 09.10.2012

[60] Jean Baudrillard, **Tüketim Toplumu,** Çev: Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010, s.122

hem de yaşama alanlarının her birinde tekleştirmek bir yöntem haline gelmiştir. Tek farkı daha önce de birçok kez söylendiği üzere baskının ötesinde kitle iletişimi sayesinde yapılan yoğun yönlendirme ve propaganda faaliyetleridir. Bu faaliyetler sayesinde ki reklamlar çok büyük önem arz ederler, işlenen bilinçaltı otoritenin onun için seçtiğini, özgür bir şekilde seçtiğine inanır.

Yaşamın içindeki elementlerin en önemlilerinden biri de yemek kültürüdür. Bazı kültürler toplumların yapılarına göre değişebilir. Örneğin göçebe bir toplum yapısından gelen Türklerin mimari kültürünün zayıf olduğu yadsınamaz. Fakat yemek her toplumda mutlaka olan bir şeydir. Hayatın devamını sağlamak için zaruri olan yeme eylemi, toplumun yerleştiği bölgedeki ürünler, zaman içerisinde geliştirilen teknikler sonucu bir kültüre dönüşmüştür. Fakat küreselleşen dönemde yemek kültürü de diğer kültürler gibi tekleşme eylemi altına girmiştir. Bu durum 'Toplumların McDonaldslaştırılması' olarak adlandırılabilir. McDonald's, Coca Cola ile birlikte dünya çağında herkes tarafından bilinen sembollerin başında yer almaktadır. Bu şirketlerin sembolleri bilinirlik açısından dini semboller ile yarışmaktadır. "Global kültürün bir ürünü olan McDonald's, ürün gösterisini ve ona ait tüketici kültürünün dünyanın her yerinde teşvik ederek, Amerikanlaştırılmanın ve küresel kapitalizmin kültür elçisi olmuştur."[61]

Kapitalizmin temel politikası kendini çok geniş bir ürün yelpazesi olarak göstermektir. Fakat bu ürün yelpazesinin altında tekleşen bir kültür vardır. McDonald's örneğinden gidecek olursak: McDonald's ve buna benzer diğer şirketlerin başarısı, kendi doğdukları ülkeler dışında yaptıkları yatırımlarda değişen toplumsal ve kültürel şartlara göre kendi politikasının dışına çıkmadan eklemlenmesidir.[62] Fakat bu eklemlenme istenilen tüketim toplumu anlayışını değiştirmez. Fastfood yani hızlı tüketilen yemek, toplumun kültüründe değişiklikler yapıp Amerikanlaşmaya ortam hazırlar. Yemeğe ayrılan süre azaldıkça farklı tüketim araçlarına daha hızlı vakit ayrılabilmektedir. Hızlanma ve tüketimin arttırılması burada beklenen iki sonuçtur. Aynı şekilde giyecek satın alınan mağazalarda çalışan hızlı dans müzikleri de tüketimin hızlanması için kullanılan bir başka araçtır.

---

[61] Douglas Kellner, **Medya Gösterisi,** Çev: Zeynep Paşalı, İstanbul, Açılımkitap, 2010, s.79
[62] **A.e.**, s.81

Diğer bir beklenti de standartlaşma veya tekleştirmedir. ABD'de 1920'lerde Fordizm anlayışı olarak ortaya çıkan bu süreç asıl gelişimini İkinci Dünya Savaşı sonrasında vermiştir. Üretimin standartlaştırılması, kitlesel üretim yapılması ve bu kitlesel üretimin ülke sınırlarını aşması bu tip üretimin en önemli özellikleridir. Bu özellikler yıllar içerisinde sanayi alanından çıkıp tüketimin tüm unsurlarına yansımıştır.

Mesleki bilgi ve uzmanlaşma da otoriterleşen kültürün önemli bir parçasıdır. Bu konuyla ilgili Baudrillard şöyle demektedir:

> "Mesleki bilgi, toplumsal unvan, bireysel gelişim konusunda toplumumuzun niteliksel boyutlarından bir yeniden çevrimdir. Toplumun bu boyutu herkes için, eğer dışarı atılmak, uzaklaştırılmak, yarışma dışı bırakılmak istemiyorsa, bilgisini, genelde kullanabilir bilgi dağarını çalışma piyasasına sunmak zorundadır."[63]

Bu yaklaşımdan birkaç sonuç çıkarmak gerekmektedir. Birincisi uzmanlaşılan alanlar, eğitim sisteminin de yönlendirilmesiyle kapitalist sektörlere yarayacak işlerdir. Bu işlerin ve iş sahiplerinin sistemi bozabilme imkanları yoktur. Eğer sistem çökerse kendilerinin de sistem içerisinde yutulacağını gayet iyi bilirler. Bu yüzden kendileri de sisteme adapte olur, çalışan kimliğinin ötesine geçemez.

İkincisi birinci maddenin devamı olarak uzmanlaşma alanları kapitalist sistemin yararına olmayan meslekler tasfiye edilir ya da minimalize edilmiş hale gelirler. İçerde kalan diğer uzmanlaşmış kişilerin de geniş bilgi birikimine sahip olması engellenir. Bunun sisteme temel faydası yine sistem dışına çıkamayan kişiler, sistem dışına çıkamayan eğitilmiş beyinler yaratmaktır.

Son olarak mesleki uzmanlaşma kitle iletişimin, kapitalist kültürün kişiye daha kolay ulaşmasını sağlamaktadır. Hızlı çalışma temposu, hızlı tüketimi sağlar, borç düzenli hale gelir ve çalışma zorunlu olmak durumunda kalır.

---

[63] Baudrillard , a.g.e., s.123

Yukarıda Bauman'ın, küreselleşme yerelleşmeyi yaratmaktadır düşüncesine sıklıkla yer verildi. Fakat kültürün tekleşmesi bunun yerelleşme ile birlikte olmayacağı anlamına gelmemektedir. Küreselleşmenin kültürü yurtsuzlaştırması yerelliğin yok olduğu anlamına gelmemektedir. Bu kültürel deneyimin çeşitli yollarla belirli yerellerde geleneksel dayanak noktalarından kaldırılması anlamına gelmektedir[64]

Yerelleşmenin, kültürel söylem ile kalıcı hale getirilmesi, dinamiklerinden uzaklaştırılıyor olmasına dair önemli örneklerden biri National Geographic örneğidir. Linda Steet Arap kültürü özelinden bakarak National Geographic dergisinin farklı kültürlere ve hatta kadınlara yaklaşımını eleştirmektedir. Aynı kadına bakışı gibi dergi farklı kültürlere de taraflı bakmaktadır. Steet kitabının kapağına koyduğu fotoğraf bu iki olguyu tanımlamaktadır. Arap dünyası üzerinden ulaşılan Oryantalist düşünce sonucu Batı dünyası dünyanın geri kalan kısmını, Huntington'un ifadesi ile çember dışı ülkeleri, tek ve her anlamda daha altta, geri kalmış olarak tanımlama yoluna gitmiş ve National Geographic dergisi de bu söyleme destek olmuştur.[65]

Diğer bir araştırmada ise temel olarak National Geographic dergisinin temelindeki söylemin Amerikan düzenine ve kültürüne bağlılık olduğunu belirtilir.[66] Araştırmada özellikle seçilen fotoğrafların doğuluyu doğulu, güneyliyi güneyli (Güney Yarımküreliler) olarak göstermekte olduğunu ve buralardaki ABD ve şirket iştiraklerinin bu "geri kalmış" ülkelerin çıkarına olduğunu gösterir biçimde makaleler ile birleştirildiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra fotoğraflara da en az makaleler, yazılar kadar önem verilir. Gezi dergisi olduğu için fotoğrafların insanların ilgisini çeken ilk şeyler olduğu gerçeği üzerinden hareket eden yazarlar oryantalist bakış açısını ABD'nin üstünlüğünü gösteren fotoğrafların çekildiğini, çember dışı insanların sürekli egzotik kıyafetlerle gösterildiğini ve derginin bazı sayılarında Doğulu portrelerin daha doğulu gözükmesi için ciltlerinin karartıldığını belirtirler.[67]

---

[64] John Tomlinson, Küreselleşme ve Kültürel Kimlik, , **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008, s.325

[65] Linda Steet, **Veils and Daggers: A Century of National Geographic's Representation of the Arab World**, Philadelphia, Temple University Press, 2000, s. 129

[66] Catherine A. Lutz & Jane L. Collins, **Reading National Geographic,** Chicago, Chicago University Press, 1993, s.15

[67] Lutz & Collins, **a.g.e.**, s.40

Bu durum göstermektedir ki var olan kültürün tüm noktaları sistemin bu şekilde, bu yapıda, bu sabitlikte işlemesi için her türlü noktayı bu düzeni koruyacak şekilde ele almışlardır. Bu tip bir döngünün kırılması toplumsal hareketlere ve iletişim noktalarında yaşanacak devrimsel dönüşümlere bağlıdır.

3. OTORİTER İLETİŞİMİN DÖNÜŞÜMÜ

İletişim her zaman devrimsel dönüşümler yaşamıştır. Dünya tarihindeki her büyük dönüşüm ile iletişimin dönüşümü arasında her zaman paralellikler vardır. Bu paralelliklerin temel noktası yukarıda da bahsedilmeye çalışılan iletişim kanallarının kimin kontrolünde olduğu meselesidir. Baldini'ye göre tarih dört tip iletişim kültürü görmüştür. Bunlar; sözlü iletişim, yazılı iletişim, tipografik ya da basılı iletişim ve son olarak günümüzde de var olan, baskın olan elektronik iletişim. Bu durumda göstermektedir ki iletişim çağları arasında 3 iletişim devrimi yaşanmıştır. Sözlü iletişimden yazılı iletişime geçişte temel faktör iletişimin halkın daha geniş bir kesimine yayılma isteğiydi. Yazılı iletişime geçişle birlikte iletişimin uzaklara yayılabilmesi sağlamış, iletişimin tarihin devamına yayılabilmesi sağlamış, toplum mühendisliği yapılması sağlanmış ve kanalsız bir öğrenme kaynağı eksikliğini tamamlamıştır.[1] En önemli özelliklerinden biri dönemde çok baskın olan din ve gelenekleri rahip/soylu sınıfının elinden almış ve daha geniş kitlelere yayılmasını sağlamıştır. Diğer bir deyişle iletişimin tabana yayılmasını hedeflemiştir.

Yazılı iletişim bu amaçlarını belli bir süre, aslında oldukça uzun bir süre devam ettirmiştir. Fakat her devrimsel süreç gibi yazılı iletişim de çağın gerisinde kalmaya, yaratılışındaki devrimsel yapıya ters düşmeye başlamış ve bunun üzerine ikinci iletişim devrimi olan tipografik ya da diğer bir deyişle basılı iletişim dönemi ortaya çıkmıştır. 15. Yüzyıl itibariyle özellikle matbaayı Avrupa'ya getiren ve ona asıl şeklini veren Gutenberg sayesinde yeni bir boyut kazanmıştır. Yazılı devrim bilgiyi yayma ve kişileştirme imkanı olmuş olunsa da geçen yıllar içinde iletişim tekrar belli bir zümrenin kontrolüne geçmiştir. Yine din sınıfı ile aristokratlar olarak adlandırabileceğimiz bu sınıf din kitaplarının yazımını kendileri üstlenmiş, halka dini kitapları yaymayarak yazılı iletişimi kendi çıkarlarına uygun kullanmışlardır. Basılı iletişim sayesinde bu bilgiye kısıtlı erişim ortadan kalkmıştır. Yazılı basıma geçerken düşünülen toplum mühendisliği anlayışı aynen basılı iletişime geçerken de vardır. Buradaki fark doğuştan özel bir sınıfa sahip olmayan fakat sermaye sahibi burjuva sınıfının iletişimde de hak iddiasıdır.[2] Özellikle Reform hareketleri sırasında Luther'in İncil'i basarak halka yayması Reform'un başarıya ulaşmasında önemli bir faktör olmuştur. Bu tek örnek bile iletişim devrimleri ile siyasal, kültürel, ekonomik

[1] Baldini, **a.g.e.**, s.36-40
[2] **A.e.**, s.62-81

devrimler arasındaki organik bağı açıklamada yeterli olacaktır. Çünkü Reform sadece dinin değişimini değil Weber'in de dediği gibi kapitalizmin de doğuşuna doğrudan etkisi olan tarihsel bir kırılma noktasıdır. Bunun yanı sıra ilerleyen dönemde Fransız devrimi sırasında Jean Jacques Rousseau, Voltaire gibi düşünürlerin monarşi karşıtı, milli söylemleri ve bunların basılarak halka dağıtılması devrimin başarıya ulaşmasında ve halka yayılmasında çok önemli unsurlar olmuşlardır.

Fakat basılı iletişim de bir süre sonra devrimci niteliğini kaybetmiş ve yerini bırakmak zorunda kalmıştır. Yukarıda da görüldüğü üzere iletişim devrimleri, kitle iletişimi halk tabanına yaymak için yapılmış devrimlerdir. Fakat hepsi bir süre sonra belli bir zümrenin kontrolüne geçtiği için yine, yeniden bir değişim yapmak gereksinimi doğmuştur. Ray Bradbury'nin unutulmaz eseri 'Fahrenheit 451'de de bu yaklaşımda olan fakat tersine işleyen bir iletişim devrimi görülmektedir. Kitapların yakıldığı, totaliter bir devlet tarafından kontrol edilen bir gelecekte geçen kitabın sonlarında yazılı eserleri kurtarmaya çalışan, şehir dışında yaşayan ütopik bir topluluk ile karşılaşılır. Bu toplulukta bulunan her bir kişi yakılan eserlerden biri ya da birkaçını ezberlemiş ve onu korumaya çalıştığı görülür. Yani yazılı iletişimden tekrar sözlü iletişime geçilmiştir.[3] Ölen bir kişi ölmeden önce vakti varsa o kitabı bir gence ezberletmektedir. İletişim tarihsel sürecin tersine dönmüş olsa da iletişimin devrimsel dönüşümü sabit kalmıştır.

Tarih çağında değişimi yaşatan büyük olaylar ya da düşüncelerin ileriye ya da geriye doğru bir devrimci yanı olması ve daha sonraları bu yapının muhafazakar bir hal alması çok görülür bir şeydir. Hobsbawn'a aynı iletişim gibi milliyetçilik de çıkışında oldukça devrimci hatta tüm insanları içine alacak bir ülkeye doğru yol alırken(aynı iletişim devrimlerinde tüm insanları içine alan bir iletişim anlayışı gibi) özellikle 1950'lerden sonra muhafazakarlar, ayrılıkçı, parçalayıcı bir yapıya bürünmüştür.[4] Hemen eklenmelidir ki Hobsbawn'ın hayal ettiği küresel yapı ile günümüzdeki küresel yapı taban tabana birbirine zıttır.

---

[3] Ray Bradbury, **Fahrenheit 451**, Çev: Zerrin Kayalıoğlu, Korkut Kayalıoğlu, İstanbul, İthaki Yayınları, 2010, s.218

[4] Eric J. Hobsbawn, **Milletler ve Milliyetçilik Program, Mit, Gerçeklik,** Çev: Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006, s.195

Çağımızda yaşanan elektronik devrimini de bu sebeplere bağlasak da asıl sebeplerin teknolojideki hızlı gelişim olduğunu söylemek daha doğrudur. Basım evlerinin şirketleştiği, para kazanmak arzusunda olduğu dönemde elektronik iletişimin diğer iletişim devrimleri gibi tüm insanların düşüncelerini paylaşabilme hakkı üzerinden bir yaratılış olduğu tek başına söylemek yanlış olacaktır. Elektronik iletişim çağının ana teması hız ve erişebilirliğin küresel hale gelmesindedir. Diğer iletişim devrimlerin aksine dayandığı noktalar en azından 21 yüzyılın başından bakan insanlar için çok da halk yararına bir devrimci hareket olduğu söylenemez.

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere günümüz iletişim kanalları hala belli bir zümrenin, otoritenin elindedir. Sermayenin belli gruplarda toplanması sonucu oldukça kapalı, oligarşik hale gelen bu iletişim tüm iletişim kanalları aracılığıyla bu sermaye kesiminin çıkarlarına uygun kişiler yaratmak amaçlı bir politikaya sahiptir. Gelişen teknolojiler sayesinde farklı görüşlere, fikirlere ulaşmak teoride mümkün iken, 'ortalama' bir insanın ulaşabilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Çalışmanın bu bölümünde iletişimin olabildiğine küreselleştiği günümüzde bunun çıkışına dair sorular sorulacak, iletişim ağının çeşitlenmesi üzerine örnekler verilecektir.

Bunu yapabilmek için öncelikle günümüzün iletişimini doğru algılamak, onu doğru okumak gerekmektedir. Kapitalizm ve küreselleşme dünyanın her tarafına ulaşmış, ulaşmakla kalmamış onu kontrolü altına almış iki gerçek. Doksanlar en az bir önemli açıdan tipik bir yüzyılın sonuydu. Sovyetlerin çöküşü tabii ki bu dönüşümü hızlandırmış küreselleşmeyi tüm dünyaya yaymıştır. Özellikle doksanlardan önceki medya sistemleri öncelikli olarak ulusalken günümüzde medyanın küresel bir pazar haline geldiği görülmektedir. Bu yüzyılın başında petrol ve otomotiv sektöründe olan bu gelişmeler yüzyılın sonunda ise başta medya olmak üzere 'eğlence' sektöründe de var olmaktadırlar.[5] İşin daha vahim tarafı ise bu sektör olan medya ve eğlencenin belli gruplar tarafından kontrol ediliyor olmasıdır.

Eğlence kelimesi aslında Avrupa'nın kültür ve sanat anlayışına ABD'nin getirdiği bir yenilik olarak görülebilir. ABD'deki medya, Neil Postman'ın sözleriyle,

[5] Robert W. McChesney, Yeni Küresel Medya, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008, s.311

"dünyanın en çok eğlenip en az bilgilenen toplumunu yarattı."[6] Eğlence kelimesinin kültür-sanat ile kesinlikle aynı şey olmadığını anlamak gerekmektedir. Kültür, sanat birer iletişimdir, toplum mühendisliği için gereklidir fakat bunun yanında eğlence çok daha geniş bir iletişim alanını, toplum mühendisliği alanını kapsamaktadır. Bunun içine örneğin sporu katabiliriz, daha önceki örneklerde verildiği gibi yeme ve içme de "eğlence" başlığı altına girebilir. Küreselleşmenin içindeki bu eğlence algısı kısaca "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması"[7] yani iletişim olarak algılanmalıdır. Kısacası tam anlamıyla otoriter iletişim ötesinde totaliter iletişime yaklaşıma benzeyen bir yapı kurulmak istenmektedir. İşte buradaki istenmesi durumu çok önemlidir. Çünkü otoriter/totaliter devletlerin aksine küresel dönem sistemi baskıyı en azından açık bir şekilde halk ve alternatif iletişim kanalları üzerinde kullanamaz. Bu en önemli iki özelliğinden biridir. İkincisi ise küresel sistem kapitalist yaklaşımı sonucu ona para kazandırabilecek muhalif dahi olsa her hangi karlı girişimleri desteklemek zorundadır. Bunları kendi çıkarına göre maniple etmek istediği gerçeğini göz ardı etmeden eğer bir alternatif kanal taban tarafından güçlenirse kapitalist sermayenin ona olan ilgisi doğal olarak gelişecektir. Bu durum iki ucu sivri bir kılıca benzemektedir. Sadece doğru yaklaşımlar sonucu alternatif iletişim kanallarının ya da alternatif 'eğlencenin' topluma yayılması ile sonuçlanır. Bu tip eforların nitelik olarak güçlü olması yanında nicelik olarak az kalmaması ve sürekliliğini koruması gerekmektedir.

Basılı iletişime geçtikten sonra gelişen, değişen siyasi tarih belki de çoğu kişi tarafından o dönem beklenmiyordu. Aynı şeylerin elektronik iletişim çağında gelişmemesi için bir sebep yoktur. Şartların o zamankinden daha farklı olduğu gerçeğini kabul ettikten sonra bunun irdelemesini yapmak yukarıda da belirtildiği gibi çok önemlidir.

Küresel medyanın, küresel iletişimin belli bir zümrenin elinde olduğu defalarca belirtildi. Bunun yanı sıra küresel medya pazarındaki küçük boşluklar da ulusal ya da bölgesel güç odakları olan ya da iş ve ticaret yayımcılığı gibi sadece özel bir

---

[6] Peter Phillips, Medyanın Mülkiyeti ve Denetimi, **Medya ve Savaş Yalanları,** Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007, s.59

[7] Türk Dil Kurumu (Çevrimiçi): http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.500d35eb8317b4.93524105 23.07.2012

müşteri grubuna hitap eden pazarları denetim altında tutan dört ya da beş düzine ikinci nesil firma tarafından dolduruldu.[8]

Ana akım medyanın ve eğlence kültürünün kuşatıldığı gerçeği hemen hemen her gün karşımıza çıkan gerçeklerin başında gelmektedir. Gazeteciliğin temel prensiplerine ve etiğine tamamen ters, taraflı olmanın da ötesinde çıkar sahibi bir medya artık günümüzde varlığını sağlamlaştırmıştır. Bunun günümüzde yaşanan en bariz örneklerini Birinci ve İkinci Körfez Savaşları sırasında ABD medyasında yaşandı. Bu dönem 'iliştirilmiş gazetecilik' teriminin iletişim çevrelerinde sıklıkla kullanılmasını sağlamıştır. (Ek-14)

Medyanın kontrolü büyük şirketlerdeyken ABD'nin özellikle Körfez Savaşı gibi BM desteği almadan girdiği savaşlarda yıkımı, acıyı, ölümü göstermesi pek beklenmez. Onlar Amerikan askerinin kahramanlıklarını, Irak halkına özgürlük, demokrasi getirdiklerini yazmışlardır. Fakat bunlar bir yandan yaşanırken savaşın farklı taraflarını gösteren yapıtlara, haberlere yer verilmemekteydi.

> "Belgesel dalında sekiz Emmy ödülü sahibi John Alpert yaşanan yıkımı görüntülemesi için Irak'a gönderildi, ancak medya onun kayıtlarını yayınlamadı. Ana akım medyadan hiç kimse onun kayıtlarını yayınlamadı. Yalnızca kiliselerde birkaç yüz kişinin katıldığı etkinliklerde gösterilebildi."[9]

Fakat bunun aksine örnekler de hayatımızda mevcuttur. Belgesel yönetmeni Michael Moore tarafından çekilen ve çekildiği dönemde ABD'de dağıtımcı bulamadığı için önceleri oto sansüre takılan 'Fahrenheit 9/11' belgeseli, ABD'nin 11 Eylül sonrası yaşadığı paranoya ve korku toplumunu anlatan bir çalışmaydı. Film tüm bu yasaklamalara rağmen Quentin Tarantino başkanlığındaki Cannes Festivali Jürisi 57. Cannes Film Festivali büyük ödülü olan Altın Palmiyeyi bu belgesele vermişlerdir.[10] Diğer sistemi ve dönemin medyasını eleştiren bazı eserler de kamuoyunun paylaşımı sayesinde büyük yapım şirketlerinin destekleri olmadan birer fenomen haline gelmişlerdir. 11 Eylül saldırılarını ve sonrasındaki medya gelişmeleri sahte olduğu tezine dayanan 'Loose Change' ve Amerikan sistemine komple bir eleştiri getiren 'Zeitgeist' bu eserlere birer örnektir.

---

[8] McChesney, **a.g.e.**, s.315
[9] Ramsey Clark, **a.g.e.**, s.45
[10] Michael Moore (Çevrimiçi): http://www.michaelmoore.com/words/mikes-letter/fahrenheit-911-wins-top-prize-in-cannes 15.10.2012

Özellikle ABD gibi şehirlerin %98'inde yalnızca bir gazete olan bir sistemde farklılaşmanın yollarını bulmak ve onu topluma yansıtmak çok önemlidir.[11] Yazılı basını elinde bulunduran şirketler aynı zamanda televizyonunda hakimiyetine sahiplerdir. Televizyon diğer aygıtlara oranla oldukça önemli bir kitle iletişim aracıdır. 20. Yüzyılın ikinci yarısının en önemli aracı olan ve 21. Yüzyılda da önemini kaybetmeyen televizyon hem habercilik hem eğlence yönleriyle medyanın temel taşlarından birini oluşturur.

Televizyon çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu iddia eder bugün bizim ülkemiz de dahil Batılı ülkelerin çoğunda özellikle dijital yayın sayesinde belki de haddinden fazla kanala erişim mümkün olmaktadır. Bu kanallarda haber, dizi/film, belgesel izleyebilir, müzik dinleyebilir, kendinize uygun hobilerin sabahtan akşama kadar anlatıldığı özel hobi kanalları takip edilebilir. Fakat bu bütün kanallardaki çok çok az orandaki program standart küresel televizyon politikasının ötesine geçebilmektedir. Yukarıda sinemadan çizgi romana, dergilerden gazetelere kadar birçok alanda küresel medyanın politikasını ne kadar tutarlı ve ısrarlı bir şekilde yaydığı gösterilmeye çalışılmıştır. Tabii ki televizyon bunların en önde gelen araçlarından biridir. Televizyon bugün her hane halkında bulunan ve düzenli izlenen bir aygıttır. ABD'nin ihraç ettiği televizyon programlarının toplam miktarı yaklaşık olarak 100.000-200.000 saat arasında değişmekte ve bu programlar dünyanın her yerinde yaklaşık olarak eşit bir biçimde paylaşılmaktadır.[12]

Postman'a göre televizyonun üst ideolojisi eğlencedir[13] Diğer bir deyişle televizyondaki alt metin ne olursa olsun ne kadar üzücü, iç karartıcı, dehşet dolu olursa olsun üst noktada izleyenin eğlencesine destek olmak için yapılmaktadır. Bu televizyonun doğuşuyla başlayıp evrimleşen ve devam eden bir süreçtir. Televizyonun içinde başkalaşım yaratmak hem televizyon sermayesi hem topluluğa ulaşım gücü hem de televizyonun ideolojisi açısından pek mümkün gözükmemektedir.

Elektronik İletişim çağının geriye kalan en son temsilcisi internettir. Çalışmanın bu bölümünde teknolojinin düzeni tersine çevirebilme yeteneğini asıl

---

[11] Phillips, **a.g.e.**, s.59

[12] Neil Postman, **Televizyon Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, Çev: Osman Akınbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010, s.100

[13] **A.e.**, s.102

olarak bu kitle iletişim aracında aramak gerekmektedir. Var olan gizli otoriterliğe, monopol piyasacı küresel medyaya karşı kamuoyunun kendini geliştirebileceği en önemli mecra internet ve içerdiği imkanlar olarak görülmektedir.

Bunun önemli örgütlenmelerinden bazıları yakın zamanda Arap dünyasında yaşanan süreçlerde görülmüştür. Her ne kadar 'Arap Baharı' denen süreçte yaşananlar Batı'nın medya desteği ile yapılmış olsa da bu dünyanın kendi içinde yarattığı alternatif medya dikkat edilmesi gereken bir yapıya sahiptir. Bu alternatifler oldukça az bahsedilen, pek dikkate alınmayan alternatifler olsa da gelişime açık birer seçenek olduğu akıllarda olmalıdır.

10 senedir bölgede araştırma yapan Barbara Nimri Aziz alternatif medyanın gelişimde okuma-yazma oranının yüksek olmasının çok önemli bir faktör olduğunu söylemektedir.[14] Her ne kadar eğitim sistemleri birer 'doğru vatandaş' yetiştirme üzerine kuruluysa da okuma yazma ve düşünme değerlerini içinde bulunduran eğitim sistemine katılım, onu reddetmekten çok daha yararlı olacaktır. Bilinçli yurttaş, toplumun gelişiminde her zaman öncü ve önemli bir faktör olacaktır.

Bu eğitimin yarattığı entelektüel kitle her ne kadar kısıtlı bir kitle olsa da alternatif medyanın, alternatif kitle iletişiminin kaynak noktası olmaktadır. Doğu toplumu içinde de bu tip kitlelerin her ne kadar Batı medyasında yer verilmese de yer aldığını bilmek gerekmektedir. Fakat özellikle son dönemlerde bu elit entelektüel çevrenin dışında da özellikle internet üzerinden çeşitli hareketler gelişmektedir. Bunlardan en ilginçlerinden biri 2008 yılında kurulan '6 Nisan Gençliği' (April 6 Youth) denilen gruptur. Grev hakkı, özgür düşünce hakkı, sosyal adalet gibi kavramların ülkelerine gelmeleri için üniversite öğrencileri tarafından kurulan bu örgüt, adını uluslararası kamuoyuna Mübarek rejimine karşı hareket sırasında duyurmuş ve bu dönemde liderlerinden biri gözaltına alınmıştır.[15] (Ek-15)

Arap Devrimlerinin gelişimleri, dönüşümleri ve gerçek kazananları tartışmaya açık konulardır. Bir iki ay geçtikten sonra ülkelerin herhangi birine demokrasinin ya da özgür medyanın ya da sosyal hakların gelmediği görülmektedir. Fakat asıl önemli olan bu tip dünyada gelişmemiş toplumlar olarak görülen toplumlar da dahi internet

[14] Barbara Nimri Aziz, "Batı Haricindeki Medya Alternatifleri Var mı?" **Medya ve Savaş Yalanları,** Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007, s.219

[15] Wired (Çevrimiçi): http://www.wired.com/dangerroom/2011/02/leading-egyptian-facebook-activist-arrested-friends-say/ 26.07.2012

üzerinden bu hakları talep eden, küreselleşme karşıtı (ama gerici olmayan, radikal kesimlerle bağlantısı bulunmayan) hareketlerin doğmuş olma potansiyelidir. Bu potansiyel doğru liderlik ve doğru zamanda, doğru iletişim kanallarının kullanımıyla oldukça devrimci bir yapıya sahip olabilir.

Aynı kapitalizm gibi küreselleşmenin de belli bir mekanizması vardır ki bazı şeyleri gizleyemez. Aziz'e göre özellikle medyanın küreselleşmesi dogmatik olmayan beyinler için birer araştırma ve gelişme kaynağı olabilmektedir: "1990'ların başında Amerika'nın ulusal ekonomileri küreselleşme ve Amerikan kültürünü yayma hamlesiyle, devlet kontrolündeki TV şirketlerinin pek çoğunun Bill Cosby Şov, BayWatch (Sahil Güvenlik) ve şiddet içerikli Amerikan filmlerini ve dizileri daha sık yayınlamaya başladı. Uyduya yaygın ulaşımla birlikte, daha çok sayıda Arap ailesi ve aynı zamanda yerel haberciler dünya haberleri için CNN'i açmaya başladı. Araplar CNN'nin yükselişiyle birlikte dünyanın geri kalanıyla birleşti ve uluslararası olayları canlı canlı izlemeye başladı. Aynı zamanda Türk ve Avrupa televizyonlarına da ulaşılıyor."[16] Bu tip bir gelişmenin bir diğer önemli yanı da yerel alanların imkanları dahilinde bu tip organizasyonları da örnek alarak bağımsız medya organları geliştirme arzusudur. Amerikan hiyerarşisine ve Amerikan kültürüne karşı olan bu duruş ya da en azından kendini korumaya çalışan toplumların tutumu sayesinde birçok yerel haber kanalı, ajans, dergi, gazete, internet gazetesi ya da kültür sayfası gibi oluşumlar kurulmuştur. Çoğu yaşamasa da aralarında başarılı olanlar vardır (Örneğin MBC kanalı). Diğer bir yandan sermayeye sahip, belli bir iletişim geçmişi olan, bir entelektüel birikime sahip elitleri olan Arap yarımadası ve Kuzey Afrika'da bu daha mümkünken, Sahra-altı Afrika'sı için aynı şeyleri söylemek biraz zordur.

Yukarıda da belirtildiği üzere hatta Marx'ın kapitalizm saptamasının bir benzeri olarak, var olan sistemlerin iyi yanlarını kullanmak, kötü yanlarını ise elemek gerekmektedir. Küresel dünya, küresel iletişim hemen hemen bütün düşünürlerin istediği bir şeydir. Hobsbawn'ın Fransız Devrimi'ni bu kadar önemsemesinin nedeni onu zamanla oluşabilecek bir küresel dünya devleti için bir adım olarak görmesiydi. Fakat Bauman'ın da dediği gibi günümüzün küreselleşmesi bir sermaye küreselleşmesidir. Yereller yerel kalmakta, gelişmemişler gelişmemeye mahkum

[16] Nimri Aziz, a.g.e., s.227

edilmektedir. İletişim için de aynı şeyler geçerlidir. Tek taraflı iletişim ve tek taraflı kültür-eğlence baskısı vardır. Bunların aşılması için bu sistemin içindeki fayda sağlayacak elementleri kullanmak işte bu yüzden zaruridir.

İnsanların dünya sisteminde memnun olmadıklarının mikro bir örneği yukarıda da denildiği gibi Arap dünyasında yaşanmıştır. Bir süre daha önce eski Sovyet cumhuriyetlerinde ve Doğu Avrupa'da da benzer süreçler yaşanmıştır. Sonuçlarının başarıya ulaşmaması insanları umutsuzluğa kapılmasını sağlamamalı, toplumların potansiyellerini görmek açısından aksine umutlandırmalıdır. (Ek-16)

Günümüz teknolojilerinin böyle bir potansiyeli olduğunu bilmek evet umut vericidir. Fakat umut gerekli çalışmalar yapılmadan tek başına yeterli olan bir unsur değildir. Umudun yeşerebilmesi için sisteme karşı muhalif bir medya ve muhalif bir kültürü yaymak gerekmektedir. Günümüzde internet bu yayılımları güçlendirmek açısından oldukça doğru bir kaynak olma potansiyeline sahiptir.

3.1. Muhalif Medya

Burada kullanılan muhalif tanımını yaparken var olan sisteme karşı olan ve bunun mücadelesini veren kişilerin yanı sıra tezin geri kalan kısmında anlatılan, irdelenen sistemin içinde dahi olsa kaba tabirle 'kalemini satmamış', gazetecilik ve haber etiğini elden bırakmamış kişileri de anmak gerekmektedir.

Bunların en önemlilerinden, en çok bilinenlerinden biri CBS televizyonunda 'See It Now' programının yapımcısı Edward R. Murrow ile dönemin Wisconsin senatörü Joseph McCarthy arasında geçen tartışmadır. Murrow bu programlar zincirinin ilk programını 9 Mart 1954 tarihinde yapmıştır. Bu dönem McCarthy ile 'Kızıl Korkusu'nun en yoğun olduğu dönemlerdi. Hollywood'da birçok sanatçı komünist oldukları gerekçesiyle yargılanıyor, iş bulamıyorlardı aynı durum birçok diğer sektörde de daha az ses getirecek şekilde fakat aynı etkinlikle sürdürülmekteydi. Diğer bir yandan bu dönem 'Soğuk Savaş'ın en sert geçtiği, dünyanın sürekli bir atom bombası tehdidi altında olduğu dönemlerdi. Altı çizilmesi gereken bir diğer önemli olay ise Edward R. Murrow'un bir komünist olmamasıydı,

o sadece gazetecilik ilkelerini takip edip bu düşmanlığın en yoğun olduğu dönemde, belki de o dönemin en önemli figürü senatör McCarthy'i karşısına almıştı.[17]

Murrow bu programı yaparken kendi kanalının bütçesini hatta logosunu bile kullanamamıştı. "Programı finanse eden mali destekçi, o dönemde McCarthy saflarına oldukça yakın olan basın imparatoru Hearst tarafından kontrol edilen basın şirketlerinin ve televizyon istasyonlarının saldırılarına maruz kalır."[18] Fakat işin önemli kısmı bu ters gitmesi çok muhtemel gazetecilik örneği oldukça yoğun bir ilgiyle karşılaştı. McCarthy düşen halk desteğine engel olmak için programa çıksa da program sonrası popülaritesi daha da düşmüştür. Tüm bu halk desteğine ve bir senatörü canlı yayında yenmiş olmasına rağmen CBS programı bir süre sonra yayından kaldırmıştır.[19] Bu olay, 2005 tarihli George Clooney'in yönettiği ve ismini Murrow'un ünlü son sözünden alan 'Good Night and Good Luck' (İyi Geceler ve İyi Şanslar) filmine konu da olmuştur.[20]

Bunun daha basit bir örneğini yine hikayesi tiyatroya ve sinemaya aktarılmış, İngiliz gazeteci David Frost ve eski Amerika Birleşik Devletleri başkanı Richard Nixon arasında gerçekleşen seri görüşmelerde de görebiliriz. 1977 yılında gerçekleştirilen bu görüşmede her ne kadar dönem itibariyle Nixon, 'Watergate' skandalı sonrası 1974 yılında görevi bırakmak zorunda kalmış olsa da hala eski Amerika Birleşik Devletleri başkanı olarak büyük bir gücü vardı. Görüşmeleri kendi cebinden karşılamak zorunda kalan Frost, görüşmeyi tam bir gazetecilik örneği haline getirmiş ve Nixon'ı başkanlık süresince yaptığı bazı yasal olmayan uygulamalar hakkında "Başkan yaptıysa o iş yasaldır" sözlerini söyletmeyi başarmıştır.[21]

Gazetecilik özellikle muhalif gazeteciliğin temel özelliklerinden biri sermayeyi ve sistemi karşınıza alabilecek kararlar vermektir. Bu yüzden hükümet ve onun politikaları eleştirebilmek, otorite figürüne karşı çıkabilmek modern demokrasilerde bile çok kolay değildir. Hapse atılma durumunuz olmasa bile işinizden olma ve

[17] Berkeley (Çevrimiçi): http://www.lib.berkeley.edu/MRC/murrowmccarthy.html 15.10.2012
[18] Barbier, Bertho Lavenir, age, s.266
[19] PBS (Çevrimiçi): http://www.pbs.org/wnet/americanmasters/episodes/edward-r-murrow/this-reporter/513/ 15.10.2012
[20] İMDB (Çevrimiçi): http://www.imdb.com/title/tt0433383/ 15.10.2012
[21] Street Law (Çevrimiçi): http://www.streetlaw.org/en/Page/722/Nixons_Views_on_Presidential_Power_Excerpts_from_a_1977_Interview_with_David_Frost 15.10.2012

medya sektöründen hayatınız boyunca yasaklanmak oldukça mümkün sonuçlardır. Bu bölümde örneklerin çoğu Amerika Birleşik Devletlerinden verilmiştir. Fakat şu unutulmamalıdır ki Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin politikaları tüm dünyayı etkilediğinden bu örnekler uygun örnekler olarak görülmüşlerdir.

Sızdırılan hükümet belgelerinin yayınlanması gazetecilik açısından tartışmalı bir konu haline getirilmiştir. Hükümetler arasında veya hükümetler içinde yasal olmayan şeyler varsa bunların kamuoyuna gösterilmesi son derece doğal olmalıdır. Nixon'un istifa etmesini sağlayan Watergate skandalı hakkındaki belgeleri sızdıran yıllar sonra ortaya çıkmıştır ki dönemin FBI yöneticilerinde Mark Felt'tir.[22] 1972 yılında Washington Post bu belgeleri yayınlamıştır. O dönem bu gazetecilik tartışma pek gündeme gelmemiştir. Konu asıl olarak yakın dönemde Wikileaks belgeleri olarak adlandırılan belgelerin internet üzerinden yayınlanmasından sonra gündeme gelmiştir.

2006 tarihinde kurulan Wikileaks adını ilk olarak 2007 yılında Kenya'daki yolsuzluk belgelerini yayınlayarak duyurdu. Bu belgeler hem Kenya seçimlerini etkiledi hem de kurucularından ve sahiplerinden biri olan Julian Assange'a Uluslararası Af Örgütü'nden ödül kazandırdı. Aynı yıl içerisinde site içerisinde Amerika Birleşik Devletleri iç ve dış politikalarını ilgilendiren belgeler de yayınlanmaya başlandı. Bunların başında Guetanamo Kampı'ndaki hukuksuzlukları ve başkanlık seçimi öncesi o dönem Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı adayı olan Alaska Senatörü Sarah Palin'in lobi çalışmalarını ortaya koyan belgeler vardı.[23]

Fakat sitenin isminin duyurulması, tarihe 'Wikileaks Belgeleri' olarak geçen 251 bin 287 adet Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'na ait yazışmanın 28 Kasım 2010 tarihinde yayınlanmaya başlamasıyla gerçekleşti. Belgelerin gerçek olduğu bizzat Beyaz Saray tarafından kabul edildi.[24] Aynı yıl içerisinde İsveç yetkilileri tarafından Assange hakkında bir açılıp bir kapanan tecavüz soruşturması başlatılmıştır. Bir süre sonra İsveç İnterpol nezdinde Assange hakkında uluslararası bir tutuklama emri çıkardı. Bu konunun hemen belgelerin sızıntısı üzerine çıkması

[22] Washington Post (Çevrimiçi): http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/watergate/part4.html 15.10.2012
[23] Barış Pehlivan, Barış Terkoğlu, **Sızıntı Wikileaks'te Ünlü Türkler,** İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2012, s.16
[24] **A.e.**, S.20

bir tartışma konusudur. 2012 itibariyle Assange, Londra'daki Ekvator büyükelçiliğinde, politik himaye altındadır.[25]

Wikileaks belgelerini yayınlayanların yanı sıra bu bilgilerin alındığı kaynak kitabın yazarlarını da en azından yaşadığımız ülkenin muhalif kimliklerine sahip medya mensupları olarak tanımlayabiliriz.

1971 yılında New York Times asıl adı *United States – Vietnam Relations, 1945–1967: A Study Prepared by the Department of Defense (Birleşik Devletler – Vietnam İlişkileri, 1945 – 1967: Savunma Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Çalışma)* olan fakat medyada *'Pentagon Papers' (Pentagon Belgeleri)* olarak adlandırılan belgeleri yayınlamıştır. Belgelerin içeriği kabaca dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson'ın ve kabinesinin sistematik olarak kamuoyuna yalan söylediğini açık bir şekilde göstermiştir.[26] New York Times belgeleri yayınlamadan önce yasal olarak konuyu tartışmaya açmış ve konunun Amerika Birleşik Devletleri Anayasasının 1. Maddesine uygun olduğu düşüncesi sonucu yayınlanmaya karar verilmiştir. Fakat bu durum gazeteye dava açılmasını engellememiştir. Davanın hakimi Gurfein'e göre "daha yüce, büyük özgürlükleri korumak adına bu belgeleri çıkaranların cezalandırılması gerekmektedir".[27] New York Times zamanında 7000 belgenin yaklaşık yüzde 5'ini yayınlayabilmiştir. Günümüzde belgelerin tamamına internet üzerinden ulaşılabilir.

Yukarıda örneklere bakarak günümüzde muhalif politikaların, medya üzerinden yapılan en başarılı örneklerinin internet sayesinde geliştiği göze çarpmaktadır. Medyanın 21. Yüzyılda temel unsurunun para olduğu bir dönemde internet gazeteciliği belki de medya içerisinde gazetecilik prensiplerini yerine getirmek açısından diğerlerine göre çok daha uygun bir alan olarak göze çarpmaktadır. Wikileaks belgeleri, Doğu Avrupa ve Arap bölgelerinde yaşanan değişim istekleri temel iletişim kanalı olarak interneti kullanmıştır. Bunun yanı sıra basılı, yazılı iletişime geçme şansı bulamayan haber ve araştırmalar internet vasıtasıyla, kolaylıkla insanlara ulaştırılabilmektedir. Bunun yakın tarihli bir öreği de ülkemizde yaşanmıştır. O dönemde hala cezaevinde bulunan gazeteci Ahmet

---

[25] BBC (Çevrimiçi): http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11949341 15.10.2012
[26] Zinn Project (Çevrimiçi): http://zinnedproject.org/posts/7325 16.10.2012
[27] Noam Chomsky, **Necessary Illusions Thought Control in Democratic Societies,** London, Pluto Press, 1989, s.10

Şık'ın 'İmamın Ordusu' adlı kitabı basıma geçmesi zorlaştırıldığı bir dönemde internet üzerinden yayımlanmaya başlanmıştır.[28]

Bilgi paylaşımı ve interneti gücü, o gücün kolektif bir şekilde kullanılabilmesiyle yakinen alakalıdır. İnternet üzerinde belki de milyonlarca talep, milyonlarca istek, milyonlarca grup vardır fakat bunlardan sadece çok az bir kısmı kitleleri peşinden sürükleme yetisine sahip olabilirler. Bunun temelinde bilginin nasıl kullanıldığı büyük önem arz eder. Evet internet otoriter iletişim kanallarından ayrılmak açısından oldukça önemli bir şanstır. Fakat bu şansın kullanabilmek o örgütün yapısal özelliklerine, mesajın içeriğine ve bu içeriğin yönlendirilmesindeki efektifliğe dayalıdır.

Bilginin, iletişimin değeri her zaman en üst seviyedeydi. İnternetin buradaki rolü bu bilgiyi, yayabilecek en potansiyelli iletişim kaynağı olmasıdır. Basılı kültüre geçilmeden önce yüzyıllar boyunca din adamları halkı sömürdüler. Ellerinde olan sınırlı sayıdaki kutsal kitabı Tanrı ile aralarında doğrudan bir bağlantı varmışçasına kullandılar. Kitapların yayılmaması sebebiyle halk, din adamlarının kutsal bilgiye sahip olduklarını sanıyorlardı. Yine aynı şekilde basılı kültür öncesi haritalar gizli belgelerdi. Kaynakların kullanımını belli bir kesime, otoriteye ait olması istendiği için bu tip bilgiler halk ile paylaşılmazdı.[29] Kısacası araç çok önemlidir. Ama söyleyecek bir sözü olanlar için önemlidir. İnternet sadece bir araçtır ve araçların pozitif veya negatif değerleri kendi başlarına olmazlar. Bunlar sadece kullanılabildikleri ölçüde değerlidirler. Bu değer arzulanan hedefe zarar da verebilir yarar da. Bunu engellemek için doğru bir bilgi paylaşımı, doğru bir topluluk içi iletişim gerekmektedir. Bu sayede hedefler belirlenebilsin, bu hedefler doğrultusunda tek ses olunabilsin.

Chomsky liberal demokrasilerde alternatif görüşlerin yer almasına ülkelerin kuruluşundan günümüze kadar herhangi bir döneme kadar izin verilmediğini söyler. Chomsky Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Savaşı sırasında Thomas Jefferson'un 'harekette değil düşüncede hain' yaklaşımının günümüzde de farklı bir boyutta devam ettiğini söyler. Düşüncede hain yaklaşımı 'haince bir şey

---

[28] OdaTv (Çevrimiçi): http://www.odatv.com/n.php?n=iste-imamin-ordusu-kitabi-3103111200 16.10.2012

[29] Susan George, **Başka Bir Dünya Mümkün, Eğer...**, Çev: Ali Tonak, İstanbul, Metis Yayınları, 2005, s.164

söylendiğinde hatta düşünüldüğünde o kişilerin cezalandırılmasını ön gören bir doktrindir. Tabii ki günümüzde bu düşünce çok daha gizli bir şekilde yapılmaktadır. Aynı cezalandırma sisteminin, kaba gücün kullanılması mümkün değildir. Fakat farklı görüşler, alternatif fikir ve eylemler ana akım medya tarafından marjinalleştirilmektedir. Bu sayede farklı fikirler bir anda radikal bir hale gelmektedir.[30]

Medya içerisindeki muhalif, alternatif sesler Chomsky'ye göre kendi içerisinden çıkarılmaktadır. Gerçek muhalifler radikalleştirilirken ana akım medya kendi içinde muhalif sesleri barındırdığı izlenimini vermektedir. Sağ ve sol ideolojiler olarak ayrıştırılan fikirler çok dar bir perspektif üzerinden tartışılmaktadır. Chomsky bunu 'Özgürlük İçerisinde Beyin Yıkamak' olarak adlandırır.[31]

İşte bu daha büyük, daha önemli özgürlükler kavramı birçok dönemde, birçok farklı devlette özgürlüklerin kısıtlanması ve muhalif medyanın marjinalleştirilmesine zemin hazırlamak adına en çok kullanılan yöntemlerin başında gelmektedir. Marjinalleştirmek topluma yansıtıldığı şekil itibariyle tehlikeli, tehdit edici, radikal bir anlamlar bütünü şeklinde gösterilir. Sanki bu fikirler doğma şansı bulsa halkın yaşamı çok ciddi bir şekilde kötüye doğru yönelecektir. Bu fikirler şiddet ve yok oluş olguları ile bir kullanılmaya dahi götürülür. Bu sayede var olan düzene ne kadar kötü olsa bile yerine gelebilecek bu tip fikirlerden daha iyiymişçesine sahip çıkılır. Fikir beyan etmek şiddet içermeyen iletişi dahi çok ciddi bir güçle yok edilmeye çalışılır.

Türkiye'de 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası ülkeyi yöneten Nihat Erim hükümetinin ele aldığı ilk konuların başında 1961 anayasasının basın özgürlüğü ile ilgili olan 22. ve 27. maddelerini değiştirmek oldu. Bu sayede 22. madde "gazete ve dergiler, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması bakımından sakınca bulunan hallerde kanunun açıkça yetkili kıldığı merciiğin emriyle toplatılabilir" şeklinde değiştirildi.[32] Bu karar sonrası birçok dergi ve gazete kapatıldı birçok gazeteci hapse atıldı. Yani

---

[30] Peter R. Mitchell and John Schoeffel, **Noam Chomsky Understanding Power,** New York, New Press, 2002, s.13

[31] **A.e.**, s.14

[32] Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi,** İstanbul, Remzi Kitapevi, 2003, s.250

bu kişiler şiddet içermeyen düşüncelerine rağmen marjinalleştrildi, ana akım medya tarafından muhalif olmanın ötesinde bir 'devlet düşmanı' olarak gösterildi.

İşte bu sebeple alternatif medyanın muhalif seslerini çıkarması çok önemlidir. Alternatif medya ya da daha geniş bir söylemle alternatif iletişim sadece karşı olmaktan sıyrılmak ve çözüm üretmek üzerine gelişimini sağlamalıdır. Bunun bir örneği 2000'li yılların başında yaşanmıştır.

90'lı yılların başında ve sonunda Seattle başta olmak üzere dünyanın birçok noktasında yapılan gösteriler bu alternatif ses açısından oldukça önemli birer milat olmuşlardır. Bu hareketlerin temelinde küreselleşmenin yarattığı yıkıcı etkilere, hem ülke içinde oluşan gelir dağılımına hem de ülkeler hatta kıtalar arası haksız borçlara birer tepki vardır. Bu ekonomik temeller üzerinde burada buluşan insanların amacı nükleer enerjiye, global ısınmaya, köleliğe ve daha birçok uluslararası soruna karşı tek vücutta birleşen bir tepki göstermekti. Bu kalabalığın istediği şey ise Bauman'ın dediği gibi sadece sermayenin serbest dolaştığı, yerelliği ve radikal hareketleri körüklenen, günümüzdeki küreselleşme değil Hobsbawn'ın Fransız Devrimi sonrası olabileceğine inandığı ulus üstü, küresel tek bir devletti. 90'lı yıllarda yaratılan bu hareketin üzerinde kültürün etkisi büyüktür. Fakat o konuya geçmeden önce bu örgütlenmenin başarısından bahsetmek gerekmektedir. İnternetin olmadığı bir dönemde uluslararası bir örgütlenme sağlamak oldukça zor bir işti. Bu dönemki hareketlerin başındaki insanların ise bunu başardığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu filizin daha sonraları ilki 2001 yılında Porto Alegre'de gerçekleşen ilk Dünya Sosyal Forumu toplantısına dönüştüğünü söylemek de yanlış olmayacaktır. Belki de bu forumun en önemli işlevi yukarıda da belirtildiği üzere 90'lı yıllardaki bu protestocu karakterinin yerini giderek alternatif olmaya bıraktığının ilk güçlü işareti olmasıdır.[33] Karşı oldukları unsurlar 90'lı yılların başından beri belli olan bu grup artık bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla toplanmakta iletişim kanallarını artık çözümlere yönelik olarak kullanmaktaydı. Bunu sadece bu gelişmelerde değil örneğin Irak Savaşı gibi uluslararası önem taşıyan olaylar sırasında da oldukça efektif olarak kullanacaklardır.

[33] F. Levent Şensever, **Dünya Sosyal Forumu Aşağıdan Küreselleşme Hareketi ve Küresel Direniş,** İstanbul, Metis Yayınları, 2003, s.12

3.2.Muhalif Kültür

Muhalif medya, gazetecilik aynı küresel dönemde otoriterleşen medyada söylendiği üzere halkın fikirlerini oluşturması açısından yeterli olmayabilir. Özellikle muhalif medya basılı kesimde yaygın yayım şansı bulamamakta, internet dünyasında ise bilmeden pek de bulanamayacak birer gizli nokta gibi durmaktadırlar. Bu sebeple muhalif seslerin, muhalif iletişimin gelişebilmesi için kültürün de bu iletişim kanallarından biri haline gelmesi gerekmektedir.

Bu muhalif veya alternatif kültür yine bir araç olarak internet sayesinde çok daha kolay bir şekilde yayılabilmektedir. Yapılan bir resmi, bir sergiyi ya da başka bir eseri yerinde görme zorunluluğu ya da yaratılan o esere bir para verme zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Korsan dosya paylaşımı özellikle müzik ve sinema için çok tartışmalı bir konudur. Bazı sanatçılar bu duruma şiddetle karşı çıkarken, bazı sanatçılar ise telif konusunda daha hassas davranmaktadır. Buradaki durum bu konuyu uzatmadan şu şekilde özetlenebilir. Sorunsalın öznesine para yerleştirilirse emeğin sömürülmesi yanlış olarak algılanmalı ve korsanlar yok edilmelidir. Fakat sorunsalın öznesi sanat ise onun halka yayılması, bilinirliğini arttırması, alternatif bir düşünce olması gerekliliği o zaman bu internetten yayılan sanat eserleri konusunu daha gri bir bölgeye itiyor.

Sanatçı yapısı itibariyle muhalif olmalıdır diye düşünülse de küresel dünyada sanatı oluşturan çalışmalar sanatçıdan daha çok yapımcıya ait olmaktadır. Parayı veren kişinin asıl kişi olduğu bir ortamda bırakın politik, sosyolojik ya da felsefi bir eleştiri bire sansüre uğrayabilir.

Pablo Picasso'nun belki de en ünlü tablosu olan *Guernica* açık bir şekilde İspanya İç Savaşı sırasında Picasso'nun Cumhuriyetçi hükümete karşı olan desteğini göstermek için yapılmıştır. (Ek-17)[34]

Meksika'nın en önemli sanatçılarından olan Diego Rivera'da 1915 yılında Meksika Devrimi'nin simgesi olan Emiliano Zapata için bir resim yapmıştır bu resim de kendisinin en önemli resimleri arasında yer alır. (Ek-18) bu form sanatlarda ilginç bir nokta vardır. Resim üzerinden gidilecek olursa bu ressamların hiçbiri geleneksel resim formatlarında tablolarını yapmamışlardır. Bu o geleneksel formları

[34] Toby Clark, **a.g.e.**, s.49

bilmediklerinden değildir. Aksine çok iyi bildikleri bu formatlara karşı yeni bir şey yaratmanın peşindedirler. Bu sisteme karşı duruşlarıyla bir paralellik göstermektedir. Fakat eserleri bu ideolojilerinin ötesinde değerleri vardır ve asla birer propaganda aracı basitliğine indirgenemezler.

Sanat ve toplumsal değişimler arasında oldukça yakın bir ilişki vardır. Toplumsal değişimin özellikle otoriter sisteme karşı bir direniş olduğu yerlerde sanat formlarından biri ya da birkaçı da kendine yeni formlar bulurlar. Bu sayede hem siyasal, ideolojik açıdan bir muhalif iletişim sağlarlar, hem de kendi sanat dünyalarına karşı bir muhalif iletişim yolu bulurlar. Sinemada 1950'lerin sonuna, 1960'ların başına doğru yaşanan 'Fransız Yeni Dalgası' *(Nouvelle Vague)* hem muhalif sanatın toplumsal çıkışını göstermesi açısından hem de iletişimdeki değişikliklerin ne kadar önemli olduğu açısından son derece önemli bir örnektir. II. Dünya Savaşı sonrası sinema alanında yayınlanan dergilere '*Les Cahiers du Cinema' (Sinema Defterleri)* dergisinin katılımıyla başlayan dönemin yönetmenleri de aynı dergide çalışan kişiler içerisinden çıkmıştır.[35] Godard, Truffaut gibi yönetmenlerin başını çektiği bu akım hem iletişimde hem kültür içerisinde yaşanan tekelci insan tipine bir baş kaldırış olarak görülmektedir. Truffaut'ın 1959 yapımı ilk filmi '*Les Quatre Cents Coups' (Dört Yüz Darbe)* o döneme kadar çekilen tüm filmlerinden çok daha gerçekçi, çok daha direktti. (Ek-19) Bir yandan toplumun tüm katmanlarını, gerçekçi bir dille ele almayı amaç edinen bu akım bir diğer yandan da sinema gramerinde farklı bir yöntem deniyor. Sinema iletişimini tamamen yerle bir ediyordu. Kısacası hem toplumu basit vodvil tipi sinemadan uzaklaştırıyor hem de bu dünya içinde kaybolmalarını engellenmek için sinema dilini onun yapay olduğu üzerine kuruyorlardı. Bu bakış çok önemlidir çünkü bu kişiler sanatın nasıl insanları etkilemede ne kadar önemli bir faktör olduğunu çok iyi biliyorlardı. Kendileri de yazılı basının içinden geldikleri düşünülürse bunu anlamak çok daha kolay olacaktır.

Kısacası bu muhalif bakış ve yeni dil daha önceki örneklerde olduğu gibi sadece birer siyasi eser olarak anılmadı içerisindeki sanatsal gücü ile çoğu ilk dönem Fransız Yeni Dalgası filmi birer başyapıta dönüştü.

Entelektüel seviyesi yüksek olan bu örnekler dışında daha geniş halk kitlelerine ulaşan, daha vahşi, daha şiddet ama tam anlamıyla radikal olmayan kültürler de

[35] Teksoy, **a.g.e.**, s.399

vardır. Bunların en ilginçlerinden biri punk kültürüdür. 1970'lerin ortasında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de yükselmeye başlayan ve kökenlerini punk müziğinden alan bu kültür temelinde anarşist felsefeye olan yakınlığı ile bilinir. Punk müziğinin kısa ömrü, punk tavrının kapitalistleştirilmesi, kültürün tüm çevresine yayılan uyuşturucu bağımlılığı yüzünden bu ideoloji kısa sürmüş bir ideoloji olarak kalmıştır. Sonrasında daha altkültür olarak yaşamaya devam etmiştir.

Punk ideolojisi her noktada müzik ile birlikte ele alınmamalı kendi başına bir olgu olarak algılanmalıdır. Bu ideolojinin temel noktaları şunlardır:

- Anarşizm: Punk kültürünün iç içe geçtiği ideolojilerin başında anarşizm gelmektedir. İlk dönem punk sanatçıları için anarşizm gerçek anlamıyla bir ideolojiydi. Özellikle dönemin liderlerine (ki başta kraliçe II. Elizabeth) ciddi bir karşı duruş vardır. (Ek-20) bunun yanı sıra savaşlara kapitalizme ve küreselleşmeye karşı ciddi bir tavrı vardır. Fakat kültürün yaygınlaşması, popülerleşmesi ve ticarileşmesi sonucu anarşizm sadece bir şiddet aracı olarak görülmeye başlandı. Punk bölgelerinde sıklıkla Vandalizm olayları sıklıkla yaşanmaya başlandı.
- Sosyalizm: İlk dönem punk kültürü içinde muhalif yapısı sebebiyle kendine yer edinmiştir.
- Neo-Nazizm: Punk kültürünün muhalif yapısı o dönem radikal olan Neo-Naziler arasında da benimsenmiş özellikle müziğin şiddetli tonları onları bu kültüre çekmiş bu sayede kendilerine belirli bir alan elde etmişlerdir.
- Nihilizm: Apolitik anlayış ve hiçlik düşüncesi de punk kültürünün içinde yer alan ideolojilerdi.

Bu kadar çok, bu kadar zıt ideolojinin bir araya geldiği bu kültür kısa bir süre içerisinde gücünü yitirdi. Kendi içerisinde yer alan tüm alternatif kitleyi benimseme anlayışı, belirli bir ideolojik altyapısının olmaması, müziğin çok güçlü olmaması sonunu hazırlayan diğer etmenlerdir.

İki kutuplu dünya sisteminde bu tip muhalif tavrı sergilerken sanatçıların belirli bir dayanak noktaları olduğu, bir güçten destek aldıkları söylenebilir. Her ne kadar bu güç, hangi taraf olursa olsun, sanatçıya çoğunlukla zarar vermiş olsa da belirli bir doğruluk yapı vardır. Günümüzde ise tek kutuplu dünyada muhalif sanatçı olmak

hem çok daha kolay hem çok daha zordur. Daha kolay olması çok açık bir şekilde çoğu gelişmiş ülkenin liberal demokrasilere sahip olması ve bir düşünce özgürlüğü kavramının benimsenmiş olmasından kaynaklıdır. Fakat bu var olan özgürlük tezin geri kalanında da belirtildiği üzere teorik bir özgürlüktür. Kullanabilmek hakkına sahip olmak kullanılabileceği, kullanılsa bile kitlelere ulaşabileceğinin bir garantisi yoktur. İletişim kanallarının oligopol yapısı bunun en önemli sebebidir.

Diğer bir yandan günümüzde muhalif kültür ya radikalleştirilip iletişim kanallarından uzaklaştırılıyor ya da ticarileştirilip sisteme fayda sağlamak için törpüleniyor.

Bu kısır döngüden kurtulabilen ender sanatsal örnekler vardır. Seattle'daki gösterilerin en önemli etkisi 1990'lı yıllarda oluşan X Jenerasyonunun sesi konumuna gelen '*Grunge*' müziğinin de çıkışına yardım etmesidir. Bu müzik formu da içerdiği gerçek politik altyapı dikkate alınmadan popülerleştirilmiş, ticarileştirilmiş sonuç olarak içindeki kişilerin müziği bırakmasına sebep olmuşlardır.

Yakın tarihin muhalif sanat örnekleri arasında en ilginçlerinin başından İngiliz sokak sanatçısı Banksy gelmektedir. Bir politik aktivist ve sanatçı olarak Banksy sanatı galerilerin, sermayenin dışına çıkararak sokaklara taşımıştır. (Ek-21-22) Gerçek ismini ve kimliğini gizlemeyi seçen sanatçı bu sayede bir anlamda ticarileşmesinin önüne geçmiştir. Yaptığı işi sanat olarak adlandırmayanlar ve bunun bir grafiti olduğunu söyleyenler vardır. Fakat Banksy bu düşünceye katılmaz:

> "Grafiti en düşük sanat formu değildir. Geceleyin gizlice, annenize yalan söyleyerek yapmanıza rağmen var olan en dürüst sanat formudur. İçinde bir elitizm ya da moda yoktur. Şehrin en iyi duvarlarında kendine yer bulur ve kimse size giriş ücreti ödetemez."[36]

Sokak Sanatı özellikle 2006 yılından sonra oldukça yaygınlaşmaya başladı. Bunun bir tip sanat formu olduğu günümüzde kabul görmektedir. Özellikle kültür endüstrisinin yaygınlaşması ve alt kültür-üst kültürün yok olduğu bir çağda muhalif bir alt kültür yaratabilmek ve bunu tüm toplumsal katmanlara ve tüm dünyaya yayabilmek önemli bir başarıdır.

---

[36] Banksy, **Wall and Piece**, Wernding, Century, 2005, s.8

Muhalif sanat günümüzde yayılımını özellikle internet üzerinden yapmaktadır. Sergiler, etkinlikler ve diğer sanatsal aktiviteler yayılımı internet sayesinde eskisine göre daha mümkün ve etkindir. Bu etkinliğin en önemli örneklerinin başında işte bu sokak sanatı yer alır. Bu sayede Dünya'nın herhangi bir yerindeki kişi Londra sokaklarındaki bir eseri görebilir, o kültür içerisinde yer alabilir. İletişimindeki değişimin gücü buralarda ortaya çıkmaktadır. Doğru ve etkili kullanıldığı takdirde internet alt kültür, muhalif kültür ve muhalif basın için vazgeçilmez bir parça haline gelecektir.

SONUÇ

İletişimin en önemli gücü algıları değiştirmede yaptığı etkidir. Doğru iletişim sayesinde aynı olgu dünyanın en vasat şeyi olarak da görülebilir, dünyanın en ilginç en kutsal şeyi olarak da. Bu iletişimin gücüdür. Bu sebeple özellikle iletişim teknolojilerinin geliştiği 20. yüzyılın başında iletişim artık halkın manipüle edilmesinde, kullanılmasında önemli bir araç haline geldi. Bu dönemde özellikle otoriter/totaliter sistemler işte bu sebeple iletişime çok önem verdi ve onu, siyasal iletişim çerçevesinde başka bir boyuta taşıdılar. Bunun nedeni çok açıktır. Bu sistemler sizden Fransız Devriminden beri Avrupa'da en temel hak ve özgürlükler olarak kutsanan düşünce özgürlüğü, mal edinme özgürlüğü, oy verme özgürlüğü gibi bazı özgürlüklerden devletin kolektif yapısı adına vazgeçilmesini istiyorlardı. Bu sistemler kişilerin bir olmadığını söylüyorlardı. Sosyal Darwinizme inanıyorlar yolda düşeni kaldırmanın toplumun geri kalanı için uygun olmayacağını düşünüyorlardı. Diğer bir yandan bu sistemler toplumu bir vücut olarak görüyorlardı. Onlara göre ayaklar ayak başlar baş olmalıydı. Bu elitist, organizmacı görüş insanların eşit olmadığı üzerine net bir açıklama getirmektedir.

Rönesans ile sanatta, teknolojide, bilimde çağ atlamış, Reform ile dinin baskıcı yapısını törpülemiş, Fransız Devrimi ile bireyi öne plana çıkarıp mutlak otoriteyi yadsımaya başlamış, Aydınlanma Çağı ile mantığı, sorgulamayı temel özelliklerinden biri haline getirmiş Avrupa toplumları için bu değerlerin hepsini yadsıyan bir sistem içine girmek I. Dünya Savaşı'nın yıkımı olduğu kadar bir iletişim başarısıdır da. Belli radikal görüşler, belli dönemlerde, belli ülkelerin başına gelebilirler fakat Nazizm, Faşizm gibi ideolojiler geldikten sonra uzun yıllar başta kalabilme başarısı göstermişlerdir. Bunun en önemli sebeplerinin başında iletişim gelmektedir.

Bu tip sistemlerde iletişim duygulara ve kutsallığa oynamaktadır. Faşist ideolojiler temellerinde birer orta sınıf ideolojileridir. Fakat orta sınıfın tek başına desteklediği bir sistem uzun dönem başta kalabilme yeteneğine sahip olamaz. Bu sebeple faşist ideolojiler ve diğer tüm otoriter/totaliter sistemlerde halkın da bu sistemlere destek vermesi beklenmektedir. Eğer o ülkenin tabanı bir sisteme, ideolojiye destek vermiyorsa o düzenin uzun sürmesi pek düşünülemez. İletişimin değeri burada ortaya çıkar. Bu otoriter/totaliter sistemler halka, birey açısından

bakıldığında bir zenginlik katmazlar aksine onları alt tarafta tutup, onlardan maksimum faydayı sağlayama çabalarlar. Bunun en acıklı örnekleri II. Dünya Savaşı sırasında toplama kamplarında yaşanmıştır. Ayrıca bu sistemler insanlara özgürlük katmazlar aksine tek bir dünya görüşü, tek bir sistematik üzerinden tek bir yaşayış tarzı yaratmak isterler.

Bu kadar negatif özelliğe rağmen bu sistemlerin içten çökmemiş olmasında iletişim en önemli payı sağlar. İletişim kanallarının kullanımı sayesinde özgürlükleri elinden alınan, ekonomik bir yükselişi olmayan taban kutsal duyguların sömürülmesi yoluyla sisteme bağlanır. Kutsal duyguların başında tabii ki din ve millet vurgusu vardır. Tabandan bir kişi elinde hiçbir şey olmaksızın sadece var oluşuyla kendini iyi hissetmesi, bu var oluşunu kaybetmemesi için sisteme sıkı sıkıya bağlanması sağlanır. Lidere tam bir biat önerilir, o kişi kutsallaştırılır. Bu yöntemlerin iletişim kanallarının doğru kullanımı olmadan başarılı olması mümkün değildir. Bu sebeple savaş dönemlerinde propaganda bakanlıkları önemli bir güce sahiplerdir.

Propaganda ile kendi varlığı kutsanan kişinin aynı yöntem ile diğer varoluşlara karşı nefret duyması da sağlanır. Çünkü otoriter/totaliter sistemler kendi sistemlerini yüceltirken diğerleri sadece küçümsemekle kalmazlar aynı zamanda onları kendi tek doğru olan sistemlerine karşı birer tehdit olarak görürler. Bu radikal bağımlılık ve nefretin birleşmesi sayesinde sistemler irrasyonel, insanlık dışı, özgürlükleri yok edici birçok kararı kolaylıkla alabilmişler ve toplumsal tepkiler oldukça sınırlı kalmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası en azından Sanayileşmiş Devletlerin birçoğunda otoriter/totaliter sistemler yok olmuşlardır. Fakat bu dönemde geliştirilen iletişim yöntemleri diğer bir deyişle toplumu manipüle edebilmek için kullanılan iletişim şekilleri farklı sistemler içinde de kullanılmışlardır.

II. Dünya Savaşı sonrası dünya iki kutuplu bir sisteme dönüşmüştür. Sovyetlerin çöküşüne kadar süren bu Soğuk Savaş dönemi sırasında askeri anlamda bir sıcak temas sağlanmamış olsa da iletişim açısından sürekli yaşanan bir propaganda savaşından söz etmek gerekmektedir.

Burada özellikle demokratik ülkelerde kullanılan iletişim yöntemleri dikkat çekmektedir. Bu durumu özellikle Sovyetlerin çöküşü sonrası küreselleşmenin

yükselişi ile daha da yakından görme şansı doğmuştur. Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı ülkeleri hem kapalı yapıları hem de teknolojik, kültürel olarak dünya ile uzak olmaları sebebiyle iletişim kanallarının kontrolü açısından Batılı devletlere özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ne oranla oldukça geride kalmışlardır. Küresel ekonomilere sahip demokratik ülkelerdeki iletişim sistemleri prensip olarak özgürlüğe ve çeşitliğe dayanmaktaydı. Teoride bu doğrudur, özellikle iki kutuplu dünyada Batı içerisinde bir muhalif medyadan, farklı iletişim kanallarından bahsetmek mümkündür. Fakat özellikle 1990'lar ile Batı'da pratikte farklı iletişim kanallarına erişim çok zor olmuştur.

Kısacası günümüzün küresel sistemi içerisinde, demokratik sayılan ülkelerde de iletişim, sistem tarafından yine medya yoluyla manipüle edilmeye çalışılmaktadır. Yine propaganda ve düşünce kontrolü, toplum mühendisliği arzusu üst düzeydedir. Fakat bu tip sistemlerde otoriter/totaliter sistemlerin yöntemlerinden farklı yöntemler kullanılmaktadır.

Öncelikle sistem otoriter/totaliter sistemlere göre baskıcı görünmemeye özen göstermektedir. Aynı zamanda tabii ki ülke ve diğer değerler kutsallaştırılsa da bunun seviyesi bazı dönemler hariç 'yurtseverlik' seviyesinde kalmaktadır. Kapitalist, küresel iletişimin temel gücü teoride özgür olan kanalların sisteme ters düşen ideolojilerden sermaye yoluyla ayrılmasıdır. Sermayenin diğer bir deyişle paranın gücü ile yaygın bir basılı güce erişmek oldukça güçtür. Var olan medyanın dışına çıkabilmek çok zordur ve var olan medya içerisinde sistem dışı, muhalif görüş ancak kontrol edilebilir, bilinir, dar bir skala içerisinde tartışmaya müsait şekilde tasarlanmıştır. Sistem sevilir, özgür olduğu için eleştirilebilir fakat bu eleştiri seviyesi ancak revizyon seviyesinde olmalıdır.

Düşman yaratma fikri kapitalist iletişim kanallarında da vardır. Fakat bu sefer kişinin kimliği değil var oluş şeklidir tehdit altında olan. Küresel demokratik ülkeler düşmanlarını her zaman otoriter/totaliter, baskıcı, gerici olarak tanımlamakta bu sayede bir yandan da kendi sistemlerinde bunlardan birer parça olmadığını göstermektedirler. Medyanın özgürlükleri överken özellikle kullandığı 'Amerikan Rüyası' düşünce aslında Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili değildir. Amerikan rüyası aslında bir kapitalist rüyadır. Kapitalist sistemler dışında var olmadığı vurgulanır. Bir kişinin sıfırdan en tepeye çıkabileceği anlatılır. Bunun ne kadar az

olduğu, gerçekçiliğinin ne kadar düşük olduğu ekonomik gerçeklerle sabit iken sistem iletişim kanalları yoluyla bu fikri yayarak var olan sistemin, iletişim kanallarının otoriter özellikler taşımadığını göstermek istemektedir.

Küresel iletişim kanalları demokratik sistemlerde sadece medya yoluyla bir toplum kontrolünü sağlayamazlar. Bu sebeple küresel kapitalist sistemler toplumsal tüm iletişim kanallarına hakim olmayı amaçlamaktadır. Bunların başında kültür-sanat gelir. Kültür-sanat toplum mühendisliği için, düşüncelerin yönlendirilmesi için küresel düzende belki de en uygun iletişim kanalıdır. Hem gelişmiş enformasyon teknolojileri sayesinde bu kültür-sanat tüm dünyaya yayılabilir hem de bu sistem içinde etkisi en yüksek olacak iletişim kanalıdır. Bu kanal sayesinde yaşayış tarzı insanlara empoze edilir. Bu da tüketim yaşamıdır.

Kültür-sanatın ötesinde de küresel sistem yaşamın neredeyse tüm unsurları ile ilgilenir. Yemek yemek, kahve içmek bile programlanan birer unsur haline gelmiş, şirketler tüm bu yöntemler ile hükümetlerin önüne geçmişlerdir. Tabii ki burada bir devirden bahsedilse bile gücün farklı noktalara kaydığını söylemek çok doğru olmayacaktır. İletişim kanallarının ve iradi karar vermenin kontrolü hala aynı zümreye aittir. Farklı olan bu sistemde toplumun sistem içine entegre edildiği düşüncesinin geliştirilmesidir.

Fakat günümüzde enformasyon teknolojilerinin gelişimi sayesinde kısıtlı bir zümreye ait olan bu iletişim kanallarını sadece teoride değil pratikte de değiştirmek için bir şans vardır. İnternet çok güçlü bir araç olabilme şansına sahiptir. günümüzde özellikle genç kesimin önemli bir kısmı haberi sosyal medya ve buna benzer diğer mecralar üzerinden almayı tercih etmektedir. Bu da ana medya kanallarının sistemin düşünce yapısına sadık haber anlayışı dışına çıkmak için bir şanstır.

Baldini, iletişim devrimlerini önceki iletişim şeklinin muhafazakarlaşması, belli bir kitlenin kontrolüne geçmesi sonrasında doğan gelişmeler olarak açıklar. Günümüzde ana akım medyanın çok küçük bir sermaye grubunun elinde olması ve bunun oligarşik bir medya yapısına bürünmesi ile yeni gelişen teknolojiler Baldini'nin teknolojik devrimlerine benzer, paralel bir dönemin varlığına işaret etmektedir. Fakat önemli olan nokta kendi başına bir değerleri olmayan bu teknolojilerin doğru kullanılması, bu sayede gerçek anlamda çok sesli, demokratik medyaya sahip olunmasıdır. Aynı zamanda çok kültürlülüğün ve toplumların kendi

halkını baskı altına almayan farklı yaşam tarzlarının korunması da bu iletişim şekillerindeki demokratikleşme ile mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Ağaoğulları, Mehmet Ali; Köker, Levent: **İmparatorluktan Tanrı Devletine,** Ankara, İmge Kitapevi, 2004.

Allen, William Sherdan: **Naziler İktidarı Nasıl Ele Geçirdi?,** Çev: Zarife Biliz, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2004.

Altay, Derya: Küresel Köyün Medyatik Mimarı, **Kadife Karanlık,** İstanbul, Su Yayınevi, 2005.

Ateş, Toktamış: **Siyasal Tarih**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük,** İstanbul, Kubbealtı Lugatı, 2011.

Bagdikian, Ben: **The Media Monopoly,** Boston, Beacon Press, 1997.

Baldini, Massimo: **İletişim Tarihi,** Çev: Gül Batuş, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2000.

Banksy: **Wall and Piece**, Wernding, Century, 2005.

Barbier, Frederic; Bertho Lavenir, Catherine: **Diderot'dan İnternete Medya Tarihi,** Çev: Kerem Eksen, İstanbul, Okuyanus Yayın, 2001.

Barbrook, Richard: "The Totalitarian Media", (Çevrimiçi), http://www.hrc.wmin.ac.uk/hrc/theory/mediafreedom/t.4.1%5B7%5D.html Ziyaret Tarihi: 14.05.2012.

Baudrillard, Jean: **Tüketim Toplumu,** Çev: Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

Bauman, Zygmunt: **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları,** Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

Bhagwagi, Jagdish: **In Defense of Globalization**, New York, Oxford University Press, 2004.

Boccara, Paul; Bucı-Glucksmann, Christine;

Castells, Manuel: Kapitalizm Buhranı Devlet Buhranı, Çev: Ayşenur Gündüz, İstanbul, **Birikim**, Sayı: 34.

Bradbury, Ray: **Fahrenheit 451**, Çev: Zerrin Kayalıoğlu, Korkut Kayalıoğlu İstanbul, İthaki Yayınları, 2010.

Britt, Lawrance: "Fascism Anyone?", **Free Inquiry,** New York, Sayı:23, 2003

Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz: **Türkiye'de Televizyon Alanında Küresel-Yerel Birlikteliği: CNN Türk ve CNBC-E Örneği,** İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2004.

Büyükbaykal, Güven: **Bankacılık Sektöründe Tutundurma Karması,** İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2000.

Büyükbaykal, Güven: İletişim ve İletişim Sürecinin Yaşamımızdaki Yeri, İstanbul, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı:16, 2003.

Bytwerk, Randall: "Der Stürmer: A Fierce and Filthy Rag", (Çevrimiçi), http://www.calvin.edu/academic/cas/faculty/streich3.htm Ziyaret Tarihi: 16.06.2012.

Chomsky, Noam: **Medya Denetimi**, Çev: Elif Baki, İstanbul, Everest Yayınları, 2004.

Chomsky, Noam: **Necessary Illusions Thought Control in Democratic Societies,** London, Pluto Press, 1989.

Clark, Ramsey: Medyanın Dış Politika Manipülasyonları, **Medya ve Savaş Yalanları,** Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007.

Clark, Toby: **Sanat ve Propaganda Kitle Kültür Çağında Politik İmge,** Çev: Esin Hoşcusu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.

David, Claude: **Hitler ve Nazizm,** Çev: Hüseyin Boysan, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.

De Fontette, François: **Irkçılık,** Çev: Haldun Karyol, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.

Denker, Arif Cemil; Davran, Bülent: **Almanca-Türkçe Büyük Lügat,** İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1973.

Diakov, V. ; Kovalev, S.: **İlkçağ Tarihi Cilt:2 Roma,** Çev: Özdemir İnce, İstanbul, Yordam Kitap, 2011.

Dicken, Peter: Yeni Jeo-Ekonomi, **Küreselleşme Okumaları,** Çev: Ahmet Ağca, Ankara, Kadim Yayınları, 2006.

Dostoyevski, Fyodor: **Karamazov Kardeşler Cilt 2,** Çev: Ayşe Hacıhasanoğlu, Ankara, Öteki Ajans, 1999.

Ellwood, Wayne: **Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu**, Çev: Betül Dilan Genç, İstanbul, Metis Yayınları, 2003.

Eralp, Atilla: **Devlet ve Ötesi,** İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

Eroğul, Cem: **Devlet Nedir?**, Ankara, İmge Kitapevi, 2002.

Foley, Gerry: "Neo-Stalinist Oppose the Kosova Albanians' Right of Self Determination", (Çevrimiçi), http://socialistaction.org/2008/03/neo-stalinists-oppose-the-kosovo-albanians-right-of-self-determination/ Ziyaret Tarihi: 15.05.2012.

Friedrıch, Carl J.: **Totalitarianism in Perspective: Three Views**, New York, Praeger, 1969.

Frost, David: "Nixon's Views on Presidential Power: Experts From a 1977 Interview with David Frost", (Çevrimiçi), http://www.streetlaw.org/en/Page/722/Nixons_Views_on_Presidential_Power_Excerpts_from_a_1977_Interview_with_David_Frost Ziyaret Tarihi: 15.10.2012.

Genet, Jean: **Balkon,** Çev: Başar Sabuncu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006.

George, Susan: **Başka Bir Dünya Mümkün, Eğer...**, Çev: Ali Tonak, İstanbul, Metis Yayınları, 2005.

Gönenç, Özgür: **Medya Dünyası**, İstanbul, İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, 2004.

Güngör, Nazife: **İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar,** Ankara, Siyasal Kitapevi, 2011.

Hançerlioğlu, Orhan: **Düşünce Tarihi,** İstanbul, Remzi Kitapevi, 1974.

Hattstein, Markus: **Dünya Tarihi,** Çev: Aysun Yavuz, İstanbul, NTV Yayınları, 2010.

Hobsbawn, Eric J.: **Milletler ve Milliyetçilik Program, Mit, Gerçeklik,** Çev: Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006.

Jeanneney, Jean-Noel: **Başlangıçtan Günümüze Medya Tarihi,** İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Jones, Andrew: **Globalization: Key Thinkers,** Cambridge, Polity Press, 2010.

Keane, John: **Medya ve Demokrasi**, Çev: Haluk Şahin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

Kellner, Douglas: **Medya Gösterisi,** İstanbul, Açılımkitap, 2010.

Keyman, E. Fuat: Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı, **Doğu Batı Düşünce Dergisi,** Ankara, Şubat-Mart-Nisan 2002, Sayı:18.

Kojeve, Alexandre: **Otorite Kavramı**, Çev: Murat Erşen, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2007.

Kudret, Cevdet: **Abdülhamit Döneminde Sansür II,** İstanbul, Cumhuriyet Kitap Evi, 2000.

Linz, Juan J.: **An Authoritarian Regime: Spain**, New York, Free Press, 1964.

Linz, Juan J.: **Fascism, Breakdown of Democracy, Authoritarian and Totalitarian Regimes: Coincidences and Distinctions,** Madrid, Working Paper, 2002.

Linz, Juan J.: **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, Çev: Ergun Özbudun, Ankara, Liberte Yayınları, 2008.

Lutz, Catherine A.; Collins, Jane L.: **Reading National Geographic** Chicago, Chicago University Press, 1993.

Marx, Karl; Engels, Friedrich: **Komünist Manifesto**, Çev: Levent Kavas, İstanbul, İthaki Yayınları, 2006.

McChesney, Robert W.: Yeni Küresel Medya, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008.

Meyer, Thomas: From Godesberg To The Neue Mitte: The New Social Democracy In Germany, **The Global Third Way Debate**, London, Polity Press, 1999.

Meyer, Thomas: **Medya Demokrasisi**, Çev: Ahmet Fethi, İstanbul, İş Kültür Yayınları, 2002.

Mendel, Richard: **Bir Otorite Tarihi,** Çev: Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

Millar, Mark: **The Ultimates,** New York, Sayı: 08, Marvel Comics, 2002.

Mitchell, Peter R., Schoeffel, John: **Noam Chomsky Understanding Power,** New York, New Press, 2002.

Modelski, George: Küreselleşme, **Küreselleşme Okumaları,** Çev: Kudret Bülbül, Refik Yaslıkaya, Ankara, Kadim Yayınları, 2006.

Moore Jr, Barrington: **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, Çev: Şirin Tekeli/ Alaeddin Şenel, Ankara, İmge Kitapevi, 2003.

Moore, Michael: "Fahrenheit 9/11 Wins Top Prize In Cannes", (Çevrimiçi), http://www.michaelmoore.com/words/mikes-letter/fahrenheit-911-wins-top-prize-in-cannes Ziyaret Tarihi: 15.10.2012.

Murrow, Edward R.: "A Report on Senetor Joseph R. McCarthy See It Now (CBS-Tv, March 9, 1954", (Çevrimiçi), http://www.lib.berkeley.edu/MRC/murrowmccarthy.html Ziyaret Tarihi: 15.10.2012.

Nimri Aziz, Barbara: Batı Haricindeki Medya Alternatifleri Var mı?, **Medya ve Savaş Yalanları,** Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007.

Nowell-Smith, Geoffrey: **Dünya Sinema Tarihi,** Çev: Ahmet Fethi, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2003.

Oktay, Cemil: **Siyaset Bilimi İncelemeleri,** İstanbul, Alfa Yayınları, 2003.

Orwell, George: **1984,** Çev: Nuran Akgören, İstanbul, Can Yayınları, 2007.

Oskay, Ünsal: **İletişimin A B C'si,** İstanbul, Der Yayınları, 2007.

Örs, H. Birsen: **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler,** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

Örses, İclal: Hitler'in Askerleri Nasıl Karşılandı, **Atlas Tarih,** İstanbul, Sayı:8, Ağustos-Eylül 2011.

Özuyar, Ali: Ateş Hattında İlk Kameraman, **Atlas Tarih,** İstanbul, Sayı:6, Nisan-Mayıs 2011.

Pehlivan, Barış; Terkoğlu, Barış: **Sızıntı Wikileaks'te Ünlü Türkler,** İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2012.

Phillips, Peter: Medyanın Mülkiyeti ve Denetimi, **Medya ve Savaş Yalanları,** Çev: Ahmet Antmen, İstanbul, Yordam Kitap, 2007.

Platon: **Devlet,** Çev: Selahaddin Eyüboğlu, M. Ali Cimcöz, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1975.

Postman, Neil: **Televizyon Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, Çev: Osman Akınbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.

Postoutenko, Kirill: **Totalitarian Communication Hierarchies, Codes and Messages**, Bielefeld, Transcript Verlag, 2010.

Ribard, Andre: **İnsanlığın Tarihi Cilt 1**, Çev: Erdoğan Başar, Şiar Yalçın, İstanbul, May Yayınları, 1974.

Sander, Oral: **Siyasi Tarih 1918-1994,** Ankara, İmge Kitapevi, 2007.

Sennett, Richard: **Otorite,** Çev: Kamil Durand, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005.

Steet, Linda: **Veils and Daggers: A Century of National Geographic's Representation of the Arab World**, Philadelphia, Temple University Press, 2000.

Şahhüseyinoğlu, H. Nedim: **Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür**, Ankara, Paragraf Yayınevi, 2005.

Şensever, F. Levent: **Dünya Sosyal Forumu Aşağıdan Küreselleşme Hareketi ve Küresel Direniş,** İstanbul, Metis Yayınları, 2003.

Sondrol, Paul C.: "Totalitarian and Authoritarian Dictators: A Comparison of Fidel Castro and Alfredo Stroessner", **Journal of Latin America Studies,** Sayı:23/3, 1991.

Tanilli, Server: **Devlet ve Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş**, İstanbul, Say Kitap Pazarlama, 1981.

Teksoy, Rekin: **Sinema Tarihi,** İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2005.

Thompson, John B.: İletişimin Küreselleşmesi, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008.

Tomlinson, John: **Kültürel Emperyalizm Eleştirel Bir Giriş,** Çev: Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.

Tomlinson, John: Küreselleşme ve Kültürel Kimlik, , **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması,** Çev: Bülent Özçelik, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2008.

Topuz, Hıfzı: **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi,** İstanbul, Remzi Kitapevi, 2003.

Türe, Fatih: Egemenlik, Temsili Demokrasi ve Ulus-Devlet, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi,** İstanbul, Sayı :518, 2009.

Uçar, Ahmet: Sille Tokat Yardımıyla İktidar, **Atlas Tarih,** İstanbul, Sayı:7, Haziran-Temmuz 2011.

Üçok, Coşkun: **Siyasal Tarih (1789 – 1960),** Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978.

Vestal, Theodore M.: **Ethiopia:A Post Cold War African State**, New York, Praeger, 1999.

Vergin, Nur: **Siyasetin Sosyolojisi,** İstanbul, Doğan Kitap, 2011.

Weber, Max: **Bürokrasi ve Otorite**, Çev: H. Bahadır Akın, Ankara, Adres Yayınları, 2008.

Weber, Max: **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev: Zeynep Aruoba, İstanbul, Hil Yayın, 1997.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

Ana Britannica: "Max Weber" **Ana Britannica**, Sayı:20, İstanbul, Ana Yayıncılık A.Ş, 1990.

Backupurl: "George Orwell", (Çevrimiçi), http://backupurl.com/el6c92 Ziyaret Tarihi: 08.06.2012.

BBC: "Cuba Says Castro Video Game Tries To Legitimise Murder", (Çevrimiçi), http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-11731120 Ziyaret Tarihi:09.10.2012.

BBC: "Timeline: Sexual Allegations Against Assange in Sweden", (Çevrimiçi), http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11949341 Ziyaret Tarihi: 15.10.2012

Bianet: "TRT'den John Lennon Sansürü", (Çevrimiçi), http://bianet.org/bianet/sanat/140298-trtden-john-lennon-sansuru Ziyaret Tarihi:08.10.2012.

Brittanica: "Authoritarianism", (Çevrimiçi), http://www.britannica.com/EBchecked/topic/44640/authoritarianism Ziyaret Tarihi: 27.03.2012.

Brittanica: "Totalitarianism" (Çevrimiçi), http://www.britannica.com/EBchecked/topic/600435/totalitarianism Ziyaret Tarihi: 27.03.2012.

Brittanica: "Vőlkischer Beobachter", (Çevrimiçi), http://www.britannica.com/EBchecked/topic/632290/Volkischer-Beobachter Ziyaret Tarihi: 16.06.2012.

Box Office Mojo: "The Avengers", (Çevrimiçi), http://boxofficemojo.com/movies/?id=avengers11.htm Ziyaret Tarihi: 17.07.2012.

Bytwerk Page: "Neues Volk", (Çevrimiçi), http://www.bytwerk.com/gpa/neuesvolk.htm Ziyaret Tarihi: 16.06.2012.

Calvin Collage: "Cartoons From Das Reich", (Çevrimiçi), http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/reich.htm 16.06.2012.

CNN: "Intelsat suspends broadcasting Kurdish ROJ TV", (Çevrimiçi), http://ireport.cnn.com/docs/DOC-740082 Ziyaret Tarihi: 06.06.2012.

Difference Between: "Difference Between Communism and Fashism", (Çevrimiçi), http://www.differencebetween.net/miscellaneous/difference-between-communism-and-fascism/ Ziyaret Tarihi: 15.05.2012.

Free Press: "Who Owns the Media", (Çevrimiçi), http://www.freepress.net/ownership/chart Ziyaret Tarihi: 10.07.2012.

Guardian: "Obama's Victory Speech", (Çevrimiçi), http://www.guardian.co.uk/world/v

ideo/2012/nov/07/barack-obama-victory-speech-video Ziyaret Tarihi: 08.11.2012.

History Learning Site: "Censorship In Nazi Germany" (Çevrimiçi), http://www.historylearningsite.co.uk/censorship_in_nazi_germany.htm Ziyaret Tarihi: 15.06.2012.

History Learning Site: "Newspapers In Nazi Germany", (Çevrimiçi), http://www.historylearningsite.co.uk/newspapers_nazi_germany.htm Ziyaret Tarihi: 15.06.2012.

History Learning Site: "Propaganda In Nazi Germany" (Çevrimiçi), http://www.historylearningsite.co.uk/propaganda_in_nazi_germany.htm Ziyaret Tarihi: 15.06.2012.

History Learning Site: "Radio In Nazi Germany" (Çevrimiçi), http://www.historylearningsite.co.uk/radio_nazi_germany.htm Ziyaret Tarihi: 16.06.2012.

Hollywood Reporter: "Major Hollywood Studios Set Foreign Box Office Record in 2011", (Çevrimiçi), http://www.hollywoodreporter.com/news/2011-foreign-box-office-record-276713 Ziyaret Tarihi: 17.07.2012.

IMDB: "Good Night, and Good Luck", (Çevrimiçi), http://www.imdb.com/title/tt0433383/ Ziyaret Tarihi: 15.10.2012

Independent: "PC Download Charts: Call of Duty: Black Ops, Fallout: New Vegas", (Çevrimiçi), http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/pc-

download-charts-call-of-duty-black-ops-fallout-new-vegas-2135057.html Ziyaret Tarihi: 09.10.2012.

Jewish Virtual Library: "Das Schwarze Korps", (Çevrimiçi), http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/DasSchwarzeKorps.html Ziyaret Tarihi: 16.06.2012.

Lingua Spectrum: "Napoleon Bonaparte", (Çevrimiçi), http://linguaspectrum.com/quotations/by_author_english.php?quoteoftheday_author=Napoleon%20Bonaparte Ziyaret Tarihi: 15.05.2012.

Memorable Quotes: "Albert Einstein", (Çevrimçi), http://www.memorable-quotes.com/albert+einstein,a488.html Ziyaret Tarihi: 27.02.2012.

Merriam-Webster Dictionary: "Authority", (Çevrimiçi), http://www.merriam-webster.com/dictionary/authority, Ziyaret Tarihi: 27.02.2012.

Merriam-Webster Dictionary: "Communication", (Çevrimiçi), http://www.merriam-webster.com/dictionary/communication, Ziyaret Tarihi: 13.02.2012.

Ntvmsnbc: "28 Milyon Alman Maç İzlerken", (Çevrimiçi), http://www.ntvmsnbc.com/id/25365213 Ziyaret Tarihi: 10.07.2012.

Oda Tv: "İmamın Ordusu İnternete Düştü", (Çevrimiçi), http://www.odatv.com/n.php?n=iste-imamin-ordusu-kitabi-3103111200 Ziyaret Tarihi:16.10.2012.

PBS: "Edward R. Murrow", (Çevrimiçi), http://www.pbs.org/wnet/americanmasters/episodes/edward-r-murrow/this-reporter/513/ Ziyaret Tarihi: 15.10.2012.

Quatations Page: "Voltaire", (Çevrimiçi), http://www.quotationspage.com/quotes/Voltaire Ziyaret tarihi: 04.06.2012.

Telegraph: "Osama Bin Laden's Past Video Massages", (Çevrimiçi), http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/8522949/Osama-bin-Ladens-past-video-messages.html Ziyaret Tarihi: 06.06.2012.

Think Exist: "Friedrich Nietzsche", (Çevrimiçi), http://thinkexist.com/quotation/history_is_nothing_more_than_the_belief_in_the/336418.html Ziyaret Tarihi: 17.07.2012.

Think Exist: "Noam Chomsky", (Çevrimiçi), http://thinkexist.com/quotation/propaganda_is_to_a_democracy_what_the_bludgeon_is/264651.html Ziyaret Tarihi: 04.06.2012.

Türk Dil Kurumu: "Eğlence", (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.500d35eb8317b4.93524105 Ziyaret Tarihi: 23.07.2012.

Türk Dil Kurumu: "İletişim", (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f3904cee450c5.47590238, Ziyaret Tarihi: 13.02.2012.

Türk Dil Kurumu: "Küreselleşme", (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/S

ozBul.aspx Ziyaret Tarihi: 03.07.2012.

Türk Dil Kurumu: "Otorite", (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f4b8751cb64b3.45522313, Ziyaret Tarihi: 27.02.2012.

U.S. Holocaust Memorial Museum: "The Press In Thrid Reich", (Çevrimiçi), http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007655 Ziyaret Tarihi: 15.06.2012.

Washington Post: "FBI Investigation of 2001 Anthrax Attacks Concluded; U.S. Releases Details", (Çevrimiçi), http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/02/19/AR2010021902369.html Ziyaret Tarihi: 10.07.2012.

Washington Post: "The Watergate Story", (Çevrimiçi), http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/watergate/part4.html Ziyaret Tarihi: 15.10.2012.

Wiktionary: "Auctoritas", (Çevrimiçi), http://en.wiktionary.org/wiki/auctoritas Ziyaret Tarihi: 28.02.2012.

Wired: "Did Egypt Detain a Top Facebook Activist?", (Çevrimiçi), http://www.wired.com/dangerroom/2011/02/leading-egyptian-facebook-activist-arrested-friends-say/ Ziyaret Tarihi: 26.07.2012.

Zinn Project: "The Most Dangerous Man in Ameica Teaching Guide", (Çevrimiçi), http://zinnedproject.org/posts/7325 Ziyaret Tarihi: 16.10.2012.

EKLER

Norddeutsche Ausgabe / Ausgabe A

Ausgabe A / Norddeutsche Ausgabe

VÖLKISCHER BEOBACHTER

Herausgeber Adolf Hitler

Ein historischer Tag:

Erste Maßnahmen der Reichsregierung Hitler

Interview des „Völkischen Beobachters" mit dem Reichsinnenminister Frick – Tagung des neuen Kabinetts

Der Reichspräsident von Hindenburg hat Adolf Hitler zum Reichskanzler ernannt. Der neuen Regierung werden neben Adolf Hitler als Reichskanzler der frühere Minister Pg. Frick als Reichsinnenminister und der Reichstagspräsident Pg. Goering als Reichsminister ohne Geschäftsbereich und Reichskommissar für den Luftverkehr angehören. Pg. Goering wird gleichzeitig mit der Wahrnehmung der Geschäfte des Preußischen Innenministeriums betraut.

ADOLF HITLER

Der Grundstein zum Dritten Reich

Die geistige und willensmäßige Erneuerung des deutschen Volkes

Flaggen heraus!

Ek-1. VőlkischerBeobachter'in 31 Ocak 1933 tarihinde Adolf Hitler ile yaptığı söyleşiyi içeren sayı.

10 Pfennig

der Angriff

Tageszeitung der Deutschen Arbeitsfront

Heute im großen Saal der Neuen Reichskanzlei unterzeichnet

Dreimächtepakt zwischen Deutschland-Italien-Japan

Der feierliche Staatsakt in Anwesenheit des Führers

In der Neuen Reichskanzlei

Auf 10 Jahre abgeschlossen

Das Endziel ist der Weltfrieden

Der Wortlaut des Paktes

Ek-2. Der Angriff'in İkinci Dünya Savaşı sırasında yayınlanan bir sayısı

Preis 30 Pfennig

Der Stürmer

Ritualmord-Nummer

Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit

HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Sonder-Nummer

Nürnberg, im Mai 1934

1934

Jüdischer Mordplan

gegen die nichtjüdische Menschheit aufgedeckt

Das Mördervolk

Judenopfer

Die Juden sind unser Unglück!

Ek-3. 1934 yılında yayınlanan yukarıdaki özel sayısında Yahudi cemaatinin özel bayramlarında Hıristiyan çocuklarını kaçırıp, özel bir ritüel sonrası kanlarını içtiğini söyleyen bir başlıkla çıkmıştır.

DAS REICH

DEUTSCHE WOCHENZEITUNG

IN NATIONALER NOTWEHR

AUS DEM INHALT

Franz Bäke

Widerstand um jeden Preis

Ek-4.DasReich'in son dönem sayılarından biri, tarih 22 Nisan 1945

Das Schwarze Korps

Das sind Staatsfeinde!

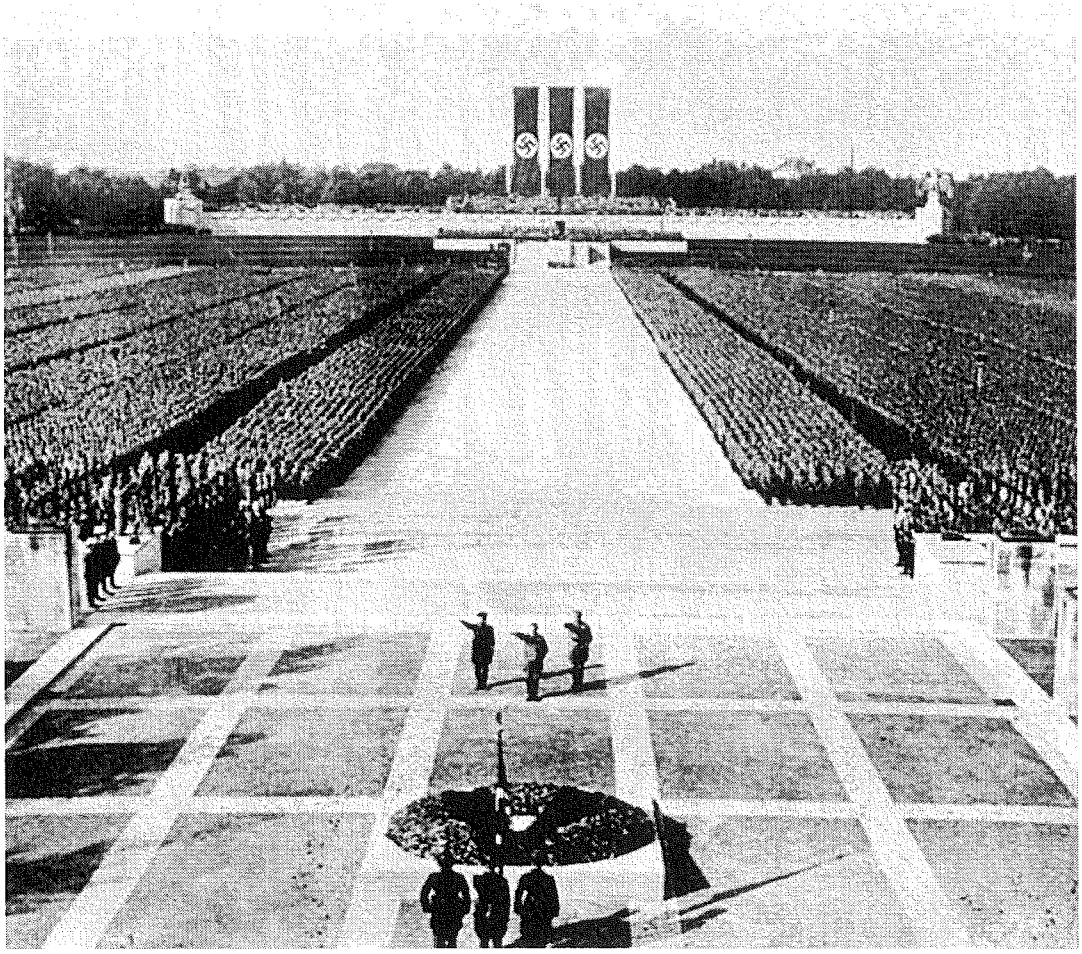
Ek-5.Das Schwarze Korps'un 1937 tarihli sayısı

Ek-6. Nazi iktidarı sırasında sadece sarışınlara satılan Ostara adlı dergilerden bir kapak. Dergide İsa'nın da Germen soyundan, sarışın olduğu iddia eden makaleler vardır.

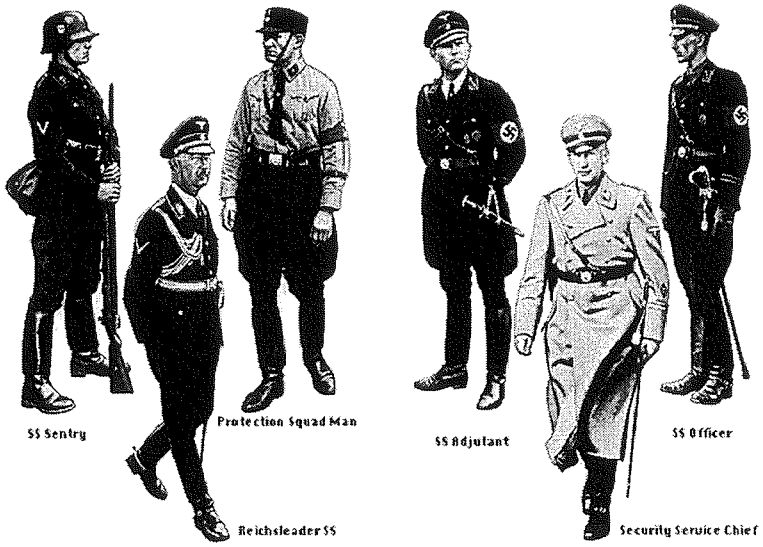
Ek-7. Der Ewige Jude (1940) filminin afişi

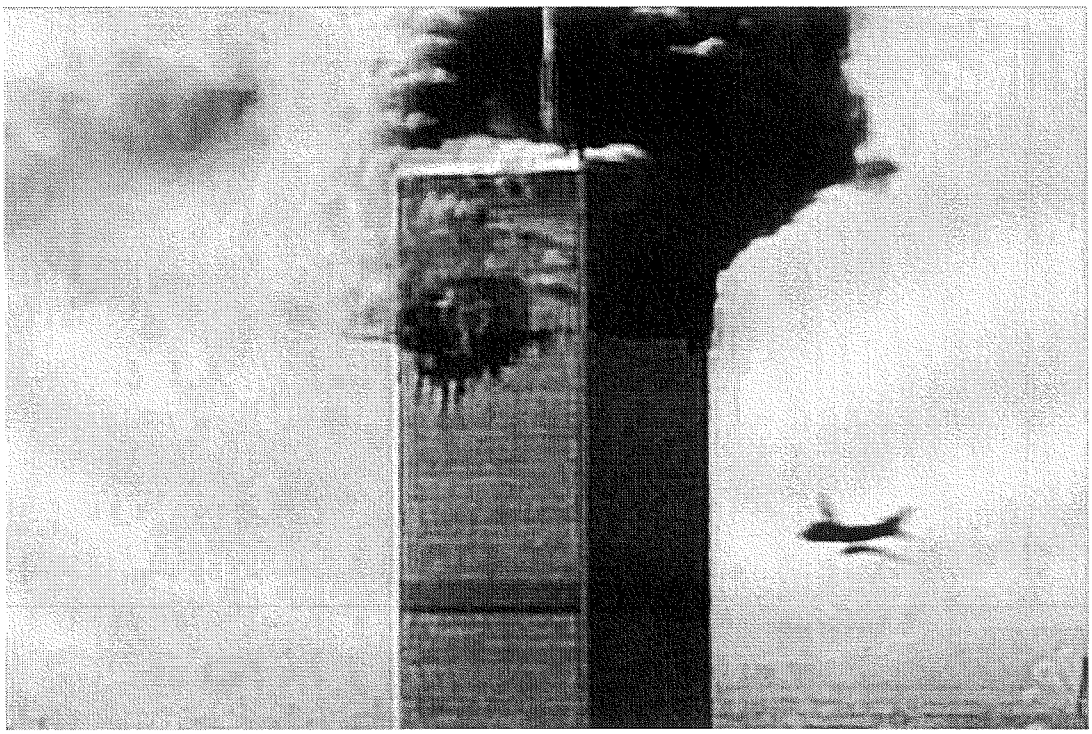
Ek-8. Leni Riefenstahl'ın 1935 tarihli *Triumphdes Willens (Azmin Zaferi)* adlı filminden bir kare. Film 135 kişilik bir ekiple çekilmiştir.

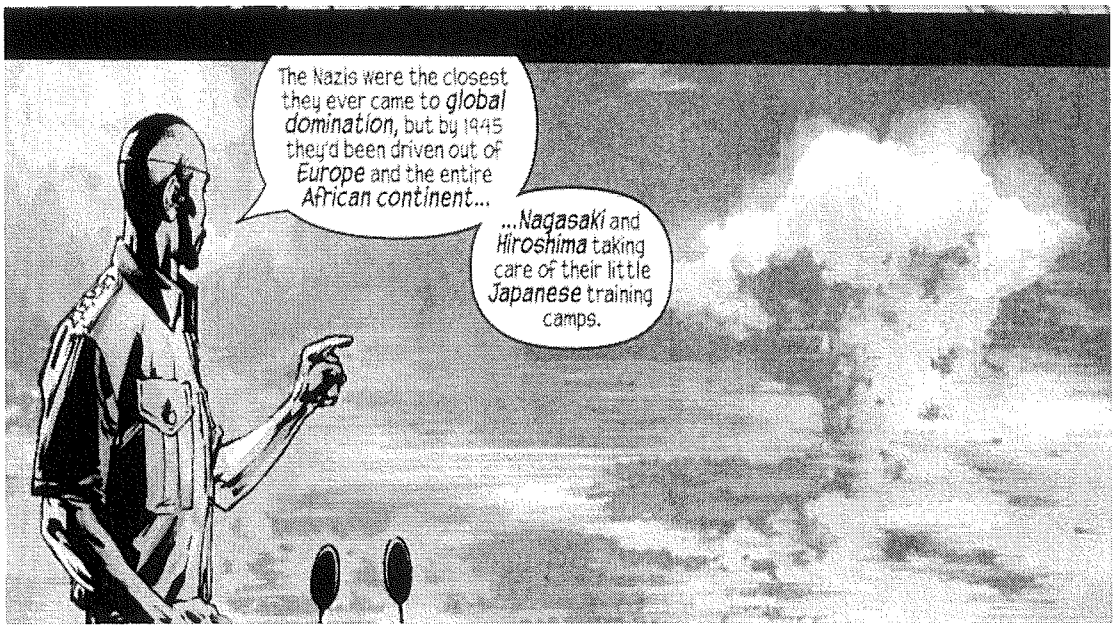
Ek-9. Berlin'de düzenlenen 1936 Yaz Olimpiyatlarının açılış töreni

Ek-10. Nazi Üniformalarının hepsi özenle tasarlanmıştır. Üniformalara Nazi ideolojisinin gücünü yansıtacak şekilde güçlü, keskin, sert birer yapıya sahiptiler.

Ek-11. Eylül saldırıları canlı yayınlar sayesinde başta Amerikan toplumu olmak üzere tüm Dünya'yı şok etmek görevini yerine getirdi.

Ek-12.ABD'nin kültürel yayılımı ve yeniden tarih yazımı

Ek-13. 'Call of Duty: Black Ops' oyunundan bir sahne Castro'nun dublörü bir hayat kadınının arkasına saklanırken başından vurularak öldürülecek.

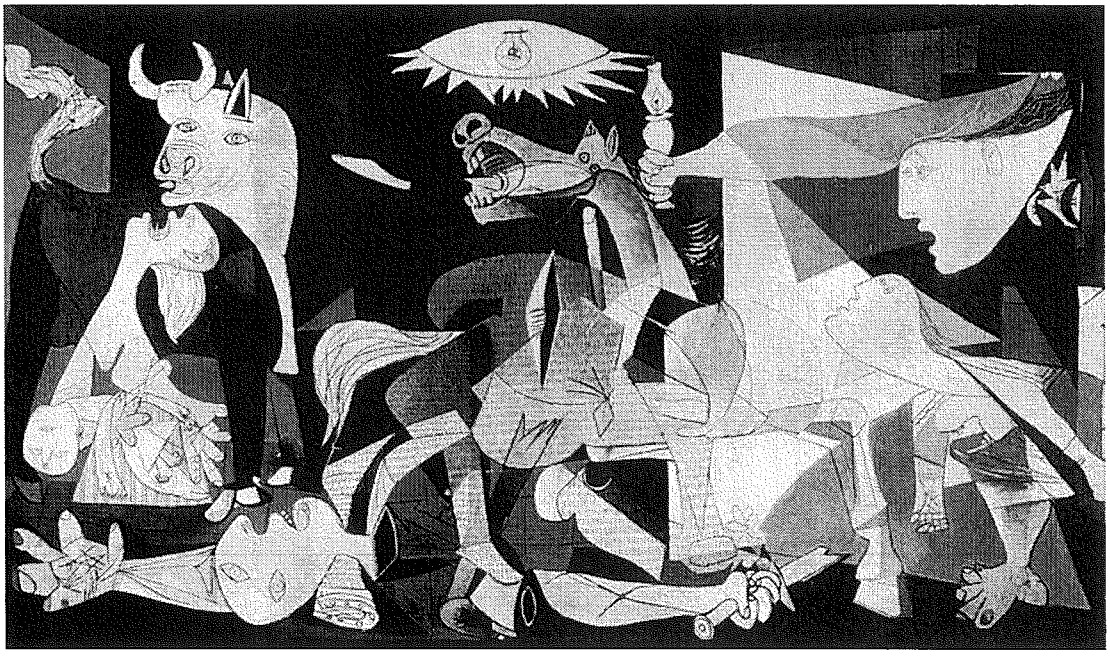
Ek-14. İliştirilmiş Gazetecilik ile ilgili bir karikatür

Ek-15. 6 Nisan Gençliği hareketinin sembolü. Benzer semboller internet dünyasında özellikle Milosevic karşıtı Sırp gençler arasında ve Ukrayna'da kullanılmıştır.

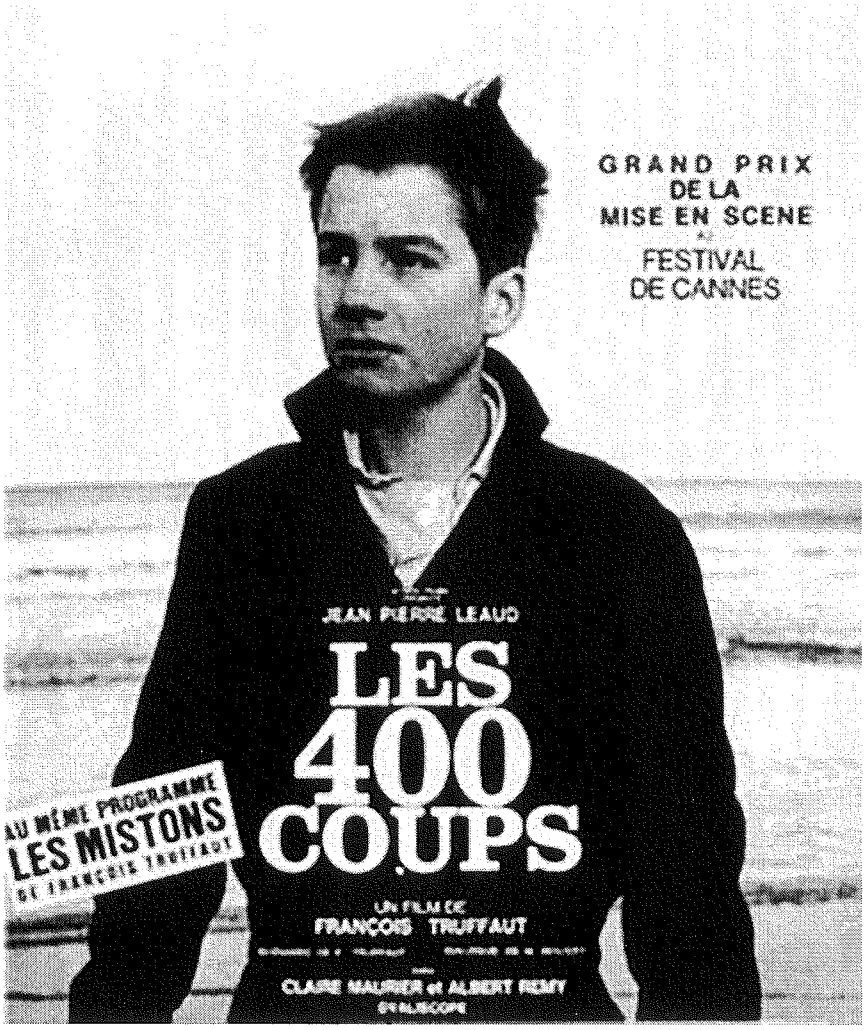
Ek-16. Mısır'daki gösteriler sırasında yukarıdan çekilen bir görüntü. Ünlü Tahrir Meydanı

Ek-17. Picasso bu tabloyu Guernica adlı bir Bask kasabasının faşist ordu tarafından bombalanması sonrası yapmaya karar vermiştir.

Ek-18. Diego Rivera'nın 'Zapatista Manzarası' 1915

Ek-19. 400 Darbe filminin bir afişi. Film Fransa'daki eğitim sistemine, aile yapısına güçlü bir eleştiri niteliğine sahiptir. Özellikle savaş sonrası De Gaulle dönemi Fransa'sının bir özetidir.

Ek-20. SexPistol grubunun ünlü albümü *AnarchyInThe UK*

Ek-21. Banksy'nin İsrail-Filistin duvarına çizdiği grafiti. Duvarın bir çok yerine, duvarın yıkılmasına dair grafitiler çizilmiştir.

Ek-22. Banksy'nin *Wall and Piece (Duvar ve Parça)* adlı kitabının arkası Yazıda şunlar yazmaktadır. "Kitabın için bizden bir alıntı almanın imkanı yok" *Metropolitan Polis Sözcüsü*